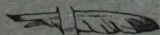

Teljes.

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI: . . .

DUDÁS GYULA DR.,

TITKÁR.

❧ XIII. ÉVFOLYAM. I. FÜZET. ❧

ZOMBOR.

BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.
1897.

Tájékoztatásul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azon célból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágában művelje.

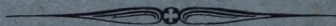
E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségkedvelő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknél vagy a titkárnál személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 3 frt tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Aki ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az további három évre marad e kötelezettség alatt.

Működő tagok azok, kik **tettlegetesen** elősegítik a társulatot célja elérésében, felolvasásra munkálatokat küldenek be. E címen a tagdíjak befizetése alól felmenthetők.

Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 frt alapítvánnyal járul e társulat céljai előmozdításához.

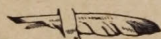
A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megillető társulati címek használhatására.

A társulat elnöke Schmausz Endre főispán Szabadkán, alelnöke Czirfusz Ferenc kir. tanácsos Zomborban, titkára Dudás Gyula dr. Zomborban, pénztárnoka Pozsonyi Béla Zomborban.

fu 4 m

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI :

DUDÁS GYULA DR.,
TITKÁR.

❧ XIII. ÉVFOLYAM. I. FÜZET. ❧

ZOMBOR.
BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL
1897.

302400

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

REPERTORIUM

A

BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI

TÖRTÉNELMI TÁRSULAT

ÉVKÖNYVÉNEK

1885—1896.

ÉVFOLYAMAIHOZ.

ÖSSZEÁLLITOTTA:

A TITKÁR.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOMJEGYZÉK.

I. Szerzők szerint.

- Balla Pál:** Tanulmányaim Tétel, Sóvár és Zemony magyar őrhelyekről. 1887. 69. l.
- Bende József:** Szent Miska története. 1890. 97. l.
- Czirfusz Ferenc:** Naplótöredék. 1892. 33. l.
A pannonhalmi szent Benedek-rend névtára. 1894. 185. l.
Dregán Péter. 1895. 13. l.
Adatok Jankovác történetéhez. 1895. 86. l.
Baja város számlája 1748. évből. 1896. 12. l.
Kecskemét város levele Bácsmegyéhez 1723. évből. 1896. 59. l.
- Donoszlovics Vilmos:** Futaki gr. Hadik András. 1885. II. 3. l.
Alkotmányos mozgalmak 1860—61. években. 1886. 65. l.
- Dudás Gyula:** A római sáncok. 1885. 5. l.
Volt-e Bácsban önálló püspökség? 1885. III. 61. l.
Praehistorikus emlékek Zentán. 1886. 161. l.
Az érmeokről. 1887. 39. l.
A zentai kurialisták. 1887. 55. és 74. l.
Vidékünk a rómaiak korában. 1888. 8. l.

Dudás Gyula: Kritika. 1888. 14. l.

Az alföldi halmok. 1888. 80. l.

Bronzkori emlékek a Bácskaságon. 1888. 118. l.

Vármegyénk helynévtára. 1889. 70. l.

A Tisza-Dunaköz története. 1889. 179. l.

A Tiszavidék őstörténete. 1890. 20. l.

Zenta az Árpádok korában. 1890. 178. l.

Magyar levelek a mult századból. 1891. 22., 23., 24., 26. l.

Szerb parochiák a mult században. 1891. 26. l.

Bács-Bodrogh vármegye meghirdetett nemessége. 1891. 109. l.

A bácskai nemesség fölkelése 1797-ben. 1891. 159. l., 1892. 1., 109. l.

Jelentés Bács várának romjairól. 1891. 185. l.

Bács vármegye sérelmei 1741—51. 1892. 53. l.

Címeres nemes levelek Bács-Bodrogh vármegye levéltárában. 1892. 84. l.

Községi régi pecsétek. 1892. 139. l.

Körmendy I. naplója. 1892. 168. l., 1893. 29. l.

A bácskai nemes családok. 1893. 51. l.

Regesták az orsz. levéltárból. 1894. 45., 142. és 188. l., 1895. 40. és 106. l. 1896. 47. l.

A Czobor család és birtokviszonyai. 1894. 63. l.

Őskori tárgyak vármegyénkben. 1894. 63. l. Irodalom. 1894. 185. l.

Tárca. 1895. 27. l.

Dudás Gyula: Grosschmid Gábor. 1895. 112. l.

A bogyáni és kovili gör. kel. zárdák történetéről. 1896. 61. l.

A bácskai és bánási szerbek szereplésének története 1526—1711. 1896. 67. l. és 1896. 96. l.

A bácskai nemes családok összeírása 1841-ből. 1896. 147. l.

Érdujhelyi Menyhért: Ujvidék művelődés történetéből. 1890. 69., 138. l. és 1891. 69. l.

A péterváradí apátság. 1891. 99. és 147. l.

Pétervárad hadászati jelentősége. 1892. 14. l.

Bács-Bodrogh vármegye szerb történeti irodalma. 1892. 51. és 95. l.

Ujvidék pere kövezetvám miatt. 1892. 134. l.

A magyarországi szerb hirlapirodalom története. 1892. 163. l. 1893. 181. l.

Töredékek Zombor krónikájából. 1894. 145. l.

Ujvidék történetéből. 1895. 20. l.

A titeli káptalan története. 1895. 49. l.

Kutatásaim a római levéltárakban. 1896. 177. l.

Frankl István: Bács-Bodrogh vármegyei tanulók a külföldi egyetemeken. 1895. 88. l.

Gohl Ödön: Szabadkai régiségek. 1894. 112. l.

Grosschmid Gábor: Az utolsó Kray báró 1848—49. 1886. 97. és 129. l.

Kolluth. 1887. 1. l.

Délmagyarország önvédelmi harca. 1887. 64. l.

A zsidók története. 1887. 92. l.

Magyarhon népesedésének áttekintése. 1887. 101. l.

- Grosschmid Gábor: A szabad hajdúk tört. ismertetése. 1888. 35. l.
A régi Bodrogh vármegye. 1888. 49. l.
A Szemző szállási lelet. 1888. 75. l.
A társulat gyűjteményei. 1888. 125. l.
Egyveleg. 1888. 131. l.
Értesítő felhívás. 1888. 136. l.
Mohácstól Martinovicsig. 1889. 1. l.
Régészeti leletek. 1889. 75. és 87. l.
Rodostó és a bujdosók sírja. 1889. 193. l.,
1890. 31. l.
Történelmi szemle. 1889. 206. l.
Bács-Bodrogh megyei címerek és pecsétek.
1890. 16. l.
Bács vármegye Zsigmond király alatt. 1890.
113. l.
A bulkeszi Árpádkori lelet. 1890. 60. l.
Bács-Bodrogh vármegye tört. irodalma. 1890.
189. l., 1890. 89. l.
Bács-Bodrogh vármegye római éremgyűj-
teményei. 1891. 1. l.
Bács vármegye egy régi zászlója. 1891. 18. l.
Hunyady Mátyás király. 1891. 30., 118.
és 173. l., 1892. 37. l.
Bács-Bodrogh megyei élet 1848 előtt. 1891.
51. l.
A románok és a magyar nemzet. 1891. 76. l.
A vármegye monografiája. 1891. 146. l.
Praehistorikus és római cserépedények a
vármegye gyűjteményében. 1891. 188. l.
Grassalkovics Antal gr. 1892. 78. l.
A Kukula-féle zombori lelet. 1892. 105. l.
Bács-Bodrogh megye vármegyeháza. 1892.
128. l.

- Grosschmid Gábor: Bittermann K. első nyomdatulajdonos. 1893. 41. l.
Szabadka monografiája. 1893. 46. l.
Régészeti leletek. 1893. 176. l.
Péter és Bánk-bán összeesküvése. 1893. 188. l.
Mészáros Lázár életrajza. 1894. 1. l.
Odry András. 1894. 61. l.
Szlatkovics M. emlékirata. 1894. 97. l.
Ürményi József élete. 1894. 120. l.
Magyar László élete. 1894. 123. l.
Bács-Bodrogh vármegye történelmi emlékei. 1894. 149. l.
A római birodalom érmeiről. 1894. 160. l.
Bács-Bodrogh vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. 1895. 37. l.
Podmaniczky J. br. élete. 1895. 37. l.
Nemes-Militics 1771. évben. 1895. 90. l.
Bajszai Zákó István. 1896. 3. l.
- Iványi István: A péterváradai sánc polgárisítása. 1885. 13. l.
Azok a régi jó idők. 1885. 25. l.
Bajmok és Csantavér keletkezése. 1885. 33. l.
Az új Bodrogh vármegye. 1885. II. 17. l.
Bács vármegye összeírása 1699-ből. 1885. II. 25. l.
Bács és Bodrogh megyei tanulók a külföldi egyetemeken. 1885. III. 27.
Szabadka város felszabadulása. 1886. 45. l.
A jó öreg Jósics Péter audienciája Mária Terézia királynőnél. 1886. 88. l.
Ders. Dersfalva. 1886. 155. l.
Bánca vagy Bánca. 1886. 164. l.
Baja város történetéhez. 1886. 169. l.
A vármegye monografiájának ügye. 1886. 121. l.

- Iványi István : Fő- és alispánok névsora. 1887. 44. l.
A csajkás kerület. 1888. 17. l.
Bács-Bodrogh vármegye a térképen. 1888.
103. l.
Bajsa. 1888. 114. l.
Barthán. 1888. 115. l.
Bács-Bodrogh vármegye történelmének iro-
dalma. 1890. 46. l., 1891. 89. és 189. l.
Adatok Zombor város multjához. 1890.
145. l.
Eladásra szánt kamarai birtokok. 1890. 155. l.
Pandur és Szeremlye a mult században.
1891. 65. l.
Futak és a futaki uradalom. 1892. 62. l.
Aranyád. 1892. 72. l.
Bodrogh. 1892. 97. l.
II. József császár rendelete a bácskai plé-
bániák rendezése ügyében. 1892. 145. l.
Bács és Bodrogh vármegyék főispánjainak
névsora. 1893. 1. l.
Bács és Bodrogh vármegyei alispánok és
egyéb főtisztviselők névsora. 1893. 155. l.
Adatok Bács-Bodrogh vármegye adózásához.
1894. 17. l.
Adatok Szónta helyrajzához. 1894. 51. l.
Bács-Bodrogh vármegyei alispánok és szolgál-
bírák névsora. 1894. 126. l.
Kő vagy Kői. 1896. 6. l.
Bunyevec nemességünk. 1896. 14. l.
Martonos község története. 1896. 51. l.
- Jung Ferenc: Kis-Kőszeg (Batina). 1890. 1. és 49. l.
Koch József: A Ferenc-csatorna. 1885. III. 29.
Kőszeghy Sándor: Bajok az ujjászületett Bodrogh vármegyében.
1892. 158. l.

- Kőszeghy Sándor**: Imreffy M. följegyzései. 1893. 24. 1.
- Kuzmiák Sándor**: Keresztur község archaeológiája. 1890. 157. 1.
- Margalits Ede**: Titkári jelentések. 1885. 54. 1.
Titkári jelentés. 1885. III. 65. 1.
Bács megyére vonatkozó okmányok. 1886. 3. 1.
Nyilatkozat. 1886. 64. 1.
- Muhoray Alfonz**: A Bácskaságra vonatkozó tört. dolgozatok repertoriuma. 1887. 67. 1.
Gróf Esterházy nádor bácsmegyei birtokadománya. 1893. 23. 1.
A Czobor uradalom összeírása. 1894. 31. 1.
Fröhlich Róbert és a bácskai római emlékek. 1894. 49. 1.
A tiszai korona-kerület kiváltságlevellei. 1894. 128. 1.
A Hunyadi család birtokai Bács-Bodrogh vármegyében. 1895. 17. 1.
A tiszai korona-kerület harmadik kiváltságlevelle. 1895. 28. 1.
- Rohonyi Gyula**: A római sáncok. 1885. III. 3. 1.
- Rónay István**: Történeti nyomok. 1890. 175. 1.
- Steltzer Frigyes**: Kiszács története. 1885. 20. 1.
Dózsa György és forradalma. 1885. 49. 1.
Bácskai adatok a török defterekben. 1885. III. 14. 1.
Kulpin története. 1890. 40. 1.
- Thim József**: Zombor város eleste. 1886. 29. 1.
Szerbác eltűnt község. 1886. 64. 1.
A szerb vajdaság felállításának megkísérlése a múlt században. 1888. 1. 1.
Egy bácskai eltűnt községről. 1891. 106. 1.
- Tormásy Gábor**: Gákova története. 1886. 35. 1.
- Zomborcsevics György**: A hegyesi csata 1849-ben. 1887. 81. 1.

II. Cikkek szerint.

- Alapszabályok* társulatunkról. 1885. 66. l.
Alkotmányos mozgalmak 1860—61. években. 1886. 65. l.
Alföldi halmok. 1888. 80. l.
Aranyád. 1892. 72. l.
Bajmok és Csantavér keletkezése. 1885. 33. l.
Bodrogh vármegye. 1885. II. 17. l.
Bács vármegye összeírása 1699. 1885. II. 25. l.
Bácskai adatok a török defterekben. 1885. III. 14. l.
Bács és *Bodrogh* megyei tanulók a külföldi egyetemeken. 1885.
III. 27. l.
Bácsban önálló püspökség volt-e? 1885. III. 61. l.
Bács megyére vonatkozó okmányok. 1886. 3. l.
Báncza vagy *Bancca.* 1886. 164. l.
Baja város történetéhez. 1886. 169. l.
Bács-Bodrogh vármegye a térképen. 1888. 103. l.
Bajsa. 1888. 114. l.
Barthán. 1888. 115. l.
Bronzkori emlékek. 1888. 118. l.
Bács-Bodrogh megyei címerek és pecsétek. 1890. 16. és 189. l.
Bács-Bodrogh vármegye tört. irodalma. 1890. 46., 90. és 142. l.
Bács megye Zsigmond király alatt. 1890. 113. l.
Bulkeszi Árpádkori lelet. 1890. 60. l.
Bács-Bodrogh vármegye római éremgyűjteményei. 1891. 1. l.
Bács-Bodrogh megyei élet 1848 előtt. 1891. 51. l.
Bács-Bodrogh vármegye tört. irodalma. 1891. 89. l.
Bács-Bodrogh vármegye meghirdetett nemessége. 1891. 109. l.
Bács várának romjairól. 1891. 185. l.
Bács vármegye sérelmei. 1892. 53. l.
Bodrogh. 1892. 97. l.
Bács-Bodrogh megye vármegyeháza. 1892. 128. l.
Bács-Bodrogh megye köztisztviselői és szolgaszemélyzetének javadalma. 1892. 143. l.

- Bodrogh* megye bajai. 1892. 158. 1.
Bács és Bodrogh vármegyék főispánjai. 1893. 1. 1.
Bittermann K. első nyomdatulajdonos. 1893. 41. 1.
Bácskai nemes családok. 1893. 51. 1.
Bács és Bodrogh megyei alispánok névsora. 1893. 155. 1.
Bánk-Bán összeesküvése. 1893. 188. 1.
Bács-Bodrogh vármegye adózása 1848 előtt. 1894. 17. 1.
Bács-Bodrogh vármegyei alispánok és szolgabírák névsora. 1894.
126. 1.
Bács-Bodrogh megye történelmi emlékei. 1894. 149. 1.
Bács-Bodrogh megye földrajzi és tört. helynévtára. 1895. 1. 1.
Bács-Bodrogh megyei tanulók a külföldi egyetemeken. 1895. 88. 1.
Baja város számlája 1748-ból. 1896. 42. 1.
Bunyevác nemességünk. 1896. 14. 1.
Bogyáni zárda történetéről. 1896. 61. 1.
Csantavér és Bajmok keletkezése. 1885. 33. 1.
Csajkás kerület. 1888. 17. 1.
Címeres nemes levelek a megyei levéltárban. 1892. 84. 1.
Czobor uradalom összeírása. 1894. 31. 1.
Czobor család és birtokviszonyai. 1894. 63. 1.
Dózsa György és forradalma. 1885. 49. 1.
Ders. Dersfalva. 1886. 155. 1.
Délmagyarország önvédelmi harca. 1887. 64. 1.
Egyleti élet. 1885. II. 32. 1.
Értesítő. 1887. 37. 1.
Érmekről. 1887. 39. 1.
Egyveleg. 1888. 131. 1.
Értesítő felhívás. 1888. 136. 1.
Esterházy M. gr. nádor birtokadománya. 1893. 23. 1.
Ferencz-csatorna. 1885. III. 29. 1.
Fő- és alispánok névsora. 1887. 44. 1.
Frey Imre római érmei. 1891. 7. 1.
Futak és a futaki uradalom. 1892. 62. 1.
Fröhlich Róbert és a bácskai római emlékek. 1894. 49. 1.

- Gákova* története. 1886. 35. l.
- Grassalkovics* Antal gróf. 1892. 78. l.
- Grosschmid* Gábor. 1895. 112. l.
- Hadik* András gróf. 18885. II. 3. l.
- Hegyesi* csata 1849-ben. 1887. 81. l.
- Hunyadi* Mátyás király. 1891. 30., 118. és 173. l. 1892.
37. l.
- Hunyadi* család birtokai Bács-Bodrogh vármegyében. 1895.
17. l.
- Irodalmi* szemle. 1886. 95., 158. és 182. l.
- Jósics* Péter audienciája Mária Terézia királynőnél. 1886. 88. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1887. 29. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. választm. üléséről. 1887. 62. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1888. 42. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1889. 79. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. választm. üléséről. 1890. 76. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1890. 82. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1891. 81. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1892. 88. l.
- Imreffy* Mihály följegyzései. 1893. 24. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1893. 36. l.
- Jegyzőkönyv* a tört. társ. közgyűléséről. 1894. 179. l.
- Jankovác* történetéhez. 1895. 86. l.
- Kiszács* története. 1885. 20. l.
- Kalocsa*i érsekség schematismusa. 1885. 53. l.
- Kray* báró a szerbek közt 1848—49-ben. 1886. 97. és 129. l.
- Kolluth*. 1887. 1. l.
- Kritika*. 1888. 14. l.
- Kis Kőszeg*. (Batina.) 1890. 1. és 49. l.
- Kulpin* története. 1890. 40. l.
- Kamarai* birtokok eladása. 1890. 155. l.
- Keresztur* község archaeológiája. 1890. 157. l.
- Kukula*-féle zombori lelet. 1892. 105. l.
- Községek* régi pecsétjei. 1892. 139. l.

- Körmendy* J. naplója. 1892. 168. l., 1893. 29. l.
Koronai kerület kiváltságlevelei. 1894. 128. l., 1895. 28. l.
Kő vagy *Kövi*. 1896. 6. l.
Kecskemét város levele Bács megyéhez 1723-ból. 1896. 59. l.
Kovili zárda történetéről. 1896. 61. l.
Kutatások a római levéltárakban. 1896. 177. l.
Mult századbeli községek. 1886. 61. l.
Monographia ügye. 1886. 121. l.
Magyarhon népesedésének áttekintése. 1887. 101. l.
Mohácstól *Martinovicsig*. 1889. 1. és 87. l.
Monografia tárgyában jelentés. 1890. 80. l.
Magyar levelek a mult századból. 1891. 22—26. l.
Monografiája a vármegyének. 1891. 146. l.
Mészáros Lázár élete. 1894. 1. l.
Magyar László élete. 1894. 123. l.
Martonos község története. 1896. 51. l.
Nyilatkozat. 1886. 64. l.
Névsora a tört. társ. tagjainak. 1887. 34. l.
 " " " " " 1888. 45. l.
 " " " " " 1889. 83. l.
 " " " " " 1890. 88. l.
 " " " " " 1891. 87. l.
Nemesség fölkelése 1797-ben. 1891. 159. l., 1892. 1. és 109. l.
Naplótöredék. 1892. 33. l.
Névsora a tört. társ. tagjainak. 1892. 93. l.
 " " " " " 1894. 41. l.
 " " " " " 1894. 182. l.
Nemes-Militics 1771. évben. 1895. 90. l.
Névsora a tört. társ. tagjainak. 1896. 44. l.
Nemes családok összeírása. 1896. 147. l.
Odry András élete. 1894. 61. l.
Őskori tárgyak vármegyénkben. 1894. 138. l.
Péteváradi katonai sánc polgárisítása. 1885. 13. l.
Pandur és *Szeremlye* a mult században. 1891. 65. l.

- Pétervárad* apátság. 1891. 99. és 147. l.
Præhistorikus cserépedények. 1891. 188. l.
Plébániák rendezése II. József császár alatt. 1892. 145. l.
Péter és Bánk-Bán összeesküvése. 1893. 188. l.
Pannonhalmi szent Benedekrend névtára. 1894. 185. l.
Podmaniczky József báró élete. 1895. 37. l.
Római sáncok. 1885. 5. l.
Régi jó idők. 1885. 25. l.
Repertorium a hirlapokból. 1885. 72. l.
Római sáncok. 1885. III. 3. l.
Repertorium a hirlapokból. 1887. 67. l.
Régi Bodrogh vármegye. 1888. 49. l.
Régészeti leletek. 1889. 75. l.
Rodostó és a bujdosók sírja. 1889. 193. l. és 1890. 31. l.
Római éremgyűjtemények. 1891. 1. l.
Románok és a magyar nemzet. 1891. 76. l.
Régészeti leletek. 1893. 176. l.
Regesták az orsz. levéltárból. 1894. 45., 142. és 188. l., 1895. 40. l., 1896. 47. l.
Római birodalom érmeiről. 1890. 160. l.
Szabadka város felszabadulása. 1886. 45. l.
*Sterbác*z eltűnt község. 1886. 64. l.
Sóvár, Tétel és Zemony őrhelyekről. 1887. 69. l.
Szerb vajdaság felállításának megkísérlése. 1888. 1. l.
Szabad hajduk tört. ismertetése. 1888. 35. l.
Szemző szállási lelet. 1888. 75. l.
Szent Miska története. 1890. 97. l.
Szerb parochiák a mult században. 1891. 26. l.
Szeremlye és Pandur a mult században. 1891. 65. l.
Szerb történeti irodalom. 1892. 51. l.
Szerb hirlapirodalom története. 1892. 163. l., 1893. 181. l.
Szabadka monografiája. 1893. 46. l.
*Szón*ta helyrajza. 1894. 51. l.
Szlatkovics M. emlékirata. 1894. 97. l.

- Szabadkai* régiségek. 1894. 112. l.
Szerbek története 1526—1711-ig. 1896. 67. és 97. l.
Társulatunk első éve. 1885. 3. l.
Titkári jelentések. 1885. 54. l.
Társulatunk alapszabályai. 1885. 66. l.
Társulatunk tagjainak névsora. 1885. 70. l.
Titkári jelentés. 1885. III. 65.
Társulati élet. 1886. 94. l.
Tétel, Sóvár és Zemony magyar őrhelyekről. 1887. 69. l.
Titkári jelentés. 1888. 47. l.
Társulati gyűjtemények. 1888. 125. l.
Titkári jelentés. 1889. 81. l.
Tisza-Dunaköz története. 1889. 179. l.
Történelmi szemle. 1889. 206. l.
Társulatunk régészeti gyűjt. szaporodása. 1889. 209. l.
Tiszavidék őstörténete. 1890. 29. l.
Titkári jelentés. 1890. 85. l.
Történeti nyomok. 1890. 175. l.
Titkári jelentés. 1891. 83. l.
" " 1892. 90. l.
" " 1894. 39. l.
Tárca. 1894. 43. l.
" 1894. 93. l.
Tiszai korona-kerület kiváltságlevelei. 1884. 128., 1895. 28. l.
Tárca. 1894. 140. l.
Titkári jelentés. 1894. 181. l.
Tárca. 1895. 27. l.
Titeli káptalan története. 1895. 49. l.
Társulati ügyek. 1896. 36. l.
Titkári jelentés. 1896. 39. l.
Uj Bodrogh vármegye. 1885. II. 17. l.
Ujvidék pere kövezetvám miatt. 1892. 134. l.
Ürményi J. élete. 1894. 120. l.
Ujvidék történetéből. 1895. 20. l.

- Vegyes közlemények.* 1885. III. 74.
Vegyes közlések. 1886. 96., 127., 160. és 186. l.
Vidékünk a rómaiak korában. 1888. 8. l.
Vármegyénk helynévtára. 1889. 70. l.
Zombor város eleste. 1886. 29. l.
Zentai praehistorikus emlékek. 1886. 161. l.
Zentai kurialisták. 1887. 55. l.
Zemony, Tétel és Sóvár őrhelyekről. 1887. 69. l.
Zichy grófok okmánytára. 1888. 49. l.
Zombor város multjához. 1890. 145. l.
Zombor krónikájából töredékek. 1894. 145. l.
Zákó István élete. 1896. 3. l.
Zsidók története. 1887. 92. l.
-

III. Tárgyak szerint.

- A**patini sánc. 1885. 6.
Avar gyűrű. 1855. 10.
Ammianus M. adatai. 1885. 11.
Alch falu. 1885. 20.
Adámovics jelentése. 1886. 3.
Alispánok névsora. 1887. 48.
Aranyád falu. 1892. 72.
Alispánok névsora. 1893. 155.
Adózás története. 1894. 17.
Apatin helyrajza. 1895. 5.
Árpádkori érmek. 1895. 28.
Bács-Bodrogh vármegye hajdana. 1885. 5.
Bácskai sáncok. 1885. 7.
Bácsi téglák. 1885. 8.
Buda visszafoglalása. 1885. 13.
Bresztovác kat. helység. 1885. 14.
Bajmok keletkezése. 1885. 33.
Bodrogh megye szervezése. 1885. II. 17.
Bács megye összeírása. 1885. II. 25.
Bajai nahije. 1885. III. 15.
Bácsi nahije. 1885. III. 22.
Bezdáni csatorna. 1885. III. 51.
Bácsi püspökség. 1885. III. 61.
Bukcsinovics falu. 1885. III. 77.
Báncaza falu. 1886. 164.
Baja történetéhez. 1886. 169.
Baja kiváltságlevele. 1886. 170.
Bajsa története. 1888. 114.
Barthán története. 1888. 115.
Bronzkori emlékek. 1888. 118.
Bácsi lelet. 1888. 124., 1889. 75.
Bács megye címere. 1890. 16.
Bács megye pecsétjei. 1890. 17.
Bulkeszi kőlelet. 1890. 60.
Bács megye zászlója. 1891. 18.
Bukcsinovácz falu. 1891. 106.
Bácskai nemesek. 1891. 109.
Bács romjai. 1891. 185.
Bukováci lelet. 1891. 189.
Bácskai gravamenek. 1892. 53.
Bodrogh története. 1892. 97.
Bodrogh megye bajai. 1892. 158.
Bácskai családok. 1893. 51.
Bánk-Bán összeesküvése. 1893. 188.
Bács megye adózása. 1894. 17.
Bácskaság helynévtára. 1895. 1.
Bezdán helyrajza. 1895. 7.
Bajai hamvveder. 1895. 27.
Bácskai tanulók. 1895. 88.

- Baja számlája. 1896. 12.
 Bunyevác nemesek. 1896. 14.
 Bogyáni zárda. 1896. 61.
 Bácskai szerbek. 1896. 67.
Csórsz árka. 1885. 10.
 Csantavér keletkezése. 1885.
 33.
 Cothmann jelentése. 1885. 34.
 Czobor Márton követsége.
 1885. 49.
 Csernovics A. hívei. 1885.
 II. 20.
 Csajkás kerület. 1888. 17.
 Címeres levelek. 1892. 84.
 Czobor uradalom. 1894. 31.
 Czobor család. 1894. 63.
Dácia provincia. 1885. 6.
 Dio Cassius adatai. 1885. 6.
 Dózsa-forradalom. 1885. 7.
 Ders prépostság. 1886. 155.
 Dorozslói hamvvedrek. 1890.
 177.
 Déronyai éremlelet. 1894. 44.
 Dregán Péter élete. 1895. 13.
 Déronyi lelet. 1895. 27.
Engelshofen altábornagy.
 1885. 14.
 Érmek a megyében. 1887. 39.
 Érem gyűjtemények. 1891. 1.
Ferencz-csatorna. 1885. 6.
 Futaki uradalom. 1885. II. 9.
 Ferencz-csat. leírása. 1885.
 III. 29.
 Francia érmek. 1886. 128.
 Főispánok névsora. 1887. 45.
 Futak története. 1892. 62.
 Főispánok névsora. 1893. 1.
 Fröhlich R. kutatásai. 1894.
 49.
 Futaki vaslelet. 1896. 42.
Goszpodincei sánc. 1885. 6.
 Gwrzw falu. 1885. 20.
 Garay cs. birtokai. 1885. 20.
 Gémesfalva falu. 1885. 21.
 Gákova története. 1886. 35.
 Grassalkovics A. arc képe.
 1890. 87.
 Grassalkovics A. élete. 1892.
 78.
 Grosschmid-féle képek. 1896.
 42.
Halaz falu. 1885. 20.
 Hadik A. élete. 1885. II. 3.
 Hegyesi csataemlék. 1886. 186.
 Hegyesi csata. 1887. 81.
 Halmok az alföldön. 1888. 80.
 Hunyadi család. 1895. 17.
 Hiteles helyek. 1895. 66.
Iván cár serege. 1885. II. 17.
 Jósics P. audenciája. 1886. 88.
 Imreffy följegyzései. 1893. 24.
Katona J. elmélete. 1885. 7.
 Kvád háboru. 1885. 11.
 Káty katonai helység. 1885.
 17.
 Kiszács története. 1885. 20.
 Kruspér P. szereplése. 1885.
 35.

Krekvitz térképe. 1886. II. 19.
 Kiss József terve. 1885. III.
 29.
 Kray br. szereplése. 1886. 97.
 Kis-Kéri emléktábla. 1886.
 187.
 Kolluth története. 1887. 1.
 Kolluth vára. 1888. 48.
 Kanizsai lelet. 1888. 48.
 Koberger térkép. 1888. 104.
 Kis-Kőszeg tört. 1890. 1.
 Kulpin tört. 1890. 40.
 Kereszturi leletek. 1890. 88.
 Kereszturi archaeologia. 1890.
 157.
 Kincstári birtokok. 1890. 155.
 Károlyi S. levele. 1891. 23.
 Károlyi A. levele. 1891. 24.
 Kukula-féle lelet. 1892. 105.
 Körmendy naplója. 1892. 168.
 Kulai érmek. 1893. 177.
 Koronai kerület. 1894. 128.
 Kula helyrajza. 1895. 11.
 Kő helyrajza. 1896. 6.
 Kecskeméti levél. 1896. 59.
 Kovili zárda. 1896. 63.
Limes Romanus. 1885. 8.
 Ludas puszta. 1885. 35.
 Lázius térképe. 1888. 107.
Marsigli gróf elmélete. 1885. 7.
 Marcus Aurel kora. 1885. 7.
 Markoman háború. 1885. 10.
 Mária Terézia rendelete. 1885.
 35.

Martinovics összeesküvése.
 1889. 1.
 Megyei helynévtár. 1889. 70.
 Megyei monografia. 1890. 80.
 Monostorszegi romok. 1890.
 175.
 Megyei régi élet. 1891. 51.
 Monografia megiratása. 1891.
 146.
 Megyeház építése. 1892. 128.
 Mohácsi lelet. 1893. 128.
 Mészáros L. élete. 1894. 1.
 Magyar L. élete. 1894. 123.
 Megyei régiségek. 1894. 140.
 Martonos története. 1896. 51.
 Monografiánk kritikája. 1896.
 187.
Nagy Ács falu. 1885. 21.
 Nagyfényi leletek. 1886. 160.
 Nemes családok. 1891. 109.
 Nemesség fölkelése. 1891. 159.
 Nemes levelek. 1892. 84.
 Nemes családok. 1893. 51.
 Nemes-Militics tört. 1895. 90.
 Nemes-Militics családai. 1895.
 92.
 Nemes bunyevácok. 1896. 14.
 Nemesi összeírások. 1896. 147.
Ó-Becsei sánc. 1885. 6.
 Ó-Bancha falu. 1885. 20.
 Öntöző csatorna. 1885. III.
 51.
 Ó-Morovikai emléktábla. 1886.
 160.

- Ó-Becsei lelet. 1889. 76.
 Ó-Sztapári lelet. 1890. 177.
 Odry A. élete. 1894. 61.
 Óskori edények. 1894. 138.
 Olmützi érem. 1896. 42.
Pannonia provincia. 1885. 6.
 Péterváradai sánc. 1885. 13.
 Ptolemaios elmélete. 1885. 9.
 Palánkai katona helység. 1885.
 14.
 Piros falu. 1885. 21.
 Podmaniczky J. arcképe. 1890.
 87.
 Plávnai lelet. 1890. 175.
 Prigl.-Szt-Iváni leletek. 1890.
 176.
 Péterváradai apátság. 1891. 99.
 Praehistorikus edények. 1891.
 188.
 Péterváradai erőd. 1892. 14.
 Pecsétek leírása. 1892. 139.
 Plébániák rendezése. 1892.
 Prigl.-Szt-Iváni edények. 1893.
 178.
 Prigl.-Szt-Iváni érmek. 1893.
 180.
 Pethői lelet. 1885. 27.
 Podmaniczky J. élete. 1895.
 37.
Római sáncok. 1885. 5.
 Rómer kutatásai. 1885. 6.
 Római pénz. 1885. 9.
 Reubner tábornok. 1885. 15.
 Redl F. küldetése. 1885. 15.
 Réz karperec. 1886. 128.
 Radnótfái oklevelek. 1886. 187.
 Római emlékek. 1888. 8.
 Rákóczy mozgalmak. 1889.
 179.
 Rudics könyvtár. 1890. 87.
 Római edények. 1891. 189.
 Régészeti leletek. 1892. 92.
 Regesták. 1895. 45.
 Rác-Militicsi emlék. 1894. 156.
 Római érmekről. 1894. 160.
 Római levéltárak. 1896. 177.
Schönwisner elmélete. 1885. 7.
 Szabadkai római kő. 1885. 8.
 Strabon elmélete. 1885. 9.
 Somogyi sáncok. 1885. 10.
 Szármáta-háboru. 1885. 11.
 Szent Mária város. 1885. 14.
 Szilágyi E. birtokai. 1885. 20.
 Sztári-Kiszács falu. 1885. 21.
 Szabadkai nahije. 1885. III. 16.
 Szegedi nahije. 1885. III. 17.
 Szabadka felszabadulása.
 1886. 45.
 Sterbác falu. 1886. 64.
 Sóvár őrhely. 1887. 69.
 Szerb vajdaság. 1888. 1.
 Szabad hajduk. 1888. 35.
 Szemző-féle lelet. 1888. 75.
 Sambucus térképe. 1888. 107.
 Szabadkai lelet. 1888. 122.
 Szent Miska mozgalma. 1890.
 97.
 Szapary P. levele. 1891. 22.

Szerb parochiák. 1891. 26.
 Szerb irodalom. 1892. 51.
 Szerb hirlapok. 1892. 163.
 Szóntha helyrajza. 1894. 51.
 Szlatkovics M. emlékirata.
 1894. 97.
 Szabadkai régiségek. 1894.
 112.
 Sokacok néprajza. 1896. 186.
Társulatunk első éve. 1885. 3.
 Tiszaföldvári sánc. 1885. 6.
 Temerini sánc. 1885. 6.
 Tisza-Dunaközi védnű.
 1885. 7.
 Trajanus hóditása. 1885. 9.
 Tolnai sáncok. 1885. 10.
 Temesi bánság. 1885. 14.
 Temerin kat. helység. 1885.
 17.
 Török defterek. 1885. III. 14.
 Titeli nahije. 1885. III. 26.
 Titeli őrhely. 1887. 69.
 Telepitések tört. 1887. 101.
 Tanstedt térkép. 1888. 105.
 Torzsai érmek. 1889. 77.
 Tiszavidék őstörténete. 1890.
 20.
 Történeti irodalom. 1891. 89.
 Tisztviselői fizetések. 1892.
 143.
 Tiszai k. kerület. 1894. 128.
 Tiszai k. kerület. 1895. 28.
 Titeli káptalan. 1895. 49.
 Titeli vár. 1895. 70.

Ujvidéki sánc. 1885. 6.
 Ujvidék művelődés tört. 1890.
 69.
 Ujvidék pöre. 1892. 134.
 Ürményi J. élete. 1894. 121.
 Ujvidék monografiája. 1894.
 187.
 Ujvidék története. 1895. 20.
Vallum Hadriani. 1885. 8.
 Wagner elmélete. 1885. 7.
 Vallum Trajani. 1885. 8.
 Vols térképe. 1885. II. 19.
 Vaskapu sánc. 1885. III. 13.
 Vaskuti halmok. 1888. 92.
Zombori kat. helység. 1885.
 14.
 Zombori nahije. 1885. III. 19.
 Zombori leletek. 1885. III. 75.
 Zentai nemesek. 1885. III. 75.
 Zombor eleste. 1886. 29.
 Zentai régiségek. 1886. 161.
 Zentai csata. 1886. 160.
 Zentai kurialisták. 1887. 55.
 Zemony őrhely. 1887. 69.
 Zsidók története. 1887. 92.
 Zichy okmánytár. 1888. 49.
 Zentai halmok. 1888. 88.
 Zentai lelet. 1888. 124.
 Zombori lelet. 1889. 75., 77.
 Zobnaticai lelet. 1889. 78.
 Zentai régiségek. 1890. 88.
 Zsigmondkori oklevelek. 1890.
 113.
 Zombor története. 1890. 145.

Zombor krónikája. 1894. 145.
Zentai emlék. 1894. 157.
Zákó I. élete. 1896. 3.

Zombori vaslelet. 1892. 42.
Zombori főgymn. története.
1896. 186.

Néhány szó Bács-Bodrogh vármegye tagozatáról és két nagy folyójának fejlődéséről.

Ha Bács-Bodrogh vármegye térképét tekintjük, azt vesszük észre, hogy a Duna és a Tisza a megyénket három oldalról „U“ betű alakjában mintegy keretbe szorítja. Csak északról lépnek fel a mesterséges határok, ezek azonban itt-ott bizonytalanokká válnak, mert Pest, Csongrád és Bács-Bodrogh megyék homokból felhányt közös határdombjait az idő hamar lelapítja, a szél pedig elhordja.

Mindezekről eltekintve, megyénk határviszonyai mégis érdekesek, mert például mily különös az, hogy Baja külváros Pestmegyével teljesen érintkezik; ugyancsak Pestmegye Baja piacánál annyira benyomul, hogy a városháza a most nevezett megye határától alig esik pár száz méter távolságra, Szeremle pestmegyei község pedig egészen be van ékelve Bácsmegyébe. Mit szóljunk Halas határáról, mely Jankovác és Kis-Szállás határai közé több helyen pár holdnyi terület szélességben nyomul be?

Megyénk talaj viszonyai szintén figyelemre méltók. Ugyanis: még a diluviális korszakban a megye északi részét, nevezetesen: Baja, Csávoly, Rém, Jankovác, Almás, Kunbaja, Kis-Szállás és Szabadka határait a homok majd teljesen elönté, — Bajától lefelé Báth-Monostor, Vaskút, Csataalja, Baracska, Dautova, Szántova és Béregh határai sem szűkölködnek homokban; ellenben Alsó-Bácska messze földről zsákokban hordja a homokot az építkezéshez; a kőbánya pedig megyénk területén épen ismeretlen.

A levéltárak poros iratai igen érdekes adatokkal bizonyítják, hogy Felső-Bácska hajdanában miként védekezett a futó homok ellen, vagy miként igyekezett szőlő vagy erdőültetvények által azt megkötni. Ekkor keletkeztek ott a terjedelmes kerti szőlők, Baján a Nagy- és Kis-Sumár, mely utóbbi erdőséget Baja város közönsége 1864-ben kivágatván, a keményfának ölét 3 frtjával eladogatta és így a megköttött homok egy részét pár év múlva futni engedte, pedig az őseik alig néhány tized előtt a határ keleti részén 50 évre befásítás céljából nagy darab homokbuckát osztottak ki, sőt Baja város tanácsa a jelen század elején a kecske és juhásztorokra hozta azon szigorú határozatot, hogy ezek még imádkozni sem mehetnek be a város határába, nehogy az általuk őrizett nyáj körmei a homokos legelőket felvágják. — Jóllehet Bikity községnek ily védekezésre nem volt szüksége, az uradalom földesura, Grassalkovits herceg, az ugynevezett majori földeket bükkmaggal mégis behintette, innét van az, hogy a magyar ajkú lakosság Bikityet hosszú ideig „Bükkhegynek“ nevezte.

Ha Bács-Bodrogh vármegye tagozatát közelebbről vizsgáljuk, azon meggyőződésre jutunk, hogy midőn a vizek lefolyásával a Duna és a Tisza medret vájt magának, azon időben a megye közepén kiemelkedett a lősz, vagyis az ugynevezett „Telecska“, mely Jankovác határától a titeli fensikig 174 — 83 méter magasság közt váltakozik a tenger színe felett s mint valami hátgerinc a megyét ketté hasítja, hogy vízvásztékot képezzen a Duna és a Tisza között és e mellett számos csermely és pataknak adjon életet. Ugyancsak a Telecskából fakad: a tekervényes Kigyós, a lomha Mosztonga, a csendes Bácsér, a rövidéletű Csikér, a rakoncátlan Jegricska stb., melyek közül némelyek malmokat hajtanak.

Ámbár a Dunát és a Tiszát a Mindenható hatalmas keze már réges-régen mederbe szoritotta, annak dacára a nevezett folyók vízi birodalmukat elfoglalandók, időről-időre kiemelkednek ágyaiból és mélyen benyomulnak megyénk száraz földjébe, s

midőn a természet vagy az emberi kéz által ismét visszavonulásra kényszerítettnek, igen gyakran egészen más — lehet mondani — új medret vájtak maguknak. Így p. o. bizonyos az, hogy a XIV. és még a későbbi századokban a Duna főmedre Tolna, Báticasék és Bába alatt nyult el és akkor a balparton Baja mellett még Kákony, Pandur és más apró községek foglaltak helyet, melyeknek ma már nyomát sem találjuk, mert vagy a török alatt elpusztultak, vagy pedig beleszakadtak a Duna medrébe. Innét magyarázható azon körülmény, hogy a bencések, cisterciták és az ágostai szerzetesek miért építették kolostorukat a báhmonostori, szóntai és monostorszeghi határokon oly helyekre, melyek később a Duna öblözetét képezvén, azon árterületek állandóan víz alá kerültek, bizonyára azért, mert azon időben a Duna az említett helyektől még igen távol folydogált. Ezt bizonyítja Szeremle község története is, mely község a mohácsi vész előtt sokkal inkább nyugatra a Duna balpartján feküdt, midőn azonban a régi Szeremlét a Duna hullámai eltemették, a lakosok háromszor kénytelenítették költözködni, míg végre Baja határa mellett a mostani helyükön letelepedtek. Innét van az, hogy ezen pestmegyei községbe száraz lábbal csakis Bácsmegyén keresztül lehet bejutni.

Hogy mily bizonytalan volt a multban, sőt még a jelen században is a Duna folyása, azt a régi térképek, nevezetesen : „A bácsival egyesített kalocsai érseki és a csanádi, váci és váradi püspöki megyék XIV. századbéli térképe“, továbbá az 1804-ben készült Kiss József-féle s végre a Bauer-féle latin nyelven 1826-ban megjelent Bács-Bodrogh megyei térképek igazolják.

Ezen és más régibb térképeken láthatjuk, hogy a Duna nemcsak a 40-es évek előtt, hanem még az 50-es években is Baja táján oly nagy kanyarulatokat képezett, miszerint — az ugynevezett — csertai-ágban a gabonás-hajók egész napon át vergődtek, kikerülendők a Kis-Huja körül elterülő zátonyokat. Köztudomásu dolog, hogy a Duna épen e tájakon nagy vizek

alkalmával kilépett rendes ágyából és majd a Simon-, majd pedig a Rongyos-Dunaágakat kereste fel. Mintegy 35 év előtt a bajai molnárok félvén attól, hogy a víz sebje a Simon-Dunának veszi irányát, s Bajától tán végkép búcsút is vesz, ezt megakadályozandók, a hatóság egypár tagja és néhai Pap Zsigmond mérnök közbenjöttével titokban a Simon-Duna torkolatánál kövekkel megrakott dereglyéket sülyesztettek el, mi által a Duna folyását az előbbi mederbe terelték.

Miután a szabályozás késett, a Duna ágya pedig több helyen igen eliszaposodott, Baja város már a 60-as évek végén arra ébredt fel, hogy a Duna Kis-Huja alatt egyenes irányban neki tör a városnak. Nem is tellett bele sok idő, a gőzhajó-állomás körül ijesztő mérvben szaggatta a partokat, a Vajas folyó medrébe benyomult és a külváros részek elöntésével a katonai lizstraktárakat, sőt magát a várost is végveszélylyel fenyegeti, ha a kormány a partokat kővel meg nem erősíti, mi az országnak közel egy millió forintjába került.

Ily bajok bekövetkezésétől gr. Széchenyi István, hazánk nagy fia is tartott, azért már a 40-es évek elején megjelent Baján, hol épen azon időben a várost a Dunával egy magas töltéssel kötötték össze. Ő már akkor a Duna-ágak átvágását hangoztatta. Az ő agyában fogamzott meg az a terv, melynek térképe névtelenül jelent meg, s melyet Baja város tanácsa 1844-ben Rudics József főispánnak tisztelete jeléül felajánlott. A térkép címe: „A Duna folyása Baja táján.“ Ezen térkép a Bács-Bodrogh megyei történelmi társulat gyűjteményében látható. Ezen térképen láthatjuk a Dunának Baja feletti kanyarulatait, az ebből kiszakadó Sugovicaa Vajas folyóval egyesülve ment a város alá, hol 25 év előtt még a legnagyobb gőzösök is épen a város alatt köthettek ki és a Pandur sziget megkerülésével a szeremlei Duna-ágon át jutottak a főmederbe. Ámde a Dunának ezen elágozása a Tápcsatorna létrehozásával Baja város közönségének legnagyobb sajnálatára elzárattott. Eszerint a Duna Baján alul komplikált kanyarulatok helyett inkább tág öblözeteket és ártereket képez,

s áradások alkalmával ezekbe önti fölös vizét. Minthogy pedig a Duna öblözetei megyénkre nézve nagy pontossággal bírnak, röviden szóljunk ezekről is.¹⁾

Az első öblözet Bajától Apatinig terjed, keletre a telecskai nyulványáig, mely Bajától, Báth-Monostor, Baracska, Dautova, Szántova és Kolluthon át Bezdánig huzódik, innét a völgyeket kelet felé megszélesedve, benyulik a zombori, monostorszeghi, kupuszinai, apatini határokba és az apatini magaslatokon végződik.

Ezen nagy öblözetben több egymástól vizválasztó magaslat, avagy keresztgát által elválasztott ármentesített terület van. Nevezetesen : a bajai „Deák Ferenc zsilip“-től kiinduló védtöltés, mely a szeremlei határormon végig huzódva és a baracscai Öreg-Dunaágon átmenve, a Margitta szigeti védvonalhoz csatlakozik, ez azonban a bács megyei területből csak jelentéktelen részt véd. — A bács megyei töltések tulajdonképen Dautovánál kezdődnek és megszakítás nélkül haladnak a baracscai Dunaág balpartján, Bezdántól a Dunáig vezető uttöltés által képezett keresztgátig. Ezen utóbbi töltések, mióta a Margitta szigeti gátak kiépültek, másodrendű védvonallá váltak.

A Nagy-Duna mentén Bezdántól lefelé van a bezdán-szigeti társulat ármentesítő társulat területe, ennek töltései a Kopolya-Duna és a Kalandóság balpartján huzódva, Monostorszegh felett a „Ferenc-csatorna“ vontató uti töltéséhez csatlakoznak; hossza 6250 folyó méter.

A szigeti társulat töltéseiből ágazik ki és vissza a bezdáni nagy szigetes ármentesítő községi töltés, melynek hossza 9054 folyó méter.

A Monostorszegh feletti magaslatból folytatólag indul a monostorszegh-kupuszinai és az apatin-kuckai területeket védő gát, mely Apatin község felett kezdődő magaslatba köt. — A

¹⁾ Az adatok egy részét Medveczky Zsigmond folyam-főmérnök ur volt szives rendelkezésemre bocsátani.

monostorszegh-kupuszinai töltés 8248 folyó méter, a községi töltés pedig 5002 folyó méter.

Megemlítésre méltó, hogy Baranyamegye az ugynevezett bélyei-kucska nagy területével benyulik Bácskába, a Csendes-Duna képezi részben a határt. A töltés hossza 1550 folyó méter.

A második nagy öblözet az apatini téglaházaknál kezdődve, a vajszkai magaslatig huzódik; Szónta és Gombos között a vasuti töltés, ezen felül pedig az Ódry és Petrovits töltés mint keresztgátak által több részre osztva.

Ezen öblözetbe két nagyobb ármentesítő társulat van; az egyik az apatin-szóntai, a másik a gombos-vajszkai társulat.

Vajszkától Plávnáig huzódó magas part alsó végénél kezdődik a plávna-novoszelló-bukini öblözet, ez alatt van a bukinpalánkai, alatta a palánka-futaki öblözet. — Ujvidéken alul kezdődik a Duna és a Tisza árterébe eső s a titeli töltés fentartási egylet által ármentesített tiszadunai öblözet, mely a Tisza mentén a titeli fensikot körülövezve, felhuzódik Csuroghig. Ezen öblözetekben a Duna 1876., 1883., 1884., 1888., 1892. és 1894. években oly magas fokra hágott, hogy például Apatin főutcájában és más helyeken a víz több méter magasságban mindent elöntött, ezekből Apatin mellett a part erődítésre az ország 200 ezer forintnál többet költött.

A fentebbiekhez megjegyyezhetjük még, hogy a kupuszinai-kucska 5500, az apatini-kucska pedig 3600 folyó méter és hogy Apatin alatt az ugynevezett „Várossziget“, (a téglavetők átellenében) jöllehet még Bácsmegyéhez tartozik, mégis a Duna jobbpartjára esik. Folyam elfajulás folytán kisebb darab területek több helyen az ellenkező partra jutnak, az is megesik, hogy a balparttól elszagगतott földet a Duna árja nem nagy távolságban a jobbparton rakja le, ezen szabálytalanság részletes kimutatása azonban a jelen értekezés keretén kívül esik. Hogy leginkább a partokról leszagगतott és a Duna árja által elsodort földből képződnek a zátonyok, azt bizonyítani fölösleges. Nagy zátonyok

vannak: Mohács alatt Mocskosnál, Bezdán fölött Tovarniknál, Monostorszegh felett a Szunyog csárdával szemben, Apatin felett az ugynevezett Harcsás zátony, Apatinnal szemben, Apatin alatt a Hulli felett, a szóntai Duna-elágazása felett, Gombos alatt a jobbparton, Dályával szemben, Dályán alul a jobbparton és Borovo mentén stb.

Valamint a Duna, úgy a Tisza folyó is mielőtt megyénk határát érintené, nagy árterületekbe önti vizét és ennek dacára Bács-Bodrogh vármegye Martonos községe csak magas védgáttal és körtöltéssel képes magát az árviz veszedelemtől megmenteni. Ujabban pedig Horgos községgel szövetkezve, ártérfejlesztés megalkotását tűzte ki célul, hogy 2500 hold földet megmentsen. Ide óhajtaná bevonni Ó-Kanizsát magas parti földjeivel együtt, ez azonban saját érdekeinek szem előtt tartásával — úgy látszik — inkább a bácsi tiszai ármentesítő társulathoz csatlakozik.

Nagyobb áradások alkalmával Martonoson kívül majdnem az összes jobbparti községek fenyegettetnek a Tisza által. Nevezetesen: Martonos és Ó-Kanizsa, továbbá Zenta és Ada között a közlekedést a törvényhatósági uttesten megakasztja; Ó-Kanizsa alatt szűk meder folytán a község belterülete van kitéve az elöntésnek; Ada, Petrovoszelló, Ó-Becse és Bács-Földvár erős védgátjai dacára rétföldjeit nem minden időben tudja biztosítani stb. Nincs benne kétség, miszerint a fent említett, különben jómódu községek a folytonos védekezés következtében ma-holnap csak pótadójuk tetemes felemelése árán kerülhetik el háztartásukban előfordulható zavarokat, főleg ha oly katasztrófa elé jutnak, mint 1895-ben a volt csajkás kerület, hol a Tisza árja a négy öblözetet a legnagyobb erővel támadta meg. Az egyik beszakadás Csuroghnál, a másik pedig Mosorinnál történt, mely átszakadás folytán az árviz az ujvidék-titeli uton már számos helyen a IV. öblözetbe tolulván, a községek megmentése céljából a vilovai keresztgátot át kellett vágni, a többi öblözet is átszivárgás és átömlés következtében megtelt vízzel.

Mig megyénkben a Duna és a Tisza menti községek és társulatok megfeszített erővel védekeztek a két folyó rakoncátlan-kodásai ellen: addig a magyar kormány sem nézte tétlenül a bajokat, hanem pénzzel és a szakértők közreműködésével segíti a lakosságot. Köztudomásu dolog ugyanis, miszerint a kormány nemcsak esetről-esetre gyorsan intézkedik a veszélyes helyeken, hanem már évek óta vizi osztályával komolyan tanulmányoztatja hazánk e két nagy folyójának fejlődését. Ez okból már 1891-ben Baján, Bezdánban, Apatinban, Gomboson, Palánkán, Ujvidéken, Zentán, Kanizsán, Adán, Begén, Titelen és a Tisza torkolatánál vízmércéket állítottatott fel; 1892-ben léptette életbe a Tisza völgyében az árviz szolgálatot, hogy az 1888-ik évihez hasonló rendkívüli állapotok a lakosságot meglepetésekben ne részesítsék. Tanulmányoztatta, hogy mennyi idő alatt érkezik le az árhullám hatása a felső mércétől az alsóig, vagy a legközelebbi mércéig, különös figyelmet fordítván a Tisza meder alakulása és folyás viszonyaira; a vízszin alatti legnagyobb mélységre, a középső és az 0 vízszin alatti keresztshelvényekre, valamint az 0 vízszin alatti hordalék területekre. Csak ezen észleletekből lehetett megtudni, hogy a Tiszán 1891-ben 6 oly árhullámozás volt, mely a Dunába való torkolásig összefüggőleg huzódott le és 107 csonka, mely csak épen a Dunába ömlésnél lapult el, 2 pedig majdnem egy teljes árhullámozatot képezett.

De nem részletezem tovább a vízügyi osztály nagy munkáját, hiszen ma már még folyóink vízjárásának átnézetét is minden nap közli a hatóságokkal, mert akkor ki kellene terjeszkednem a csapadék jelzésekre, az átbocsátó és át nem bocsátó talajokból nyert kombinációkra, mi messzire kinyujtaná értekezésemet, csak azt jegyzem meg, hogy megyénk két nagy folyója a torkolatnál, emelkedett vízállások alkalmával, mintegy tusára kell egymással, amennyiben a felduzzadt Tisza árja nyomja vissza Szlankamennél a Dunát, legtöbbnyire azonban a Duna áradása nyomja vissza a Tisza vizét egész Csuroghig, miközben Alsó-Titel szélső utcája elöntetik, sőt a hajóhidnál a Tisza vize

fel szokott nyomulni a kath. templomig. Ilyenkor majd az egész láthatár víz alá kerül, csak a természet csudája, a 83 méter magas titeli fensik emelkedik ki a vizek közül, mely fensik még a diluviális korszakból maradt hátra, kövek és sziklák támasza nélkül emelkedvén magasra, s mely megyénk véghatárát és legnagyobb tagozatát képezi. Rövid pár év előtt ezen szép fensik, melyről nemcsak Torontálmegye rónáit, hanem még Belgrádot is meglehet látni, kellemetlen meglepetésekben részesítette Titel községet. Nevezetesen 1893-ban, midőn t. i. az artézi kut furásával 121 méterig lehatoltak, a légáramlat oly iszonyu bömböléssel tört elő a mélységből, miszerint a kut közelében levő ház lakói már-már kihurcolkodni kezdettek, félvén attól, hogy a torony magasságig kilövelt iszap a házakat előnti, a légáramlat, valamint az iszap előnyomulása a tovább furásnál megszűnt s ekkor a kutfurása abban hagyatott.

A másik meglepetést a hegyomlás okozta. Ugyanis 1895. március hó 22. és 23-ika közötti éjjelen a Tisza partjára támaszkodó fensik falazatáról mintegy 30 ezer kocsira való földtömeg lecsuszott és az alatta levő épületeket 12 emberrel együtt maga alá temette. Minthogy Alsó-Titel házainak egy része a hegy tövébe van építve, közös óhajunk, hogy őket a Mindenható hasonló szerencsétlenségtől óvja meg.

Czirfusz Ferenc.

Bács-Bodrogh vármegye helynevei.*)

I.

Vármegyénk helynevei éppen úgy, mint az ország egész területén levő helységek és városok nevei is, különféle eredettel bírnak. A helynevek nehezebben érthető, vagy éppen érthetetlen részének magyarázata és megfejtése körül eleddig vajmi kevés tudományos törekvéssel találkozunk, s ez az oka, hogy idegen hangzású helyneveink legnagyobb része, mint egy-egy történelmi vagy nyelvészeti rejtvény, áll előttünk.

Jelenlegi helyneveink a vármegyében úgy, mint az országban, két fő csoportra oszlanak, t. i. magyar és nem magyar eredetűekre. A magyar nevek úgy, mint az idegen hangzású névszók ismét két-két osztályra különíthetők, t. i. 1. olyanokra, melyek jelentése első tekintetre érthető, 2. olyanokra, melyek jelentését nem értjük.

Tekintve azt, hogy hazánk és vidékünk már a magyarság beköltözése előtt különféle népek által volt lakva, helységeink egy része a honfoglalás előtti korból is származhatik; hogy pedig ezeket megfejteni és magyarázni bírjuk, ahhoz okvetlenül szükséges, hogy az itt megfordult idegen népeket ismerjük s azoknak nyelvét értsük. Így az összehasonlító nyelvészet alapján

*) A m. kir. belügyminiszterium a hazai község- és egyéb helynevek hiteles törzskönyvének létesítését határozván el, e célból egy országos bizottságot alakított, melynek elnöksége társulatunkat is megkereste az iránt, hogy a megyénk területén létező községek neveinek származásáról és történelmi fejlődéséről adatokat nyújtsunk, továbbá, hogy az esetleges helynév változtatásokra nézve javaslatot tegyünk. A társulatunk által ez ügyben kiküldött bizottság a jelen közleményben óhajt a megtisztelő felhívásnak eleget tenni.

tudva van, hogy hazánk számos helyneve római, kelta és germán eredetű, ezeket tehát csak e nyelvek segítségével lehet értelmezni.

A vármegyénkben levő helynevek között római, kelta és germán eredetűeket nem ismerünk, mert a mi helyneveink mind magyar, szláv és a magyarral rokon kun vagy török eredetűek, vagyis a helységek ama kategóriájába tartoznak, a melyek körülbelül a X. századtól a XVI—XVII. századok közötti időben keletkeztek.

A magyar nevű helységeink úgy, mint az idegen hangzásuak, időrend szempontjából általában a mohácsi vész előttiekre és utániakra különíthetők el. A mohácsi vész előttiak, ha magyar eredetűek, jobbra a telepítő vagy a birtokos személynevek, vagy pedig a helységben levő templom védszentjének a nevét viselték; pl. Bács és Bodrogh, továbbá Orbász, melyek régi magyar személynevek, Szent-Iván, Szent-Tamás és Szent-Mihály, melyek védszentesek voltak. Néha a birtokos földesur és a védszent neve együtt is szerepel, pl.: Czobor-Szent-Mihály.

A mohácsi vész előtt itt szláv nevekkal nem találkozunk, azon helynevek tehát, melyek a mai magyar nyelv szerint idegen hangzásuak, mint Martonos, Baja, Zyntha, Kabul, Bajcs, Tapolca, Vanna, Pest, Sopron stb. vagy nyelvünkől kiveszett régi magyar szavak s pogány magyar nevek, vagy pedig azon népelemektől származnak, a melyek a X-ik század óta hazánkban elszórtan laktak, t. i. a kunok, besenyők és bolgárok stb.

A mohácsi vész után keletkeztek helységneveink nagyobb része szláv, kisebb része pedig török eredetű. A szláv nevek jó részben csak fordításai vagy elferditései az eredeti magyar neveknek, pl. Goszpodince (Boldogasszonyfalva), Petrovoszeló (Péterréve) fordítások, Obrovác (Orbász), Bajsa (Bajcs), Kovil (Kabul), Szenta (Zyntha), Feketity (Fekete-egyház), Pality (Pálegyház), Emuzsity (Himes-egyház) stb. ferditések. Vannak azonban egészen új nevek is, mint pl. Verbász, Tovarisoa, Pivnica stb.

A törökök szintén néha elferditették a régi neveket, pl. Czobor-Szent-Mihályból lett Zombor, de egészen új helységneveket

is köszönhetünk nekik, mint Hodzsák (kémény), Ada (sziget) és Kula (torony).

A török hódoltság kora után újjászervezett Bács és Bodrogh megyékben történt tömeges telepítések és helységalapítások megyei helyneveink szempontjából külön korszakot nem alkotnak, mert a XVIII. és XIX. századbéli telepítések alkalmával (egy néhány jelen századbéli kivételtől eltekintve,¹⁾ az új községek rendszerint annak a pusztának nevét vették fel, a melyre települtek. Ezen puszták nevei pedig mind a török hódoltság korába nyulnak vissza,²⁾ sőt néha még azon túl is.³⁾

Látni való mindezekből, hogy a ki csak egyetlen megye helyneveit kívánja magyarázni, annak nemcsak történelmi, hanem széles körű nyelvészeti tanulmányokra van szüksége; mivel pedig nálunk az ó-magyar, ó-szláv, kun, besenyő, bolgár és török-tatár nyelvekkel a helynevek megfejtése szempontjából még úgy szólva senki sem foglalkozott, az alábbiakban nem lehet feladatunk, hogy az egyes helységek neveit nyelvészetileg megfejteni vagy csak magyarázni is akarjuk.

Ma még be kell érniünk azzal, hogy a helyneveket származási kor szerint csoportosítsuk s nagyjában legalább hozzávetőleg rámutassunk arra, hogy az illető helynév eddigi történeti kutatásaink alapján *mely korban* keletkezett, a régi oklevelekben *hogyan van írva*, mi volna eredeti alakja, milyen legyen annak mai orthographiája s végül mai alakjának megváltoztatása kívánatos vagy jogosult-e?

Az alább következő lajstrom ezekre nézve kíván tájékoztatást nyújtani.

1) Pl. Bácsújfalu, Sándor, legújabbán Tiszakálmánfalva, Gyulafalva és Wekerle-falva.

2) Pl. Szivac, Verbász, Militics, Karavukova stb.

3) Pl. Bezdán, Kér, Piros, Temerin, Pacsér stb., melyek mohácsi vész előtti eredetűek.

II.

I. VÁROSOK.

1. *Baja*. Mohácsi vész előtti név. (Változatlanul maradhat.)
2. *Szabadka*. Ugyanaz.
3. *Ujvidék*. Királyi szabadalom alapján viseli a mult század óta e nevet. Előbb „Pétervárad-sánc“-nak hívták. (Változatlanul maradhat.)
4. *Zombor*. A XVI. század óta viseli e nevet. A mohácsi vész előtt „Czobor-Szent-Mihály“-nak hívták s utóbb a törökök nevezték el „Zombor“-nak. (Vált. maradhat.)
5. *Zenta*. A mohácsi vész előtt „Zyntarév“-nek hívták. A XVII. századtól fogva a mult század végéig állandóan „Szenta“ elnevezéssel birt. (Változ. maradhat.)

II. KÖZSÉGEK.

6. *Apatin*. A mohácsi vész előtt Apáti. E név visszaállitható.
7. *Ada*. A török hódoltság ideje alatt keletkezett s törökül szigetet jelent. (Változ. maradhat.)
8. *Alsó-Kovil*. A mohácsi vész előtt „Kabul“-nak hívták. (Vált. maradhat.)
9. *Bács-Vaskut*. Azonos a mohácsi vész előtti Báth-Kut-tal. (Vált. maradhat.)
10. *Bács-Almás*. A török korból származik. (Változatlanul maradhat.)
11. *Bezdán*. Török korból való név. Valószínűleg a közelében feküdt mohácsi vész előtti „Bartán“ helység nevéből ferdítettett el. (Vált. maradhat.)
12. *Bács*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Vált. maradhat.)
13. *Bács-Bukin*. Hajdan „Buki“. (Vált. maradhat.)
14. *Begecs*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Vált. maradhat.)
15. *Bács-Kula*. A török korszakból ered, tornyot jelent. (Vált. maradhat.)

16. *Bács-Feketehegy*. A mohácsi vész előtt „Fekete-egyház.“
(Vált. maradhat.)

17. *Bács-Földvár*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Változ. maradhat.)

18. *Baracska*. A mohácsi vész előtti korszakból ered.
(Vált. maradhat.)

19. *Bács-Madaras*. Mohácsi vész előtti név. (Változatlanul maradhat.)

20. *Bács-Bresztovác*. Török korszakból származik, szláv név, szilfás erdőséget jelent. (Vált. maradhat.)

21. *Bács-Ujfalu*. Mohácsi vész előtti eredetű. (Változatlanul maradhat.)

22. *Bács-Cséb*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Változatlanul maradhat.)

23. *Bács-Keresztur*. Ugyanaz.

24. *Bács-Topolya*. Török korszakból származik. (Változ. maradhat.)

25. *Bács-Martonos*. Mohácsi vész előtti név. (Változatlanul maradhat.)

26. *Bács-Petrovoszeló*. Hajdan „Péterréve.“ A török korszakban a szerbek változtatták el nevét. Mivel ma már kevés szerb lakja, az eredeti magyar nevet vissza kellene állítani.

27. *Báthmonostor*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Vált. maradhat.)

28. *Bajmok*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Vált. maradhat.)

29. *Bács-Doroszló*. Ugyanaz.

30. *Bogyán*. Ugyanaz.

31. *Bács-Novoszeló*. Mohácsi vész előtt Ujfalunak hívták. Jelenlegi neve a török korszakból származik, magyarul „Ujfalu“-t jelent.

32. *Bajsa*. A mohácsi vész előtt „Bajcs.“ A török korszakban lett elferdítve. (Vált. maradhat.)

33. *Bács-Szent-Tamás*. Mohácsi vész előtti helynév. (Vált. maradhat.)

34. *Béreg*, h nélkül irandó. A mohácsi vész előtt „Berek“ Bodrogh megyében. E név visszaállitható.

35. *Bikity*. A helység jelen névalakja a török korszakból származik. Azonos a mohácsi vész előtti „Büköd“ nevű helységgel. A történelmi társulat bizottsága „Bükhegy“-re kívánná változtatni.

36. *Borsód*. A mohácsi vész előtt „Borsód-Szent-Lőrinc.“ „Bács-Borsódra“ igazitható.

37. *Bodrogh-Monostorszeg*, h nélkül irandó. A mohácsi vész előtt „B.-Monostor.“ E név visszaállitható.

38. *Bogojeva*. A mohácsi vész előtt „Boldogasszony-teleke.“ E név visszaállitható, (mert ma már tisztán magyarok lakják) „Boldogtelek“ alakban.

39. *Bulkesz*. A mohácsi vész előtt „Sávoly-Keszi.“ A török korszakban lett elferdítve. „Bács-Keszi“-re változtatható.

40. *Csatalja*. A mohácsi vész előtt Bat-alja vagy Path-ala-Szent-Péter helység volt. Jelenlegi neve a török-szláv korszakból származik, a régi orthografia szerint: „Csataljá“-nak irandó.

41. *Csávoly*. Valószínű, hogy azonos a mohácsi vész előtti „Chayol“ helységgel. (Vált. maradhat.)

42. *Csonopla*. A mohácsi vész előtt „Csomokla.“ (Vált. maradhat.)

43. *Cservenka*. Török korszakból származik. Szláv nyelven erősséget jelent. (Vált. maradhat.)

44. *Csantavér*. A mohácsi vész előtt „Csonta-fehér.“ (Vált. maradhat.)

45. *Csurogh*. Mohácsi vész előtti név. (Vált. maradhat.)

46. *Dautova*. A mohácsi vész előtt „Daut“ és „Davot“ alakban fordul elő. (Vált. maradhat.)

47. *Déronya*. A török időkből ered. (Vált. maradhat.)

48. *Deszpót-Szent-Iván*. A mohácsi vész előtt „Szent-Iván-Keszi.“ (Vált. maradhat.)

49. *Felső-Szent-Iván*. Mohácsi vész előtti elnevezés. (Vált. maradhat.)

50. *Filipova*. A török korszakból származik. Fülöpfalvára változtatható.

51. *Gara*. A mohácsi vész előtti időből ered. (Változ. maradhat.)

52. *Gákova*. A mohácsi vész előtt „Kakat.“ (Változatlanul maradhat.) A történelmi társulat bizottsága Gátfalvára változtatni javasolja.

53. *Gyulafalva*. Legujabb keletű név. (Vált. maradhat.)

54. *Gajdobra*. A mohácsi vész előtt „Gajdel.“ (Változ. maradhat.)

55. *Glozsán*. Lehet, hogy azonos a mohácsi vész előtti Jozsán vagy Gyosán helységgel. Jelen alakban a török időkből ered. (Vált. maradhat.)

56. *Gardinovce*. Ugyanaz.

57. *Goszpodince*. A mohácsi vész előtt „Boldogasszonyfalva.“ (Vált. maradhat.)

58. *Gyurgyevó*. Hajdan „Almás-Szent-György.“ E név visszaállítható.

59. *Hodzsák*, zs-vel és k-val irandó. Török korszakból ered. Odzsák vagy Hodzsák szó kéményt, tornyot meg telepet jelent. (Vált. maradhat.)

60. *Jankovác*. A mohácsi vész előtt „Chózapa“, a török korszakban „Csózapa“ vagy „Jankószállás“, 1751-ben Jankó. „Jánosi“-ra vagy „Jankó“-ra változtatható.

61. *Járek*. E tájon a mohácsi vész előtt Ireg nevű helység állott. „Jarak“ szóval azelőtt a római sáncot nevezték. Török korszakból származik. (Vált. maradhat.)

62. *Katymár*. A mohácsi vész előtt „Kagmar“ alakban fordul elő. (Vált. maradhat.)

63. *Kis-Szállás*. A török korszakból származik. (Változ. maradhat.)

64. *Kunbaja*. Ugyanaz.

65. *Kernyaja*. Török korszakból eredő puszta név, mely a múlt században lett a helység nevévé. (Vált. maradhat.)

66. *Kollut*, h nélkül irandó. A mohácsi vész előtt „Kulud“ alakban szerepel. „Kelőd“ vagy „Kelőfalvára“ változtatható.

67. *Krusevlya*. A török korszakból ered, de ugyanekkor Körtvélyesnek is hívják. Tehát a szerbek e nevet lefordították. Mivel mai napság kizárólag németek és magyarok lakják, indokolt volna a Körtvélyes név visszaállítása.

68. *Kupuszina*. A török korszakból ered. „Kertészfalvá“-ra változtatható.

69. *Karavukova*. Ugyanaz.

70. *Kiszács*. A mohácsi vész előtt Kis-Alch = Kis-Ács. A török időkben lett elferdítve. Visszaállitható.

71. *Kulpin*. A mohácsi vész előtt Kurpe, Kulpi stb. néven már előfordul. (Vált. maradhat.)

72. *Kis-Kér*. A mohácsi vész előtt „Kéri.“ (Változatlanul maradhat.)

73. *Kucura*. A török korszakból ered, mint pusztanév. (Vált. maradhat.)

74. *Kis-Hegyes*. A mohácsi vész előtt „Hegyes-Turul.“ (Vált. maradhat.)

75. *Káty*. A mohácsi vész előtti korban „Kati.“ (Vált. maradhat.)

76. *Kovil-Szent-Iván*. Szent-Iván néven már a mohácsi vész előtt szerepel. (Vált. maradhat.)

77. *Lality*. A török korból származik. (Vált. maradhat.)

78. *Lok*. A mohácsi vész előtt „Lak“ néven fordul elő. (Vált. maradhat.)

79. *Mateovics*. A török korból származó pusztanév. (Vált. maradhat.)

80. *Mélykut*. Török korszakból ered. (Vált. maradhat.)

81. *Mosorin*. Török korból való helység. (Változatlanul maradhat.)

82. *Mohol*. A mohácsi vész előtt „Moharéve.“ (Változ. maradhat.)

83. *Nemes-Militics*. Török korból eredő puszta volt Militics. Jelenlegi neve a mult századból ered. (Vált. maradhat.)

84. *Német-Palánka*. A török korból ered a „Palánka“ név. A mohácsi vész előtt Földvárnak hívták. (Vált. maradhat.)

85. *Nádaly*. A török korból ered. (Vált. maradhat.)

86. *Ó-Szivac*. A mohácsi vész előtt „Telek,“ a török korszakban „Telek“ vagy „Szivac.“

87. *Ó-Sztapár*. Ugyanaz.

88. *Ó-Futak*. Egy t-vel irandó. A mohácsi vész előttről származik. (Vált. maradhat.)

89. *Ó-Kér*. A mohácsi vész előtt „Kéri.“ (Vált. maradhat.)

90. *Ó-Sóvé*. Egy ó-val irandó. A mohácsi vész előtt Sumva = Somva. (Vált. maradhat.)

91. *Ó-Verbász*. A török korból ered. (Vált. maradhat.)

92. *Ómorovica*. Egy szóba irandó. Ugyanaz. De némelyek szerint a mohácsi vész előtt „Marótfalva.“ E név visszaállítható.

93. *Ó-Becse*. A mohácsi vész előtti korból ered. (Vált. maradhat.)

94. *Ó-Kanizsa*. A mohácsi vész előttről ered. (Változatlanul maradhat.)

95. *Ó-Palánka*. A török korból ered. (Vált. maradhat.)

96. *Obrovác*. A mohácsi vész előtt „Orbászpaltója.“ „Orbászfalvára“ változtatható.

97. *Priglevica-Szent-Iván*. Jelen alakjában a török korból ered, de mint „Szent-Iván“ a mohácsi vész előtt szerepel. (Vált. maradhat.)

98. *Parabuty*. A török korból származik. (Vált. maradhat.)

99. *Pivnica*. Ugyanaz.

100. *Paraga*. A mohácsi vész előtt Parragh = Parlag. E név visszaállítható.

101. *Plávna*. A mohácsi vész előtt „Palona.“ (Változatlanul maradhat.)

102. *Petrovác*. A mohácsi vész előtt Bába-Szent-Péter. „Bács-Szent-Péter“-re változtatható.

103. *Piros*. A mohácsi vész előtti korból való. (Változatlanul maradhat.)

104. *Pacsér*. Ugyanaz.

105. *Riggyica*. A mohácsi vész előtt „Rég.“ (Változatlanul maradhat.)

106. *Rém*. A mohácsi vész előttről ered. (Vált. maradhat.)

107. *Rác-Militics*. A török korból való. (Vált. maradhat.)

108. *Szántova*. A mohácsi vész előtt „Zantho“ = Szántó. (Vált. maradhat.)

109. *Sztanisics*. A török korból való. (Szláv neve Összállást jelent.)

110. *Szónta*. A mohácsi vész előtt „Zond“ volt a neve. (Vált. maradhat.)

111. *Szilbás*. A mohácsi vész előtti korból való. „Bács-Szilvás“ alakban reconstruálható.

112. *Sándor*. A mult századból ered. (Vált. maradhat.)

113. *Szeghegy*. A mohácsi vész előtt „Szegegyháza.“ (Vált. maradhat.)

114. *Tataháza*. Török korból ered. (Vált. maradhat.)

115. *Tovarisova*. Ugyanaz.

116. *Temerin*. A mohácsi vész előttről ered. (Változatlanul maradhat.)

117. *Torzsa*. A mohácsi vész előtt „Thorzsatelek“ néven fordul elő. (Vált. maradhat.)

118. *Turia*. Ugyanaz.

119. *Titel*. Hajdan „Titul.“ (Vált. maradhat.)

120. *Tiszakálmánfalva*. Legujabb eredetű. (Vált. maradhat.)

121. *Uj-Szivac*. A mult századból való. (Vált. maradhat.)

122. *Uj-Palánka*. A mult századból ered. (Vált. maradhat.)

123. *Uj-Futak*. Ugyanaz.

124. *Uj-Sóvé*. Ugyanaz.

125. *Uj-Verbász*. Ugyanaz.

126. *Vajszka*. A mohácsi vész előtti időből származik. (Vált. maradhat.)

127. *Wekerlefalva*. Legujabb eredetű. (Vált. mar.)
128. *Veprovác*. A török korból ered. (Vált. maradhat.)
129. *Vilova*. Ugyanaz.
130. *Zsablya*. Vgyanaz.

A Bács-Bodrogh vármegyei tört. társulat tagjainak névsora az 1897. évre.

Alapító tagok :

1. Balla Pál ügyvéd, Ujvidék.
2. Dr. Boromisza Tibor kanonok, Kalocsa.
3. Gr. Zichy Nep. János nagybirtokos, Budapest.

Tiszteletbeli tagok :

1. Császká György kalocsai érsek, Kalocsa.
2. Oltványi Pál prépost, Szeged.
3. Dr. Szentkláray Jenő kanonok, Temesvár.
4. Iványi István tanár, Szabadka.

Működő tagok :

1. Bieber Gyula pénz. bírósági fogalmazó, Budapest.
2. Drescher Rezső, ügyvéd, szerkesztő, Baja.
3. Dr. Donoszlovics Vilmos orvos, Zombor.
4. Dr. Dudás Gyula titkár, Zombor.
5. Erdélyi Gyula főjegyző, Baja.

6. Érdujhelyi Menyhért plébános, Kis-Kőrös.
7. Frankl István nyug. főgimn. igazgató, Szabadka.
8. Fridrik Tamás tanító, Ada.
9. Gräff Nikáz tanfelügyelő, Zombor.
10. Gohl Ödön nemzeti muzeumi tisztviselő, Budapest.
11. Jung Ferenc tanító, Batina.
12. Koch József lelkész, Kis-Kér.
13. Kuzmiák Sándor tanító, Bács-Keresztur.
14. Dr. Molnár István Lajos tanár, Budapest.
15. Pozsonyi Béla számvevő, Zombor.
16. Dr. Thim József, járásorvos, Zombor.

Pártoló tagok :

1. Ada község.
2. Dr. Alföldy Gedeon ügyvéd, Zombor.
3. Állami tanítónőképző intézet, Baja.

4. Bende Imre megyés püspök,
Nyitra.
5. Bezdán község.
6. Bikitzky Tamás segéd-
jegyző, Monostorszegh.
7. Bittermann Nándor nyom-
datulajdonos, Zombor.
8. Boromisza János polgár-
mester, Zenta.
9. Branovacszy Ignác városi
számvevő, Zenta.
10. Chottek gróf uradalmi
igazgatósága, Futak.
11. Cziráky József jegyző,
Kis-Hegyes.
12. Czirfusz Ferenc kir. taná-
csos, nyug. tanfelügyelő,
Zombor.
13. Csupor Gyula ny. főszolga-
bíró, Ó-Becse.
14. Dalmay József nyug. kir.
pénzügyitanácsos, Zombor.
15. Deák Zsigmond főszolga-
bíró, Apatin.
16. Dudás István takaré-
pénztári igazgató, Zenta.
17. Eigl József apát, esperes-
plébános, Uj-Futak.
18. Fischer Nándor községi
jegyző, Gajdobra.
19. Dr. Fleischer Simon orvos,
Zsablya.
20. Felső kereskedelmi iskola,
Zombor.
21. Dr. Grüner Samu ügyvéd,
Zombor.
22. Gimn. könyvtár, Szabadka.
23. Gimn. könyvtár, Zenta.
24. Gimnáziumi ifj. könyvtár,
Szabadka.
25. Haverda Mátyás igazgató,
Szabadka.
26. Dr. Holländer Adolf orvos,
Jankovác.
27. Hoffmann Amália képezde-
igazgatónő, Szabadka.
28. Dr. Huszágh Nándor ügy-
véd, Zenta.
29. Jankováci olvasókör.
30. Kármán József lelkész,
Uj-Verbász.
31. Karácson Gyula megyei
alispán, Zombor.
32. Keszler Mátyás plébános,
Bajsa.
33. Kleiner Adolf esperes-
plébános, Hajós.
34. Kovalszky Lajos gimn.
igazgató-tanár, Uj-Verbász.
35. Kozma László orsz. kép-
viselő, Zombor.
36. Latinovits Géza földbirto-
kos, Borsód.
37. Lukácevits István városi
tanácsos, Zenta.
38. Mallin Károly jegyző,
Obrovác.
39. Magyar olvasókör, Zombor.

40. Mihályi János megyei árvaszéki elnök, Zombor.
41. Mihályi Ernő megyei alszámvevő, Zombor.
42. Nemzeti kaszinó, Szabadka.
43. Növendék-papság szent Ágoston-egylete, Kalocsa.
44. Dr. Ognyanovics Illés orvos, Ujvidék.
45. Ó-Morovica község.
46. Pártos Gyula műépítész, Budapest.
47. Dr. Pávlovics Simon vármegyei főorvos, Zombor.
48. Payerle János jegyző, Bukin.
49. Piukovits József orsz. képviselő, Szabadka.
50. Temerini polgári kör.
51. Dr. Rátay József nyug. megyei főorvos, Zombor.
52. Rauschenberger Adolf közs. jegyző, P.-Szt-Iván.
53. Rohonyi Gyula országos képviselő, Budapest.
54. Sándor Béla ny. főispán, Zombor.
55. Schlagetter Gyula polgármester, Zombor.
56. Schmausz Endre főispán, Szabadka.
57. Schneeberger János lelkész, Uj-Verbász.
58. Sigmond Göntér községi jegyző, Ó-Sóvé.
59. Dr. Spitzer Mór tiszt. főorvos, Zombor.
60. Széchényi József orsz. képviselő, Zombor.
61. Szemző Gyula nagybirtokos, Zombor.
62. Dr. Szemző Mátyás nagybirtokos, Kernyaja.
63. Szilágyi Mór ügyvéd, Zombor.
64. Tipka Antal tanár, Szabadka.
65. Treer János igazgatótanító, Prigl.-Szt-Iván.
66. Ujvidéki magyar olvasókör.
67. Ujvidéki ipariskola.
68. Vujevich Alajos takarékpénztári alkalmazott, Zombor.
69. Valics János kanonokplébános, Madaras.
70. Dr. Városhy Gyula apátkanonok, Kalocsa.
71. Vuics György földbirtokos, Zenta.
72. Vuics Vazul földbirtokos, Zenta.
73. Városi könyvtár, Zombor.
74. Valihora Ágoston plébános, Prigl.-Szt-Iván.
75. Zsigmond Gyula községi jegyző, Piros.

ÖSSZEVONÁS:

Alapító tag 3, tiszteletbeli

tag 4, működő tag 16, pártoló tag 75, összesen 98.

TARTALOM:

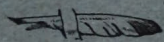
	Lap.
Tartalomjegyzék	4.
Néhány szó Bács-Bodrogh vármegye tagozatáról és két nagy folyójának fejlődéséről. Irta Czirfusz Ferenc	25.
Bács-Bodrogh vármegye helynevei	34.
A Bács-Bodrogh vármegye tört. társulat tagjainak névsora az 1897. évre	45.

A BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

A

BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:

DUDÁS GYULA DR.,
TITKÁR.

✠ XIII. ÉVFOLYAM. II. FÜZET. ✠

ZOMBOR.

BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.
1897.

Tájékoztatásul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azon célból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágában művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségkedvelő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknel vagy a titkárnál személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 3 frt tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Aki ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az további három évre marad e kötelezettség alatt.

Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulatot célja elérésében, felolvasásra munkálatokat küldenek be. E címen a tagdíjak befizetése alól felmenthetők.

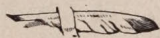
Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 frt alapítvánnyal járul e társulat céljai előmozdításához.

A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megillető társulati címek használhatására.

A társulat elnöke Schmausz Endre főispán Szabadkán, alelnöke Czirfusz Ferenc kir. tanácsos Zomborban, titkára Dudás Gyula dr. Zomborban, pénztárnoka Pozsonyi Béla Zomborban.

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:
DUDÁS GYULA DR.,
TITKÁR.

✠ XIII. ÉVFOLYAM. II. FÜZET. ✠

ZOMBOR.
BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.
1897.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Hegyes. (Kis- és Nagy-Hegyes.)

Ily nevű helységgel 1476-ban találkozunk a vármegye megnevezése nélkül, midőn a Maróthiak tiszavidéki birtokai soroltattak fel, t. i. Szegegyház, Feketeegyház, Két-Sopronya, Kutas stb. továbbá Nagy-Hegyes és Kis-Hegyes is, mely utóbbiak a velök felemlített többi helységből is következőtve, kétségkívül a mai Hegyes határában voltak. — Ezen vidék akkor Csongrád vármegyébe tartozott, és az 1520—21. évi Csongrád vármegye dézsmalajstromban is Tornynos stb. helységgel együtt szintén találjuk Nagy-Hegyest és 1522-ben Kis-Hegyest.

A török defterek vagy adókönyvek is felsorolják e két helyet a szabadkai nahijében: Kis-Hegyes 1580—82-ben és 1590—91-ben 18 adózó házzal; Nagy-Hegyes 1580-ban 17 és 1590-ben 23 adózó házzal. A lakosság már 1578-ban rácokból állott.

Az 1652. évi Wesselényi Ferenc-féle urbáriumban Kula, Cservenka, Szeketics után a kis-hegyesieket is találjuk felemlítve, ez után a Hemusztiakat (Emuzsics) és a nagy-hegyesieket. Ez utóbbi birtokon csak 3 ház volt, s ezek Wesselényinek földesuri adóképen a török hódoltság dacára évenként egy pár vörös csizmát s egy pár papucset kapcástul, továbbá egy sajtot és egy száll darutollat tartoztak adni; a kis-hegyesiek (4 ház jobbágy) pedig egy pár karmazsin csizmán és papucson kívül két sajtot adtak. — 1655-ben Nagy-Hegyes, Kis-Hegyes, Hemusics, Szeketics stb. Wesselényi Ádám birtoka volt.

A török hódoltság után is 1703-ban még ismerik e két pusztát mint törökkori kis falvakat. — 1737-ben Mali-Hegyes puszta Masity Radivoj verbászi birónak volt bérbe adva, Veliki

Hegyes pedig a túriaiaké volt. — 1740 körül panaszolja a vármegye, hogy e két pusztát is a péterváradi milícia használja.

Cothmann kamarai avagy kir. kincstári biztos, Kuláról meglátogatván Veliki-Hegyes pusztát, ezt mint a kula-topolyai ut épen közepén levő helyet telepítendő új falunak jelöli ki. Innen átment Mali-Hegyes pusztára s ezt is idővel betelepítendőnek tartja. Mindkét puszta akkor is magánosoknak volt bérbe adva, amaz évi 600 s ez 500 frtért.

Az 1760. évi kamarai térképen Nagy-Hegyes puszta mint Topolya és Emuzsics déli szomszédja van feltüntetve és a rajta átfolyó Krivája-ér déli partján egy régi templom helye is van jelezve. Nagy-Hegyessel párhuzamosan s tőle keletfelé van Kis-Hegyes puszta, amely Szikityig terjed.

Találkoztak is csakhamar Békés vármegyei r. k. magyarok főképen Szent-Andrásról, akik bizonyos szabadságok mellett hajlandók voltak itt letelepedni. Kruspér bácsi kamarai jószágigazgató 1768. szept. 30. Écsi Andrást és Kátai Jánost biztatja, ha a következő tavasszal elegendő számú családot szednek össze és ide levezetnék: a két Hegyes pusztán vagy Szekity vagy pedig Velity szomszéd pusztákon, ahol majd jobban fog nekik tetszeni, fognak nekik földeket kijelölni. Maga Grassalkovics kamarai elnök is 1768. nov. 26-án biztatva meghívja őket. Így tehát 1769. tavaszán leginkább Békés vármegyei nép ide is költözött, és Kruspér őket Nagy- és Kis-Hegyes meg Szekity pusztán helyezte el, de ugylátszik Nagy-Hegyes pusztát még sem kapták; mert midőn mindjárt az első évben nagy szárazsággal és éhséggel kellett megküzdeniök, megélhetésökre Nagy-Hegyes pusztát is kérték és még több új telepest ígértek ide hozni. Jöttek is még későbbben ide újabb magyar családok, és a kamara 1770-ben a kért pusztának egyelőre felét adta oda az új falu népének.

A falu maga Kis-Hegyes pusztán épült a Krivája patak völgyében, a Telecska magas partjai mellett; s azért a falu is Kis-Hegyes nevet nyert. S azért igen sajtáságos, hogy az 1770-

ben használt első pecsétjének köriratában mégis német és teljesen eltérő nevet találunk: „*Mariatheresiastat 1770.*“ A pecsét belsejében a rendes falusi jelvények láthatók: 3 buzakalász s ennek két oldalán egy szántóvas és egy csoroszlya. De ezen német nevet sehol másutt és máskor nem találjuk többé.

Kathol. parochiája 1776-ban alapított, és az anyakönyvi bejegyzések (matrikulák) is ezen év óta léteznek. A szt. Anna tiszteletére szentelt templom 1788-ban épült és 1851-ben megújított.

Hegyes vagy Kis-Hegyes néven a falu 1783-ban felmértetett és urbérileg rendeztetett. Egy 1785. évi urbéri összeírás szerint Hegyesen csupa magyarok laktak, s pedig volt 214 gazda és 21 házas zsellér. Az egész határban $178\frac{2}{4}$ telek volt, továbbá 2 szabad és $16\frac{2}{4}$ elhagyott telek.

1788-ban új latin köriratu pecsétet kapott a falu: „*Sig. R. C. Post. Hegyes. A. 1788.*“ — A mostani század elején pedig teljesen új pecsétet kezdett használni „*Kis-Hegyesi Helység Pecséte*“ körirattal és belsejében egy ember áll, ki mindkét kezében buzakalászkodat tart; tőle jobbra csoroszlya van, balra pedig szántóvas.

Hegyes és környékére nevezetes esemény volt az 1849. évi júl. 14-én itt vívott csata, melyben Guyon magyar tábornok fényes győzelmet aratott Jellasicson. E csata színhelyéről és elnevezéséről egész irodalmi harc folyt a vármegyei lapokban, névszerint a „*Bácska*“ 1885—87. évfolyamában (1885.: 15., 28., 30., 33. és 1887.: 13., 28., 33., 75. stb. számaiban). A csata emlékére a három szomszéd helységnek Feketehegy, Hegyes és Szeghegy közös hármashatárán emelt emlékszobor 1887. évi július hó 17-én lepleztetett le ünnepélyesen. (Bács-Bodrogh vm. tört. társ. Évkönyve 1887. évi III. köt. 81. lap.) — De a szeghegyiek evvel nem elégedvén meg s maguknak és határuknak vindikálván a dicsőséget, 1895. aug. 11-én maguk is állítottak fel külön egy honvéd emlékszobrot. (Bácsk. Ellenőr 1895. évi 65. sz.)

A hegyesi határban a Lóger-part (táborhely) nevű határrész is örökíti meg ama eseményt. Van itt egy Sztrázsahegy nevű halom, ahol az 1860-as években kincset akartak ásni s csak csontokat találtak. A községtől éjszak felé Várhegy nevű romok maradványai látszanak, melyek régebben a szántást is gátolták; öregek itt látott pincékről is regéltek.

A község határa 1865-ben tagosított, azóta több tanya is épült a külső földeken. A legelőt a község (holdankint 5—100 frtjával) a kir. kincstártól 308,958 frton 10 évi fizetés mellett megváltotta. — Hegyeshez Töviskes puszta is tartozik mintegy 200 r. k. lélekkal. — 1869. óta Olvasókör van itt kis könyvtárral.

Az 1890. évi népszámlálás szerint Kis-Hegyes nagyközségben 5559 lélek volt 976 lakóházban. Ezek anyanyelv szerint 5278 magyar, 247 német, 13 ruthén, 10 tót s 8 egyéb nyelvű; vallás szerint pedig 5108 róm. kath., 184 ág. ev., 182 izr., 52 ev. ref. és 19 egyéb keresztény, 13 g. kath. — A község határa 14,121 kataszt. hold; ebből 877 hold a községé (334 hold nem használható), Kiss Ábel és más Kissek, Vichard, Kriszhaber stb. a leggazdagabb földbirtokosok.

Nem bizonyos, vajjon az 1462-ben felsorolt Hegyesturoi puszta Hegyesre értendő.

Iványi István.

Adatok Bezdán község történetéhez.

Mikor keletkezett Bezdán község? Vagy mikor kapta mostani nevét, melynek egy nyelvben sincs valami jelentősége? arra adatok hiányában felelni nem tudunk.

Némelyek Bezdánt azonosnak tartják Bartán falu vagy várral, mely az egykori Bodrogh vár szomszédságában feküdt. Bartán, vagy a katonai térkép szerint „Bortán“ szóból elferditve keletkezhetett a „Bezdán“ név. Bármiként álljon is a dolog, bizonyos az, hogy Bortán vagy Bezdán a mohácsi vész előtt létezett, hiszen a török defterekben a zombori nahijéhez tartozott, de igen elpusztult, mert csak 10 ház volt benne és Velics-Kammerer szerint 4633 ákesét fizetett (egy akese $\frac{1}{2}$ krt tett). Sajátságos azonban, hogy Bezdán az 1699. évi megyei összeírásban nem fordul elő, míg Sterbác pusztaán talált házak és lábos jószágok adó alá vétettek.

A 18-ik század elején hogy Bezdán létezett, azt a megyei levéltárban az 1731. évi csomagban elfekvő irat bizonyítja, mely szerint a „beszdáni lakósok panaszt emelnek előljáróságuk ellen“; de tudjuk azt is, hogy a bezdáni plébánia már 1740-ben felállított, az anyakönyvek pedig ugyanott 1743-ban lettek megfektetve. A főntebb érintett s a megyéhez intézett kérvény így szól:

A kérvény külzete:

„Az Tettes és Nemzetes Fő Biró Urunkhoz Nemes Bács-vármegyének érdemes Fő Szolga Birájához, nekünk mind kegyes Patronussunkhoz, alázatossan nyujtandó instantiak, belül meg-
irottakk (irottaknak).

Tettes Ur Fő Biró Urnak Nemes Bács Vármegyének érdemes Fő Birája, nekünk kivált képpen való nagy jó Patronussunk.

Nagy alázatossan, és együt bizodalmassan kéntelenitetünk az Tettes Urnak kegyes szine elleiben járulnyi ezen együgyü, és csekél instantiank által, hogy tudni illik: Ugy mind Birák, és Eskütt Urajmék, seminémű dolgokat vellünk nem comuncalvan, hanem magok tanácsával élvén, iment szabad akarattal cselekedtek.

Először. Az eltévedett S. H. ökröt fogván, megsem becsülték, és levágatták magok köszt az községnek hire nélkül.

Másodszor. Szabados Uramnak kösztök levő veszedelmes, és szerencsétlen sulos veréssit nem tudván.

Harmadszor. Keszességen kivet Miszáros Jánosnak dolgai felül semit nem érvén, azért mi semi kezünket nem árttyúk. Lássák Birák, és Eskütt Uraimék, hogy a mit ettek igyanak is reá. Annak okáért az Tettes és Nemzetes Fő Biró Urunkat, mind kegyes Patronussunkat, nagy alázatossan mind köszön-ségessen az alacson renden levő Beszdáni lakossok kérjük, hogy anny kegyes Uri Gratiaját, és kegyelmességet hozzánk mutatny méltó képpen ne terheltessék: Ugy mind Birák, és Eskütt Uraink cselekedetirül Controdicalunk, és ellene mondunk, hogy a mi Biráink, és Esküttink nem lesznek mána (mánál) tovább, hogy ennek Utanna is tolvaj, és gyilkos hirünk s nevünk ne legyen tovább is az Tettes, és Nemes Vármegyén, és semi képpen elvégzet dolgaik kösségünk kőriben nem vetődnek. Ezzel mind fejenként kegyes Uri Affectiojában magunkat recomendalván, és ajánlván magunkat. S Maradunk Tettes Fő Biró Urunkk. Szegény feje hajtott szolgálai Beszdani közönséges renden levő Lakossok. “

A fenti panasz kérvényen nem lévén évszám, annak keletkezési idejére csak az vet némi világot, hogy a kérdéses irat a megyei levéltár 1730-as évi csomagjában találtatott.

Ennél azonban sokkal fontosabb azon telepítési contractus, melyet a királyi kamara praesese és tanácsa 1748-ban Baranya,

Tolna, Somogy és Veszprém megyékből szabadon költözködhető lakosokkal kötött, kiket Sterbác, Paka, Merkopja és Bezdány nevű praediumokon — mint a kamarai irat mondja — megtelepített.

Ezen szerződés sok tekintetben nevezetes, mert nemcsak világot vet Bezdán multjára, hanem a szerződés irálya is leszámítva egyes kifejezéseket és nyelvtani hiányokat, elég szabatosnak mondható.

Ezen telepítési szerződést szóról-szóra ime itt közöljük:

„Mi Fölséges Koronás Királynénk Kegyelmes Asszonyunk Magyar Királyi Kamara Praesesse és Tanácsi ezen Levelünk rendével adgyuk tudtára mindeneknek az kiknek illik: hogy minekutána némely Tolna, Baranya, Veszprém és Somogy nevű nemes Vármegyékben levő Szabadon költöző Lakossi tovább bizonyos Losonczy Jóseff úgy mint arra rendelt követtyük által ezen magyar királyi kamaránál azon könyörgöttek volna, hogy belől irtt és előbb nevezett követtyekkel az egész Lakósok nevével bélépendő Contractus által megerősítendő Punctumok szerént (melyek közülök ezen kamara részéről megmásoltattak, Bács Districtusban levő Cameralis Józságnak, némely Pusztaiiban Contractus szerént Lakosul beszálhassanak, ugyan ezen Nemes királyi kamara a királyi dolgokk (nak) jobb folytatására nézve ezen következendő, és mind kétrészről bévett s Törvény szerént formált Contractus által megerősített Punctumokra a következendő mód, és rend szerént lépett tudnya illik.

Elsőben. Említett Nemes Magyar Kamara általengedettik, hogy azon Lakósok, kik kivánt Pusztákat megszállani fogják, mindnyájan Magyarok és Páristák legyenek, amint:

Másodszor. Nem eörökös Jobbágyoknak, hanem Contractus szerént Arendatosoknak avagy szabadon költöző Lakosoknak (akik semmi Robotta véghez vételére nem tartoznak) tartattnak.

Harmadszor. Ezen supplicansoknak pedig lakó helynek Sterbacz, Paka, Merkopja és Bezdány nevű Praediumok hozzátartozandó appertinentiakkal együtt amint most vannak Redl

Ferenc azon Cameralis Jóságnak Praefectusa által hatvan sessio számban háromszázhatvan forintokból álló Esztendőbeli Censussal mellett mingyárt kimutatódnak, és kiadatattnak, úgy hogy amikor akarnak mingyárt akkor beszélhetnek, az említett Censussal pediglen fele részét Sz. György napjaira, másrészt pediglen Sz. Mihály napjára tartoznak letenni, mely Census a Contractualis Esztendőig akár a Lakosok szaporodnak, akár pedig fogynak sem fel nem veretik, sem alá nem vetetődik, mindazon által

Negyedszer. Hogy ha említett Punctumok a Lakosoknak naponkint szaporodása miatt elegendők nem lennének, tehát több azon Jóságokban levő Praediumok is azontul fizetendő árenda mellett az Uraság részéről kirendeltettnek, és assignaltattnak.

Eötödször. Minthogy Pediglen fönt irrt Supplikansok arra magokat ajánlották, hogy Házaik fából fogják építeni, azért (jól lehet ugyanazon Cameralis Jóságokban a Szabadság csak három Esztendőre szokott adatni) mivel hogy becsületes Házokat fognak építeni, kerteket csinálni, és hogy azon Supplikansok két Esztendő mulván a tőlük járandó kilenced és tized Dézsmát a királyi Baján vagyis Apatin levő magazinokban köteleztettek hordani, eött Esztendőbeli szabadság olly móddal s okkal nekik engettetik, hogy két első Esztendőben sem Census és portiot, úgy akarminemű kilencedet, és tizedet, sem pediglen Forspontot tartozzanak adni; hanem az utolsó három Esztendőben a Kilencedet, és Tizedet ugyan megadgyák, de az uraság béli arendátul, és Portiotul mentek legyenek, ha pediglen valamely szőlőket plántálni és mivelni fognak azok iránt hét Esztendőbeli Szabadságuk lészen.

Hatodszor. A Comissiója és bévett az Cameralis Jóságokban szokott mód és praxis szerént midőn a szabad Esztendők elmulnak a többi Uraságbeli Lakoss példája képpen kötelességeket véghez viszik, s egyszersmind az elől megirt Hatvan sessiókból álló jövevény familiák egyenkint hat forintot azaz háromszázhatvan forintokból álló summát (amind föllyül az harmadik

Punctumban bővebben följegyeztetett) Census avagy Arenda képpen készpénzül az Uraságnak tartoznak letenni.

Hetedszer. Pusztákban teendő veteményektül amint eötödik Punctumban föll tételódet első két szabad esztendőben sem kilencedet, sem tizedet nem adnak, de más következendő Esztendőekben mindenféle Dézsmálás vetetett gabonatul és veteménytül a járandó Kilencednek és Tizednek megadására mindanyian (kivéven a Birót ha ottan a más helyekben olyan szokás vagyon), tartoznak és köteleztettnek, de nem pénzül, hanem abbul ami teremtetik és ha a vetés következik, ha abbul a gyümölcs semmit, olyas haszontalan vetésbül nem adnak.

Nyolcadszor. Előbb említett jövevény Lakosoknak a korcsmaház Sz. Mihály naptul fogvást egész Sz. György napig megengedtetik, amint is azon Lakosok ha azon időre letelepednek, mindgyárt hogy azon Sz. Mihály naptul fogvást említett korcsmának hasznát vehessék, megengedtetik.

Kilencedszer. A Dunán építendő malmoktul szokott árendát fognak adni.

Tizedszer. A Dunán való halászás ugy engedtetik meg, hogy annak a jövedelmébül az hetedik pénz az Uraságé legyen, a sterbaci és Bezdány fokot pediglen első Esztendőben szabadon halászhasanak, a következő négy esztendőben pedig negyven forint Esztendőbeli árendát oly moddal tartoznak az Uraságnak fizetni, hogy ezen Contractualis Esztendők alatt azon negyven forint árenda föll nem veretik.

Tizenegedszer. A Rév, avagy és a kompnak felállítása az Uraság részére megtartatik, mindazon által többszer említett Lakosok azon okbul, hogy a nekik lakó helynek kiadandó Cameralis Pusztákra által költezesek két Esztendeig ell fogh tartani, azon két Esztendőig, mellyekben által költeznek, a rév bértül szabadok lesznek, de visszamenetelben azon Révbért megfizetni tartoznak.

Tizenketődszor. Föllebb említett Lakosoknak szabad légyen

egy vagy több Boltos Kalmárokat föll fogadni, de azok a kereskedéstül Esztendőbeli árendát az Uraságnak fizetni fognak.

Tizenharmadszor. Házak építésére és tűzre való fák véget az említett Bácsógi Administrator az eő módgya és rendi szerint Erdőket és fákat ell fog intézni.

Tizennegyedszer. Amidőn a szabadságra engettetett eött Esztendők el folynak, előbb nevezett Lakósok tartoznak azok föllyül még három Esztendeig megmaradni s ki tölteni, ezek pedig ki telvén ha tovább költezni kívánnának az utolsó Esztendőnek vége előtt két holnappal a gyakrabban nevezett Praefectusnak ollyast meg jelenteni és a megfizetendőket megfizetni köteleztettnek, a mellyeket véghez vévén azon Lakósoknak szabad lészen Házait mellyeket föl építtek és szállóit, mellyeket miveltek azoknak akik helyekben lesznek elladni, melly ollyas elladatott Jószágoktul az elladó minden Tiz forintul egyet, a vevő pediglen a vétel Levélért két forintot az Uraságnak adni tartoznak. Ellenben azok, akik előbb említett Házait és szőleit eladgyák, a két szabad esztendőbeli árendának avagy Censumok megadására nem köteleztettnek. Azoktul pedig akiknek Házai és Szőllei nem lesznek, avagy azokat el nem adgyák a megirt két szabad Esztendőktül járandó Census megvetetődik.

Tizenötödszer. Ezen jelenvaló az elő bocsátott Punctumok szerént formált Contractus mely (Feölséges Asszonyunk tovább való rendeléséig és annak bétöltéig állandó és megváltoztathatlan lészen) a sokszor említett Supplicansoknak jövőndőbéli igaz keresetek bizonyágára ki adatott.

(L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.)

Praesens Contractus per Fis-
calem Magistratuaelem produc-
tus sub

Tekintetes Nemes Magyar
Királyi Kamara Tanácsábul
Pozsonyban 10-dik Septem-
berben 1748-dik Esztendőben.

A. A.

Koller János m. p.“

Egy rövid év mulva 150 esztendeje lesz annak, amidőn a régi Bortán vagy Bezdán község telepítés folytán új életre ébredt. Ezen magyar ajkú község a kamara bizodalját valóban jól kiérdemelte, mert népe a legnehezebb munkától sem riadt vissza; s míg a szegényebb sorsuak a legtávolabb helyekre elmentek kenyeret keresni, addig a többiek idehaza a földet művelték, ipar, gabona-kereskedés és hajózás stb. által tartották fenn családjukat. A lakosság szorgalma, józan élete, ujabban pedig az előljáróság tapintatos vezetése mellett a község oly törzsvagyonra tett szert, melynél fogva háztartásainak összes kiadásait községi póttadó kivetése nélkül fedezheti. s e mellett a kulturális célok előmozdításához is nagyobb összegekkel járulhat.

Sok ily derék községet a hazának!

Czirfusz Ferenc.

A Becsei család és birtokviszonyai Bodrogh vármegyében.

I.

Bodrogh vármegye mohácsi vész előtti nagybirtokosai között a Becsei család a legelőkelőbbek között foglal helyet. A családot előbb Becseinek, később a XV-ik században Báthmonostorinak nevezték. Első neve mutatja, hogy eredetileg nem bodrogh megyei lakos volt e család, hanem csak később a XIV. században költözött ide.

Első ismert őse a családnak a Becse nemzetségből származó *Csata de Beche*, a ki 1290 körül élt, mert fiai 1313-ban már nagykorúak voltak.¹⁾

Nevét a család, úgy látszik, már a XIII-ik században fennállott Csepel szigetbeli Becse helység után viselte, mely helység viszont a Becse nemzetség által lett alapítva.

Ki volt Becsei Csata s kik voltak ősei, nem tudjuk, mert családjának első okleveles említése csak 1311-ből való. Némelyek szerint ő és két fia: *Imre* és *Egyed* köznemes emberek voltak, mert a király 1311-ben nem comesnek, hanem csak serviensnek nevezi őket.²⁾

A család tulajdonképeni nagyságának megalapítója Becsei *Imre* volt, a ki mint Csata fia, testvérével Egyeddel, örökölte a becsei uradalmat és tartozékait. B. Imre mint Róbert Károly hive tűnik fel a történet szinpadán, a miért a király bőven

1) A családra vonatkozó összes iratok a gr. Zichy család levéltárában találhatók. (I. Zichy oklevéltár I. 156—7.)

2) Nagy Imre: előszava a gr. Zichy oklevéltár II. köt. 13. l.

jutalmazta, számos birtokkal megadómányozta s előbb lévai várnagygyá, utóbb pedig Bars vármegye főispánjává nevezte ki.

Egyednek viselt dolgait és netalán létezett utódait nem ismerjük.

Imre főispán 1333-ban halt el, három fia maradt, u. m.: *István* (melléknevén Töttös), *György* (melléknevén Vesszős) és *Tamás* (melléknevén Tövises.)

Bodrogh vármegyében a családnak 1318 óta keletkeztek birtokai, a mennyiben azt halljuk, hogy *B. Imre* ez évben már birta itt, még pedig királyi adomány folytán, Sziget és Báthmonostor helységeket.¹⁾

A birtokok később folyton szaporodtak.

B. Imre halála után két fia maradt életben, t. i. Töttös és Vesszős, a kik 1334-ben már szintén lévai várnagyoknak és barsi főispánoknak neveztetnek, mi arra mutat, hogy ezen méltóságukat atyjuk után örökölték. A két örökös közül Töttös kir. ajtónállómester, Pilismegye főispánja, Visegrád és Ó-Buda parancsnoka 1355. év végén, Vesszős zólyomi főispán, Saskó parancsnoka pedig 1361 körül halt el, három gyermeket hagyván maga után, u. m.: Jánost, Tamást és Vesszőst.

Becsei Miklós 1366 körül halt el, *B. László* pedig, a ki Horvátországban tetemes birtokokat szerzett, Blina vidékén lakott, 1388-ig volt életben. Fiai: *István* és *László* voltak, kik közül az előbbi, ugy látszik, csakhamar elhunyt, míg *László* 1395-ig, sőt azután is folyton szerepel.

Becsei Vesszős főntebb említett gyermekei közül *Tamás* (és *Margit* nevű testvére) többször emlittetik az 1377—95. években, s ugy látszik 1398 körül halt el, gyermekeit *Györgyöt* és *Jánost* ismerjük.²⁾

A főntebb említett *B. Töttös* vette fel a Báthmonostori nevet, a mi arra mutat, hogy birtokai központját a bodroghmegyei hasonnevű helység képezte. Fiának *Lászlónak* fia *II.*

¹⁾ Zichy oklevéltár I. 162.

²⁾ Zichy oklevéltár IV. 8.

László 1409-ig volt életben és ő a családi birtokokat még nagyban gyarapította, mert kiterjedt birtokai voltak nemcsak Bodrogh, hanem Bács, Bars, Baranya, Tolna vármegyékben, sőt a Dráván tuli részeken is. Ő építette 1401-ben nyert királyi engedelem folytán a bodroghmegyei Szembecs várát a Duna mellett, (Szekcső átellenében).¹⁾ Ő is Blináról írta magát Szlavóniában. Neje Orsolya nevet viselt, egyik fia János (1402), a másik István (1409.)

Vesszős fia Tamásnak gyermekei: György és János 1405-ig szerepelnek s úgy látszik e tájban fiutódok nélkül elhaltak, mert 1406-ban a Vesszős család birtokai báthmonostori Lászlóra (Töttös fia) szállottak. Vesszős Tamás özvegye: Anna volt. Gyermekei közül György a „Vesszős“. János pedig a „Töttös“ melléknevet ismét felvették és viselték.²⁾

A fentebb említett báthmonostori II. László fia III. László a család utolsó tagja volt. Ő 1433-ban Zsigmond király kíséretében Rómában is járt s a pápától a Báthmonostor helységben levő Sz. Lászlóról nevezett templom részére bucsuengedélyt eszközölt ki.³⁾ Testvérei: János, István, Miklós és György,⁴⁾ úgy látszik, örökösök nélkül haltak el.

Ugyanő látván családjá pusztulását, mivel gyermekei nem voltak a Becsei családdal rokon Kisvárdai családból való István kalocsai érseket testvérévé és örökösévé fogadta, aki és rokonai, Lászlónak 1495-ben bekövetkezett halála után, az összes Becsei-féle jószágokat örökölték.⁵⁾ Némely birtokok azonban utóbb királyi eladmányozás tárgyát képezték, s ezek közé tartozott Báthmonostor és több baranyai birtok, melyet II. Lajos király 1516-ban Bakocz Tamás esztergomi érseknek ajándékozott.⁶⁾

A Kisvárdai család egész a mohácsi vészig, sőt azon tul

1) Zichy codex V. 228.

2) Zichy oklevéltár V. 6—8.

3) Turul. XI. 4—6.

4) Zichy oklevéltár VI. 637.

5) Csánki: Huny. kora VII. 226.

6) Századok. 1888. 101.

is birta a Becsei-féle bodroghmegyei örökséget; s úgy látszik csak a törökök letelepedése ideje táján vesztették el az itteni birtokokat, mert 1546-ban még e család tagjai osztottak még a báthmonostori templom és monostor kincsein.¹⁾

II.

A mohácsi vész előtt virágzó bodroghmegyei nagybirtokos Becsei család e vármegyében, mint főntebb említők, tetemes vagyonnal, terjedelmes jószágokkal rendelkezett. E jószágok csak egy részét képezték a család óriási vagyonának, mely több vármegyére terjedt ki, de így magában véve is számos helységről és pusztából állott. Az alábbiakban adjuk a család Bodrogh vármegyei birtokainak sorozatát:

1. Sziget. (1318.) ²⁾	19. Hölgytelek. (1341.)
2. <i>Báthmonostor</i> . (1318.)	20. Dustelek. (1341.)
3. <i>Borsód-Szt-Lőrinc</i> . (1330.)	21. <i>Vajas</i> . (1341.)
4. Pauli. (1330.)	22. Bénye. (1345.)
5. Arany. (1331.)	23. Pocstelek. (1345.)
6. <i>Moharév</i> . (Bács m.) (1332.)	24. Paczola-Szt-Péter. (1345.)
7. Lak. (1332.)	25. Gopul. (1346.)
8. <i>Gara</i> . (1334.)	26. Tepermez. (1346.)
9. Bothalma. (1334.)	27. Pauliport.. (1346.)
10. Tóti. (1335.)	28. <i>Rég</i> . (1346.)
11. Megyer. (1335.)	29. Szent-Márton. (1346.)
12. Szent-László. (1338.)	30. Kecskés. (1346.)
13. Három Ilya. (1339.)	31. Tizház-Szt-Márton. (1346.)
14. Gebart. (1340.)	32. <i>Barthán</i> . (1347.)
15. Rusd. (1340.)	33. <i>Kerekböked</i> . (1347.)
16. Acsa. (1340.)	34. Egyházas Acsa. (1348.)
17. Bátoregyháza. (1340.)	35. Sólymos. (1360.)
18. Pongrácz. (1340.)	36. <i>Szeremlén</i> . (1364.)

¹⁾ Bács-B. vm. Monogr. II. 162.

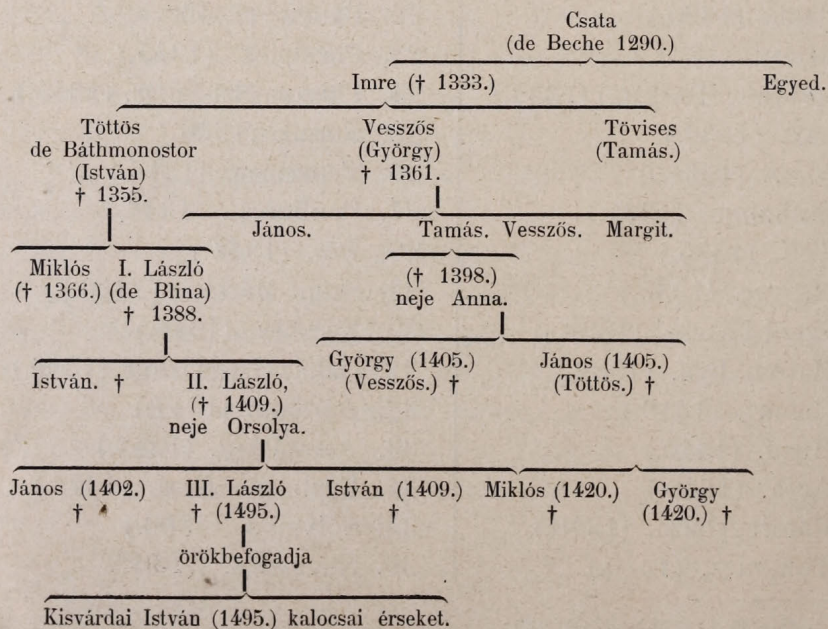
²⁾ A név mellé jegyzett évszám azon évet mutatja, a melyben legelőször említve van. A dőlt betűkkel szedett nevek maig is létező községek vagy határrészek.

- 37. Kőkényes. (1368.)
- 38. Acélos. (1368.)
- 39. Pétertelke. (1371.)
- 40. Bozias. (1371.)
- 41. Kajand. (1373.)
- 42. *Csajol*. (1375.)
- 43. Krakó. (1381.)
- 44. Sáta. (1381.)
- 45. Tóti-sziget. (1382.)
- 46. Telek. (1384.)
- 47. Hátsziget. (1384.)
- 48. *Daut*. (1384.)
- 49. *Szántó*. (1384.)

- 50. *Kacsmár*. (1388.)
- 51. El. (1390.)
- 52. Boob. (1390.)
- 53. Mátéháza. (1395.)
- 54. Szembecs vára. (1400.)
- 55. Al-Szt-György. (1400.)
- 56. Szent-Ders. (1400.)
- 57. Asszonyfalva. (1402.)
- 58. Valfer. (1402.)
- 59. *Zside*. (1402.)
- 60. Töre. (1448.)
- 61. *Baracska*. (1450.)
- 62. Timak. (1495.)

III.

A Becsei család nemzedékrendje.

Dudás Gyula.

Bácskai földesurak 1699—1848.

Bács és Bodrogh vármegyék ujjszervezésekor sem nemesség, sem földbirtokosság nem volt vidékünkön. Csupán két kormányzék osztozott itt minden birtok felett: a m. kir. udvari kamara és a csász. kir. udvari haditanács. Amaz az u. n. kinestári birtokokat, emez a határőrvidéki területeket tartotta kezében.

Lássuk közelebbről e birtokokat.

A kir. kamara birta mindazt e két vármegye területéből, amit azelőtt a régi földesuri családok, egyházi testületek és klastromok birtokoltak. Mert bár az e tájban szervezett u. n. ujszerzeményi országos bizottság feladata lett volna az ujonan visszaszerzett birtokok régi földesurait kinyomozni s azokat azok közt a régi jog alapján kiosztani, a Bács és Bodrogh vármegyék területén egykor birtokos egyházi testületek, valamint a még életben levő családok hasztalan fordultak ez iránt való kérvényeikkel a felsőbb forumok elé.

A határőrvidék területéhez már jóval kevesebb terület tartozott. E katonai vidéket a Martonostól Titelig nyuló aránylag keskeny földszalag, továbbá Szabadka, Zombor, Bresztovác, Palánka és a mai Ujvidék területe képezte.

Egyetlen privát birtokot tudunk ebből a korból, s ez a Földváry-féle uradalom (Borsód és Legyen), mely még a török korszakból maradt fenn s melyet éppen 1699-ben vett meg a báró Buttler család.

A század első felében azonban már a kamarai birtoktest meg lett nyirbálva. A birtokok ugyanis, melyek előbb csak bérbe adtak, most már örökáron is el lettek adva, mit azután a szokásos királyi donáció követett. Így legelőször került eladásra

a futaki uradalom, melyet 1703-ban br. Nehem péterváradai parancsnok vett meg. Utódaitól azonban a kincstár 1726-ban visszaváltotta. A század közepéig megyénkben a következő birtokváltozások történtek:

1700-ban az Aximarkovics család kapott kisebbszerű donációt Zombor területén; 1712-ben nyerte az Osztroiczky család adományul Madaras helységet, továbbá Roglatica és Csataalja pusztákat; ugyanezen évben nyerte adományul az Urbanecz család Gara helységet; 1720-ban a Bajtay család kapott nádori birtokadományt Kis Maliosz nevű pusztára; 1720. körül nyerte vissza a kalocsai érsek a bácsi uradalmat, melyet már a Rákóczy-féle szabadságharc (1703—11.) előtt is birt; 1727-ben a gróf Czobor család ősi birtokaiból visszakapta a bajai uradalmat; ugyanezen évben szerezte vétel útján a Latinovics család br. Buttler-től Borsód és Legyen pusztákat; 1728-ban gróf O-Duyer tábornok és eszéki várparancsnok megvette a kamarától a futaki uradalmat; 1731-ben szerezte a kincstártól a br. Zuanna Márk Novoszelo helységet és Szt.-Lőrinc pusztát; ugyanezen évben vette meg a gr. Cavriani család a futaki uradalmat (O-Duyer halála után) a kamarától; 1733-ban szerezte a Billard család Madaras, Rasztina, Ivánka és Köles pusztákat; 1741-ben a br. Orczy család megvette Ivánka pusztát; 1742-ben a br. Vay család megvette a bajai uradalmat; 1744-ben a Csernovics család megvásárolta a futaki uradalmat; 1745-ben pedig az Antunovics és Gugánovics család donációt nyert az általuk már régebb idő óta hasznélvezett Kunbaja pusztára; továbbá ugyanezen évben szerezte a Latinovics család Kunbaja egyrészét, a Sztratimirovics család pedig ekkor nyerte Kulpint kir. adományul; 1746-ban a Miskolczy család szerezte Alsó-Roglaticát; 1747-ben a br. Orczy család megvásárolta Baját és tartozékait; ugyanezen évben a br. Pejacevits család megszerezte Alsó-Roglatica egyrészét; 1748-ban a Csejtey család megvette Matheovics, Rasztina és Köles pusztákat; 1749-ben a Piukovics család megvette Matheovics pusztá felerészét.

A század közepétől fogva, mivel a vármegyében levő határőrvidéket az 1741. évi törvényhozás felosztatni rendelte, a birtokosok száma, mindinkább növekedett. A határőrvidék területéből ekkor már elszakadtak: Szabadka, mely 1743-ban szabadalmazott kamarai mezőváros lett, azután pedig Zombor, Bresztovác és Palánka 1745-ben, Pétervárad-sánc (Ujvidék) 1746-ban polgári lábra állítottatott és szintén kamarai alattvalóvá lőn, a következő években pedig Ujvidék (1748.) és Zombor (1749.) szab. kir. városi rangra emeltettek s mint ilyenek önálló földesurakká lőnek.

Az 1751. évben a volt tiszai határőrvidék zömét képező helységek Martonostól egészen Titelig szintén kamarai alattvalókká lettek, ez alkalommal azonban a volt határőrségi tisztek mind nemességet s utóbb (1758.) kisebb-nagyobb birtokadományt is nyertek.

A kir. kamara, mint földesur tehát, 1751-től fogva — jól lehet a tiszai kerület 10 községe kiváltságos kerületté lőn — óriási birtokok felett rendelkezett, a melynek rendezése és igazgatása nem kevés gondot okozott. A kamarai javak igazgatósága 1687. évtől kezdve Szegeden székelt. A jószágokat eleinte bérbe adták. Így 1721—28. közötti években a birtokok legnagyobb részét Billard cs. főhadbiztos birta bérben. 1717. évben már a bácskai kincstári javaknál külön tisztartók szerepeltek. Ezek az uradalmak székhelyén (Ujvidék, Bács) laktak. Az 1740-es évektől fogva mindinkább több telepítés történt s a birtokok kisebb részletekben adattak bérbe, a betelepített helységek és puszták pedig uradalmakra osztattak. Ily uradalmak voltak: 1. a szántovai (8 helység és puszta), 2. az apatini (18 helység és puszta), 3. a kulai (20 helység és puszta), 4. a palánkai (15 helység és puszta), később a sztapári, melyhez (8 helység és puszta) tartozott, a század vége felé pedig Zombor is önálló uradalom székhelye lőn.

1745-től fogva a bácskai uradalmak nem a szegedi praefectus alá tartoztak, hanem külön jószágigazgatót nyertek Rédl Ferenc kamarai tanácsos személyében. Az ő idejébe esik a legtöbb

telepítés, főleg 1763—68. évek között a Cothmann-féle tervezet alapján. Később 1783-tól fogva Zomborban külön kincstári telepítő hivatal alakult Ürményi Mihály jószágigazgató, báró Weissenbach és Gromon Zsigmond tanácsosokkal élén, mely a II. József korabeli (1783—90.) utolsó nagy telepítéseket vezette.

Az 1750-es évektől fogva a század végéig a következő birtokadományok és birtokváltások történtek: 1750-ben Grassalkovics Antal gróf nyerte a bajai uradalmat; 1751-ben Pálffy János gróf nyerte a novoszelói uradalmat; ugyanezen évben nyerte a Zákó család Bajsát; ugyanezen évben a Julinác család Csuroghon kapott donációt; 1752-ben a Latinovics család szerezte Madarast; 1759-ben Putnik Mózes bácsi szerb püspök királyi adományul nyerte Szireg pusztát, továbbá Bogyán és Kovil helységeket; 1758-ban a volt tiszai határőrvidék polgári lábra állított tiz községének összes megnevesített szerb tisztjei kisebb-nagyobb donációt nyertek (összesen 31 család 1734 láné földet, Martonos, Ó-Kanizsa, Zenta, Ada, Mohol, Petrovoszeló, Ó-Becse, B.-Földvár, Turia és Szent-Tamáson); 1759-ben a Vojnits család megszerezte Bajsa fele részét; 1764-ben gróf Grassalkovics Antal megvette a Csejtheyektől Matheovics puszta fele részét; 1769-ben nyerte a gr. Hadik család a futaki uradalmat; 1775-ben gr. Grassalkovics szerezte Plága birtokát; 1777-ben vette a Pilaszánovics család Roglaticát; 1778-ban szerezte a Cseh család vétel útján Novoszelót; 1779-ben a Piukovics család Matheovics egyik, a gr. Grassalkovics család pedig e puszta másik részére kapott donációt; 1780-ban kapott donációt a Rédl (később bárói) család Raszтина puszta birtokára; 1785-ben a Vojnics család Roglatica egy részét, a Rudics (később bárói) család pedig Almás egy részét szerezte; 1791-ben Márffy család Csébet vette meg, a Zlinszky család pedig Roglatica egy részére kapott donációt; végül 1796-ban a gróf Széchen család Temerint és Járeket nyerte birtokadományul.

A jelen század folyamán mindenekelőtt több compossessorátus létesült az által, hogy Pacsér, Ó-Morovica, Almás és

Nemes-Militics helységek egyes nemes családoknak a kincstár által eladattak. Így 1801-ben Pacséron közbirtokosok lettek : a Császár, Huszár, Horváth, Kászonyi, Koronay, Mattyasovszky, Mészáros, Odry, Polyák, PocsKay, Rezsny, Szucsics és Vojnits családok ; ugyanezen évben Ó-Morovicán közbirtokosok lettek : a Heinrich, Piukovics, Szalmásy, Tomcsányi és Vojnics családok ; 1803-ban Almáson közbirtokosok lettek : az Antunovics, Koronay, Kovacsics, Németszeghy, Rudics, Siskovics és Vermes családok ; ugyanezen évben Nemes-Militicsen compossessorok lettek : az Allaga, Alföldy, Baghy, Bajcsy, Barasevics, Berkó, Burza, Csernus, Czintula, Dózsa, Hajnal, Horváth, Ivanics, Ivánkovics, Kaity, Kanyó, Klinovszky, Knézy, Kocsis, Körmendy, Kunszabó, Laczkó, Littvay, Mándics, Márkovics, Mátyus, Molnár, Nagy, Odry, Pál, Piukovics, Radics, Tar, Vidákovics, Vujevics és Zorád családok.

E közbirtokosokon kívül 1848-ig még a következő egyes családok szereztek nagyobb donációnális birtokokat : 1800-ban a Latinovics család megvette Katymárt ; 1801-ben a Kovách család szerezte Rigyicát ; 1803-ban a Kray báró család nyerte Topolyát ; 1810-ben a gr. Brunswick család megvette a futaki uradalmat ; 1817-ben a Gromon család szerezte Vajszkát és Bogyánt ; e tájban szerezte a Rudics család Kunbaját ; végül 1832-ben nyert donációt a Kuluncsics család Nemes-Militics egy részére, 1842-ben pedig a Szemző család kapott donációnális birtokot a megye területén kívül.

Ezen birtokadományozások és vásárlások folytán várme-gyénkben 1848-ig a következő nagyobb uradalmak léteztek : 1. kincstári uradalom (56 helység és 5 pusztával), 2. koronai kerület (10 helységgel), 3. kalocsai érseki uradalom (4 helység és 1 pusztával), 4. a bácsi gör. kel. püspök uradalma (1 puszta), 5. a karlócai gör. kel. érsek uradalma (1 puszta), 6. a gör. kel. kalugyerek birtokai (2 helység), 7. Grassalkovics herceg uradalma (9 helység és 3 puszta), 8. Brunswick gr. uradalma (7 helység 1 puszta), 9. Eltz gróf uradalma (1 dunai sziget),

10. Pálffy gróf uradalma (1 helység), 11. Széchen gr. uradalma (2 helység), 12. Kray báró uradalma (1 helység), 13. Orczy báró uradalma (2 helység), 14. Rédl báró uradalma (2 helység), 15. Szabadka város uradalma (3 helység), 16. Gromon család birtokai (2 helység), 17. Kovách család birtokai (1 helység), 18. Latinovics család birtokai (4 helység), 19. Márfy család birtoka (1 helység), 20. Piukovics család birtoka (2 helységben), 21. Rudics család birtoka (2 helységben), 22. Sztratimirovics család birtoka (1 helységben), 23. Vojnics család birtokai (4 helységben), 24. Zákó család birtoka (1 helységben), 25. Pilaszánovics családé (1 puszta), 26. almási közbirtokosság (1 helységben 5 család), 27. nemes-militicsi közbirtokosság (1 helységben 36 család), 28. ó-morovicai közbirtokosság (1 helységben 5 család), 29. pacséri közbirtokosok (1 helységben 11 család).

Muhoray.

Zombor város multjából.

I.

A mohácsi vész előtt már mint nevezetes helység létezett Sambor, Zumbor és Zombor név alatt. A város nevét sokan Czobor grófoktól származtatják, kik e vidéken nagy kiterjedésű birtokkal és a város keleti oldalán fapalánkkal bekerített és földből hányt erősséggel birtak, innen magyarázzák a „Cservenka“ városrész elnevezését is, mely bolgárul vörös vár elnevezésnek felelne meg. Városunk multját homály fedi; hiteles emlékeink igen gyérek. Első krónikásunknak Szlatkovicsot mondhatjuk, a ki 1790 körül élt, — a római katolikusok első plébánosa — a ki nemcsak naplójegyzeteket vezetett, hanem a város multjára nézve a mit tudott és hallott, mindent hűen följegyzett. És Szlatkovics sem megy nagyon vissza a város multjában, csak annyit említ, hogy Mátyás király idejében egy kis templom volt és katolikusok lakták e vidéket.

A tulajdonképeni „város“ a jelenlegi belváros volt, mely be volt kerítve, árokkal körülvéve, melyen keresztül fahidak vezettek. Mint ilyen bekerített hely, a török portyázások alkalmával jó szolgálatot tehetett a vidéknek és menedéket nyújthatott a város és környéke lakóinak.

A törökök ezen bekerített helyet 1541-ben ostrommal bevették és adófizetővé tették. Székhelye volt itt egy pasának, kit két lófark illetett meg, tehát kerületi alpasa volt és csak hat hárem hölgyet szabad volt neki tartania.

A törökök itt épületeket emeltek, melyeknek némely maradványai még most is láthatók. Öt mecsetjük volt. A főmecset

az ugynevezett „bariakdzsimi“ a Zrinyi utcában volt, a jelenlegi Stverteczky-féle ház helyén. E főmecset körül volt a temető, a török sirok turbánokkal. Építkezésnél történt ásatások alkalmával igen sok csontvázra akadtak e vidéken, mely csontvázak álló vagy guggoló helyzetben találtattak, arccal kelet felé fordulva, mint a török temetkezésnél szokás: a kibla felé.

A második mecset állott a jelenlegi fő, illetve Kossuth-utcában levő Gergurov-féle ház helyén, hol egykor a híres és nagy Buzadzsch-féle ház állott. A harmadik mecset egy rét mellett feküdt, a jelenlegi megyeház helyén. A negyedik mecset a kis szerb templom helyén állott, régi katolikus templomból alakították át a törökök. Ez a templom lehetett az, melyről Szlatkovics azt mondja, hogy Mátyás király idejében már létezett. Az ötödik mecset a városon kívül volt, a jelenlegi „Márkó krizs“ nevű domb tetején. Volt a törököknek még egy hatodik kisebbszerű imaházuk is, az ugynevezett „thekia“, a mely a jelenlegi szent János-kápolna helyén állott az olvasókör mellett.

Nevezetesebb még a török fürdő, a mely a basa-utcában, a volt Markovics-féle ház helyén volt, nemkülönben a basa háza a mostani főgymnasium helyén.

A török defterekben tüzetesen le van írva a város szomorú viszonya az adózás és társadalom terén, míg nem 1687-ben az országgal együtt Zombor is megszabadult a törököktől. Azoknak távozása után 1691-ben Csernovics Arszen, iszei püspök vezérlete alatt beköltözött szerbek egy része Zomborba telepedett le, kik magyát képezték a város lakosságának. A városhoz nagy kiterjedésű puszták tartoztak, nemkülönben a város kiegészítő részét képezte a következő 9 falu: Szálósics, Kernyaja, Milcsics, Behiz, Krusevics, Gákova, Godocsevo, Bresztovác, Záskovó és 19 pusztá, melyeknek nevei a város határában levő egyes dülő részek neveiben máig is megvannak, mint: Ráncsevo, Bukovác, Karkoria stb. A lakosság a pusztában patriarchális életet folytatott, inkább állattenyésztéssel, mint

földműveléssel foglalkozott. Ha egy gazdának 100 lánc földje volt, abból csak 4—5 láncot vetett be, csak annyit, amennyi családjának élelemre elegendő volt, a többin állatait nevelte.

Midőn a tiszavidéki katonai határőrvidék fel lett állítva, ekkor Zombor is ezen őrvidekhez kebeleztetett be és a szegedi katonai parancsnoksághoz tartozó külön ugynevezett „katonai sánc“ volt. A lakosság ekkor adót nem fizetett, hanem saját választotta kapitánya alatt kellett katonáskodnia. Az első kapitány bizonyos Matkovics nevű volt, egyik őse a máig is élő hasonnevű családnak. A szlankameni ütközetben (1691.) részt vett 600 gyalog és 200 lovas zombori katona Matkovics Dominik kapitány vezérlete alatt, ki ott el is vérzett. Minden családnak ki kellett állítania 3 gyalogost és egy lovast, innen tudjuk, hogy abban az időben Zomborban 200 család lakott.

Matkovics halála után Brankovics János lett a kapitány, ki természetes fia volt az Egerben fogva tartott Brankovics Györgynek. Brankovics kapitány a jelenlegi városháza helyén állott kastélyszerű épületben lakott. A piac helyén rétság volt s azon át egy fahíd vezetett a kastélyból a jelenlegi Gallé-féle ház helye tájékán feküdt vadaskertbe. Brankovics az 1717-től 1751-ig épülő szerb nagy templomba van eltemetve. Midőn hamvait áthelyezték ide, borzadva látták az illetők, hogy mily nagy csontjai vannak, valóságos óriás volt, a mint a följegyzés is mondja.

A kapitány alatt álltak a hadnagyok, e tisztségek csak bizonyos családok kiváltságai voltak, jelesül a Lallossevics-család, a ma már elszegényedett, de egykor dús gazdag Goretich-család és Pletikoszics-családok. A zászlósokat szintén csak bizonyos családok szolgáltatták, kik leginkább szálás emberek voltak, ilyen volt a Radicsevics és Vukicsevics-család.

Midőn Ausztriának 1740-ben háboruja volt Sziléziával, akkor 400 gyalog és 200 lovast állított ki Zombor városa. A kapitány Damjanics Bazil volt, a ki a Magyar János-féle házat építette, hol most a szerb elemi iskolák vannak. A csapat részt

vett a háboruban, egy része Bajorország és Sziléziában maradt, kiknek leszármazottai máig is ott élnek. Damjanics Bazil hazaérkezett, később a református vallásra tért át és az egykor gazdag kapitány végnapjait a legnagyobb nyomorban tölté. Éhen halva találták meg méhesében, mely ott állott, hol jelenleg a színház-épület van.

A tiszai határőrvidék 1741-ben fel lett osztva és a megyei rendszer vissza lett állítva s így Zombor is jobbágyi minőségben az alá tartozott volna. De a katonáskodáshoz és szabad élethez szokott lakosság irtózott a jobbágyi kötelezettségtől és midőn az reájuk kimondva lett, több szerb család kivándorolt részint Kolubnicára, Futakra, Zsablyára és Mitrovicára, magukkal vive okmányaikat, melyek a város multjára megbecsülhetetlen adatokat szolgáltattának.

A kiköltözöttek helyébe bunyevác katolikusok lettek be telepitve Ferenc-rendű barátok vezetése alatt, kik bosnyák ruhát és fezt viseltek. Kezdetben templomuk nem volt, minden vasárnap a volt Sridlich György, később Birvalszky Márk szállásán levő domb alatti üregbe összejöttek, ott imádkoztak és mint Szlatkovics plébános feljegyezte, mise után a magukkal hozott ételekből lakmároztak és zene mellett kólót táncoltak. Később a barátok adakozásból egy kis kápolnát építettek, mely a Boros, később Lovich, most Késmárky-féle ház kertjében állott, mellette özv. Schmidtné háza a barátok háza volt, hátul az utca máig is barát utcának hivatik. A róm. kath. templom csak később épült a zárdával együtt. A Ferencrendű szerzeteseket II. József császár tiltotta ki a városból s rendszeres plébániát alapított. Az első plébános a többször idézett első krónikás Szlatkovics volt. Ez időtáiban költözött be több német család is Würtemberg és Bajorországból. Az első volt bizonyos Piringer család, melynek fejét Szlatkovics temette el, a mint azt maga Szlatkovics föl is jegyzi.

A város lakossága 1743-ban egy nagy gyűlést tartott, hol elhatározták, hogy jobbágyi igába nyakukat nem hajtják, hanem

kérni fogják őfelségét, hogy vagy hagyja meg a város lakosságát a régi állapotában, vagy a jászok és kunokéhoz hasonló szabadalmakban részesítse őket, se jobbágyok nem akarnak lenni, inkább széjjel mennek és itt hagyják a várost. A gyűlés határozatát két példányban leirták, aláírta pedig 200 szerb és 100 bunyevác családfő. Egy hét tagból álló küldöttség ment a kérvénnyel a királyné elé Bécsbe.

De Bácsmegeye sem maradt tétlen, hanem mindenféle akadályokat gördített a város kérelme elé. A küldöttség négy tagja, mint: Parsetics Nikola, Bokkerovics, Karalits és a tudós Sztojsics sokáig volt Bécsben s folytatták a tárgyalást az udvarral bizonyos Matolay udvari ágens közvetítésével.

Van a városi levéltárban egy pár levél a küldöttségtől, kik Bécsből írják, hogy a vármegye igen nagy nehézségeket gördít céljuk elé, bevádolják őket a királynénál, hogy ők féktelen rablók, iszákosok és vallástalanok, tehát viseljük csendesen itt lenn magukat és küldjenek segélyt részükre, mert egy máriás diurnumból ott Bécsben nem birnak megélni.

Mig a tárgyalások Bécsben folytak, addig Bácsmegeye Zomborra is kiterjesztette joghatóságát, de a város lakossága ellent mondott, kivéve a felső városiakat, kik elfogadták a jobbágyságot, miért is a felsővárosiak parasztoknak hivattak a többiektől, kik magukat szabad katonáknak nevezték.

A bécsi küldöttek fáradozásait végre siker koronázta. Zombor 1749-ben sz. kir. város lett, cimert és pecsétet kapott 150,000 frt lefizetése mellett. Koller udvari tanácsos nagy ünnepélyességgel hirdette meg az okmányt. De a 150,000 frt váltságdíjat lefizetni a város nem birta, gr. Batthyáni Józseftől kölcsön kértek, lekötven a felsővárost zálogul, ki itt a jobbágyi rendszert behozta. Ez csak pár évig tartott, mert a város Halas várostól 60,000 frtot vett kölcsön. Közbenjáró volt bizonyos Radicsevics nevű zombori polgár, kinek Halason gazdag kálvinista rokonai voltak. Midőn utoljára ment Radicsevics Halasra, utközben Szabadkára betért, hol kelleténél több bort ivott, összeveszett,

azok elfogták, négy napig volt fogva, míg azt izente Zomborba: jőjjetek, szabadítsatok ki, ha azt akarjátok, hogy ti is szabadok legyetek. Ki is szabadították, a pénz megérkezett Halasról, Batthyányit azonnal kifizették, pandurjait és tisztviselőit elkergették s a nép örömujjongva, nagy lármával járta be csoportosan az utcákat, hirdetvén örömmel a szabadságot. Ez időtől fogva Zombor a szab. kir. városok sorába lép és egy új jobb korszak nyílik meg a város polgárai előtt.

II.

Egyházak.

A monumentális épületek közé tartoznak a templomok, melyek mindegyikéhez egy egész történet fűződik; egy várost semmi sem jellemez annyira, mint annak templomai. Zombor városának van négy nagyobb temploma, négy kápolnája és egy régi újtemploma, melyről majd évszázadok multával a tudósok egész értekezéseket fognak írni. Eme templomok a hitfelekezetek közt így oszlanak meg: a róm. katolikusoknak egy és három kápolnája; a gör. keletieknek kettő és egy kápolnája; a zsidóknak egy. Majdnem mindegyik a törököknek itteni tartózkodásukkal van kapcsolatban, a helybeli templomok közül legkésőbbben épült a zsidóké.

Midőn a félhold uralma alatt nyögött hazánk, melyet csak ideiglenesen zsákmánynak tekintettek, valami nagy épületeket nem emeltek s innét van, hogy városunkban sincs a török időkből fennmaradt nevezetes épület. Azonban mégis mondhatjuk, hogy Zombor a törököknek egyik főszékhelye volt, mit az is bizonyít, hogy Zombor öt basának volt székhelye. A török időben itt öt mecset volt és pedig a következő helyeken: a főmecset a temetővel körülvéve volt a Stverteczky-féle ház helyén, innét nem messze a mostani Danninger ház helyén volt a főbasa háza s talán a „Basa-utca“ innét nyerte a nevét. A második

mecset állott a Gergurov-féle, azelőtt Buzácsics-féle ház helyén. A harmadik a gör. kel. kistemplom helyén, sőt jobban mondva ebből lett átalakítva, mi még mai nap is észrevehető, sőt meg van még ama hely is, honnét a dervis az imaidőt hirdette. A negyedik a mostani megyeház területén. Az ötödik a sztanisicsi uton, hol az ugynevezett „Márko krizs“ áll. Azonban Zombornak két épülete, mely a török időből fennmaradt és pedig a róm. kath. templom átellenében lévő julaszini épület, mely egyik török főurnak volt lakóháza és a jelenlegi szent János kápolna, mely ezen török főurnak volt imaháza. Mária Terézia alatt a németek kápolnává alakították át és a szent János tiszteletére szentelték fel.

Ezek előre bocsátása után röviden az egyes templomokról mondjuk azt amit tudunk, vegyük első sorban a r. k. templomot.

A Ferencrendű szerzetesek vezették a hivek lelki gondozását. A török uralom alatt s amint öregektől tudjuk, mint egy hagyományból, a legelső kápolna Sztrilics Tamás szállásán lett volna, mely inkább földalatti helyiség volt, hova a keresztyének a törököktől való félelem miatt menekültek. A barátok pedig szétszórva a szállásokon tartózkodtak. A második kath. templom pedig a mostani Auer háztól a polgári kaszinóig terjedő telken állott volna, mely terület a templommal együtt a barátok tulajdonát képezte. Az egész területet a „barátok kertjének“ nevezték s talán innét van a „Barát-utca“ elnevezés is.

A jelenlegi r. k. templom a lerombolt mecsetek anyagából épült. A barátok voltak az elsők 1718-ban, kik rendes anyakönyvet vezettek. Azonban a lakosság a barátok lelkeskedésével nem volt megelégedve s választottak is külön plébánost, ki a barátok kertjében lakott és csak a temetőben levő kápolnában engedték meg a barátok neki a misézést, mert a lelkeskedést azért ők tovább folytatták. A zombori barátok a templomot és a zárdát adakozás és koldulás útján összegyűjtött összegből építették fel. A zárdát és a templomot 1751. év körül kezdték építeni, 1768-ban volt 16 felszentelt atya és hat fráter. II. József

a tanítással nem foglalkozó szerzeteseket eltörölte, ekkor szűnt meg a zombori zárda is. József császár két ízben jelent meg Zomborban; egyszer álruhában mint asztalos legény, s másodszer hivatalosan. A császárral ekkor legtöbbet érintkezett Popits Christofer, ki a barátoknak nem volt barátja s valószínű, hogy ő világoztotta fel a császárt, hogy a zombori barátok nem foglalkoznak tanítással. A császár 1784-ben meghagyta a barátoknak, hogy azonnal költözködjenek ki s a templomot a zombori r. k. hitközségnek adta; az összes felszereléseket a barátok magukkal vitték. A „barát kert“ fejébe pedig a császártól 30,000 frtot kaptak.

Ez időtől kezdve a hitközség által választott pap teljesíti a hivek lelki gondozását. A jelenlegi boltok későbbi időkből származnak. A Sztrilics-féle bolt volt a barátok ebédlő terme, hajdanta itt tartotta a vármegye is üléseit. A templom hosszú időn át igen szánandó állapotban volt, de azt javítani vagy modern igényeknek megfelelően feldiszíteni a pénzhiány miatt nem lehetett. Mig végre a célszerű vagyron-kezelés lehetővé tette a feldiszítést. Legelőször is 1883. évben a tornyot ujitották meg, mely 448 frtba került; 5000 frtos új orgonát szereztek be, 1887. évben pedig a templom belseje kifestetett és feldiszített, mely 12,214 frtba került; az elavult ablakok helyébe újak jöttek, mely 1175 frtba került. Ami a festést illeti, méltán megérdemli a figyelmet és pedig különösen azon kép, mely Mária megkoronázását és annak színe változását ábrázolja. Az egyes alakok gondolkozó és ügyes művészre vallanak. Különös említésre méltók a szószék és szt. Ferenc oltára, melyek az olasz iskolából kerültek ki. A templom most úgy néz ki, hogy minden műízléssel bíró embert kielégíthet.

A régi-ujtemplom nem egyéb mint egy óriási kőhalmaz. Az 1828. évben határozta el a kath. hitközség, hogy ujtemplomot fog építeni és a városi tanácshoz fordult helyiségért, mit meg is nyert. A tervet pedig a Helytartótanácsához terjesztették fel, honnét 1828. évi dec. 9-én az engedély meg is jött a városi

hatóság által kijelölt tér ingyen ki is hasított. De az építéshez nem volt pénz. 1859. július 13-án újra elhatározták, hogy templomot építeni fognak és az építési engedély kinyerésére az érseki hatósághoz folyamodtak, melyhez egy kimutatást csatoltak, melyben 43,874 frt 23 krt mint meglevő összeget feltüntették és hogy a költségvetés szerint a templom építés 33,216 frt és 50 krba krba kerülend és öt év alatt elkészül, sőt még a templom belső felszerelésére marad 13,939 frt 73 kr. Egy küldöttség is jelent meg b. e. Kunszt érseknél, mely azt állította, hogy a szükséges pénz megvan; sőt a b. e. Kunszt érsek maga is 1000 frttal járult hozzá. Ezek után a templom alapkövét 1860. október 7-én nagy ünnepélyességgel letették, azon reményben, hogy a templom 5 év múlva elkészül. Ekkor derült azonban ki, hogy csakis 1745 frt és 80 kr készpénz van, nem pedig mint kimutatták 43,874 frt 23 kr. Az egyházi község belátta, hogy ily csekély összeggel építeni nem lehet, a régi templom pénztárait vette igénybe és 33,079 frt 22 krt illetéktelenül elköltött, sőt a kalocsai alapítványi pénztártól 10,500 frt kölcsönt is felvett és az újtemplomba beleépítette.

1872. évben a régi templom pénztára teljesen kiürült és az építő bizottságnak egyik tagja minden megbízás nélkül 1000 frt kölcsönt váltóra felvett, hogy tovább lehessen építeni. Végre az építés teljesen megakadt s 1875. évi december hó 19-én a templom tovább való építését határozatilag beszüntette. Ily szomorú véget ért az újtemplom építése, melynek költségeiben b. e. Haynald érsek is 3000 frtnyi adománynyal járult. Nagyon sajnós, hogy az újtemplom építésénél az illetők nem jártak el kellő körültekintéssel és számitással.

Most térjünk át a gör. kel. templomokra. A gör. kel. nagy vagy szent György templom, mely 1717-ben épült, de akkor csak kápolnaszerű volt. A mostani 1759-ben épült s monda szerint az első kápolnaszerű ebben benn maradt s csak akkor hordták ki, mikor az egészen elkészült. A torony később és pedig 1792-ben épült. Az „iknostást“ Krácson művész festette

a mult században, melyet nem régiben renováltak, mely 40,000 frtba került.

A mult században igen sok gör. kel. lelkész volt és plébánia. Majd minden nagyobb családnak külön papja volt és az bizonyára gondoskodott is külön templomról, de sok helyütt az ilyen templomok csak vesszőből font helyiségek voltak. Azelőtt hét, most csak öt plébánia van és pedig 3 a nagy és kettő a kistemplomnál. A gör. kel. temető-kápolna 1792-ben épült, a régibb időben minden vasárnap tartottak itt misét.

Megemlítésre méltó, hogy a nagytemplomban van eltemetve Brankovics János gróf, határőrvidéki főkapitány 1722-ben, kinek lakása a mostani városháza helyén volt; továbbá Ivanits János püspök, ki a husvéti ünnepekre megjelent, de a halál 1806-ban az élők sorából kiszólitotta s itt temették el a nagytemplomban.

A legelső latin iskolát a gör. keleti hitközség állította fel a jelenlegi gör. keleti iskola mellett 1759-ben, mely 4 latin osztályból állott, a latin nyelv tanítását Fülöp barát teljesítette évi 200 frt fizetésért. Amidőn pedig II. József a barátokat elűzte, egy kálomista ember, valószínűleg pap vette át a latin nyelv tanítását évi 50 frt fizetésért. A gör. kel. papok közül a legelső ki a latin nyelvet tanította volt Kovacsics diakon, kinek tanítványa volt Kelle prépost és Ambrozovics János bunyevác író.

A gör. kel. kistemplom, mely legelőször is keresztény templom volt, de a törökök mecsetté alakították át, ezek kiűzése után ismét templommá változtatták, akkép, hogy a mecset előrésze megmaradt. A gör. kel. kistemplomnak a chórus feletti része még a régi mecsetből van. 1785-ben szentelték fel. Ezen templomban van egy Mária kép, mely a szentföldről való.

Figyelemre méltó városunkban a zsidók temploma is, mely közadakozásból 1864-ben épült. Ami ritkaság, hogy benne orgona is van. A frigszekrény, a törvénytekercesek és az utóbbiaknak ezüst szerelvényei valamint az aranyhímzésű függönyök s öltözékek kiváló említést érdemelnek. Városunkban vannak olyanok is, kik Áron nemzetségéből származnak, kik tulajdonképen

hivatva volnának a rabbi teendők végzésére s az áldás adásra. 1878. évben szakadás állott be a helybeli zsidók közt egy hitközségi alkalmazott miatt, azonban ez nem sokáig tartott.

Az ev. reformátusoknak csak imaháza van. Szász Károlynak 1891-ik évben történt körutazása alkalmából indult meg a mozgalom egy evang. ref. fiókegyház megalapítására, melynek presbyteriumát maga Szász Károly állította össze. A megalakult ev. ref. fiókegyház mint „szórvány“ Ó-Szivachoz tartozott. A közlekedési akadályok a tovább fejlődést megnehezítették. Jelenleg az ev. ref. hivek lelki gondozását Szendy Lajos pacséri ev. ref. lelkész teljesíti. Imaházat az ágostai evangélikusokkal közösen bérelnek. Az 1890. népszámlálási adatok szerint 368 ev. ref. van, kik közül az egyházi terheket önkéntes adakozás útján 44 családfő teljesíti.

Az ágostai evangélikusok megalakulása előbb történt, kiknek lelkésze Korosy Emil szabadkai ágostai ev. uti lelkész.

Buday Gerő.

Vármegyénk birtokadományos nemessége.
(1699—1848.)

- A**ntunovics család. Kunbaja 1745. Almás 1803.
Alföldy. Nemes-Militics 1803.
Ábrahámovics. Mohol 1758.
Akszimarkovics. Zombor 1700.
Allaga. Nemes-Militics 1803.
Buttler br. Borsód, Legyen 1699.
Billard. Matheovics, Rasztina, Ivánka, Köles 1733.
Burza. Nemes-Militics 1803.
Branovácsky. Zenta 1758.
Baderlicza. Zenta 1758.
Branovacszy. Ó-Becse 1758.
Berkó. Nemes-Militics 1803.
Bajtay. Kis-Mális 1720.
Barásevics. Nemes-Militics 1803.
Bajcsy. Nemes-Militics 1803.
Baghy. Nemes-Militics 1803.
Brunswick gr. Futak 1810.
Csejtey. Matheovics, Rasztina, Köles 1748.
Csanádi. Ó-Kanizsa 1758.
Császár. Pacsér 1801.
Csernovics. Futak 1744.
Cseh. Novoszeló 1778. (?)
Csernus. Nemes-Militics 1803.
Cavriani gr. Futak 1731.
Czintula. Nemes-Militics 1803.
Czobor gr. Baja 1727.

- D**ózsa. Nemes-Militics 1803.
Dudvarszky. Ada 1758.
Egri. Martonos 1758.
Eremics. Marfonos 1758.
Golub. Zenta 1758.
Gyukics. Szent-Tamás 1758.
Gyurisics. Martonos 1758.
Gugánovics. Kunbaja 1745.
Gromon. Vajszka, Bogyán 1817.
Grassalkovics gr. Baja 1750. Plága 1775. Matheovics 1779.
Hajnal. Nemes-Militics 1803.
Horváth. Nemes-Militics 1803.
Huszár. Pacsér 1801.
Hadik gr. Fútak 1769.
Horváth. Pacsér 1801.
Heinrich. Ó-Morovica 1801.
Ivánkovics. Nemes-Militics 1803.
Illics. Bács-Földvár 1758.
Ivanics. Nemes-Militics 1803.
Julinác. Csurogh 1751.
Kubura. Mohol 1758.
Karapancsics. Ó-Kanizsa 1758.
Karakasevics. Mohol 1758.
Kászonyi. Pacsér 1801.
Kanyó. Nemes-Militics 1803.
Kunszabó. Nemes-Militics 1803.
Körmendy. Nemes-Militics 1803.
Klinovszky. Nemes-Militics 1803.
Kroner-Koronay. Pacsér 1801. Almás 1803.
Knézy. Nemes-Militics 1803.
Kaity. Nemes-Militics 1803.
Kovacsics. Almás 1803.
Kovách. Rigyica 1801.
Kray br. Topolya 1803.

- Kuluncsics. Nemes-Militics 1835.
Latinovics. Borsód, Legyen 1727. Kunbaja 1745. Madaras 1752. Katymár 1800.
Laczkó. Nemes-Militics 1803.
Littvay. Nemes-Militics 1803.
Miskolczy. Alsó-Roglatica 1746.
Mirillovics. Bács-Földvár 1758.
Medjanszky. Ó-Kanizsa 1758.
Milinovics. Zenta 1758.
Márffy. Cséb 1791. (?)
Mátyus. Nemes-Militics 1803.
Molnár. Nemes-Militics 1803.
Mészáros. Pacsér 1801.
Markovics. Nemes-Militics 1803.
Mattyasovszky. Pacsér 1801.
Mándics. Nemes-Militics 1803.
Nehem br. Futak 1703.
Nikolics. Szent-Tamás 1758.
Nikoletics. Szent-Tamás 1758.
Nincsics. Ó-Kanizsa 1758.
Nagy. Nemes-Militics 1803.
Németszeghy. Almás 1803.
Osztroziczky. Madaras, Roglatica, Csatalja 1712.
Odry. Pacsér 1801.
Oduyer gr. Futak 1728.
Odry. Nemes-Militics 1803.
Orczy br. Ivánka 1741. Baja 1747.
Pálffy gr. Novoszeló, Szent-Lovrenc 1751.
Pejacsevics br. Alsó-Roglatica 1747.
Putnik. Szireg, Bogyán, Kovil 1759.
Pilaszánovics. Roglatica 1777.
Piukovics. Matheovics 1779. Nemes-Militics 1803. Ó-Morovica 1803.
Pockay. Pacsér 1801.

- Polyák. Pacsér 1801.
Pál. Nemes-Militics. 1803.
Radisics. Szent-Tamás, Kutas 1758.
Rudics br. Almás 1785. (?) Kunbaja. (?)
Radics. Nemes-Militics 1803.
Rédl br. Raszlina 1780. Sztanisics. (?) Kelebia. (?)
Rezsny. Pacsér 1801.
Szucsics. Pacsér 1801.
Szalmásy. Ó-Morovica 1803.
Siskovics. Almás 1803.
Sztratimirovics. Kulpin 1745.
Szemző. Kamjonka 1842.
Széchen gr. Temerin, Járek 1796.
Tar. Nemes-Militics 1803.
Tésity. Zenta 1758.
Tomcsányi. Ó-Morovica 1803.
Urbanecz. Gara 1712.
Vidákovics. Nemes-Militics 1803.
Vay br. Baja 1742.
Vojnits. Bajsa 1759. Roglatica 1785. (?) Pacsér 1801.
Ó-Morovica 1803.
Vusity. Zenta 1758.
Vojnovity. Bács-Földvár 1758.
Vujevich. Nemes-Militics 1803.
Zákó. Ó-Becse 1758.
Zákó. Bajsa 1751. Ó-Kanizsa 1758.
Zorád. Nemes-Militics 1803.
Zlinszky. Roglatica 1791.
Zuanna br. Novoszeló, Szent-Lovrenc 1731.

Tárca.

46. szám.

1896.

Jegyzőkönyv.

Felvétellett Zomborban 1896. évi december hó 27-én a Bács-Bodrogh vármegyei Történelmi Társulat közgyűléséről.

Jelen voltak: Schmausz Endre főispán elnöklete alatt Czirfusz Ferenc, Mihályi János, Frankl István, dr. Spitzer Mór, dr. Molnár István, Szemző Gyula, dr. Grüner Samu, Gräff Nikáz, Pozsonyi Béla és dr. Dudás Gyula társulati tagok.

1. Elnök ur őméltósága a közgyűlést megnyitván, sajnálattal jelenti, hogy Iványi István társulati alelnök ezen állásáról való lemondását, szembetegségére való tekintetből, levélileg bejelentette. Minek folytán Iványi Istvánnak társulatunk ügyei körül szerzett és tudományos érdemei méltatása mellett indítványozza, hogy nevezett alelnök lemondása tudomásul vétessék, érdemei elismeréséül pedig a társulat tiszteletbeli tagjává választassák s őt erről írásbelileg egy küldöttség értesitse. — Az indítvány Iványi István megyei kiváló történetírónk érdemeinek e jegyzőkönyv utján való elismerése és megörökítése kapcsán egyhangulag elfogadtatván, titkár megbizatik, hogy az Iványinak tiszteletbeli taggá való választatásáról szóló értesítést készítse el s annak átadásával elnök ur őméltósága és Frankl István társulati tag megbizatnak.

2. Titkári jelentés a társulat évi működéséről. — A jelentés felolvastatván, egyhangulag tudomásul vétetik s elnöki indítványra elhatároztatik, hogy a jelentés az eddigi szokástól eltérőleg, a jelen alkalommal egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétessék, a mint következik :

„Méltóságos elnök ur! Tisztelt közgyűlés!

Magyarország fennállásának ezredik évében, mint egy dicsőséges történelmi nemzetnek szerény fiai, mi, a Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat, szintén ünnepet ülünk, ha nem is külső pompával és formaságokkal, hanem őszinte hazafias érzelmekkel; s ha hazánk millenáris ünnepe első sorban történelmi jelentőségű ünnep, úgy nekünk, kik szintén a multak emlékeinek kutatásával és ismertetésével foglalkozunk, méltán lehet részünk a nagy jelentőségű történelmi ünnep örömeiben, mert társulatunk immár 12 év óta szolgálja a hazai helytörténelem nemes ügyét s 12 év óta iparkodik fényt deríteni az ország e nagy vármegyéjének viszontagságteljes multjára.

Ünnepies örömünket csak fokozhatja a körülmény, hogy a vármegye törvényhatósága által kiadatni rendelt megyei Monografia, társulatunk korábbi javaslatai alapján és társulatunk mélt. elnökének s egyes tagjainak lelkiismeretes munkássága folytán, ez év folyamán elkészült s két nagy kötetben meg is jelent, és e művet a sajtó és szakkritika egyaránt a legnagyobb elismeréssel fogadta. A Monografia kiadása által tehát nem csupán Bács-Bodrogh vármegye törvényhatósága ünnepli a nemzet millenáris évfordulóját s alkot magának ércnél maradandóbb emléket; hanem társulatunk is, mert érdemes elnökünk egykori kezdeményezése és működő tagjainknak buzgalma következtében jött létre ama nagy s irodalmilag megyénkben páratlan mű, mely még akkor is fenn fogja tartani vármegyénk hazafias áldozatkészségének és társulatunk hathatós működésének emlékét, midőn a jövő századok lezajlása után, a jövő nemzedékek fognak e föld s e megye rég letűnt multja fölött elmélkedni.

Ha tehát valaha, úgy főleg most a nemzeti ünnepek évében méltó önérettel tekinthetünk vissza társulatunk ez évi működésére, mert az már a megyei monografia elkészítése s befejezése által is jelentőségessé vált. Társulatunk azonban e millenáris esztendőben egyébként is folytatta tevékenységét s így mindenekelőtt a társulati Évkönyv füzetait a kellő évnegyedes

határidőben rendezte sajtó alá. Társulati tagjaink a szakirodalom terén meglehetősen tevékenységet fejtettek ki, a minek köszönhetjük, hogy Évkönyvünk ez évi mind a négy füzete kellő időben megjelent. A nevezetesebb dolgozatok, melyek Évkönyvünkben az idén megjelentek a következők: néhai érdemes titkárunk és munkatársunk *Grosschmid Gábor* irodalmi hagyatékából, melyet a család legnagyobb részben társulatunknak ajándékozott, közöltük bajsai Zákó István egykori megyei jelesünk életrajzát; *Iványi István* alelnök és tagtársunk a kő vagy kövi káptalanról és a hozzátartozó helység holfekvéséről, a bácskai bunyevác nemességről, végül megyebeli egyik nagyobb helységünknek, Martonos községnek történetéről irt értekezést. *Czirfusz Ferenc* kir. tanácsos, tagtársunk Kecskemét városnak Bács megyéhez 1723-ban intézett érdekes magyar nyelvű levelét közölte, melynek eredetije a megyei régi levéltár limbusából került elő. Ugyanő közölte Baja város érdekes számláját 1748-ból, melylyel az a Bács megye restauratiója alkalmából a főispáni konyhára szállított élelmi cikkekről számolt el. *Érdújhelyi Menyhért* tagtársunk „Kutatásaim a római levéltárakban“ cím alatt közölt becses értekezést, s ebben mindazon fontosabb adatokat nyilvánosságra hozta, melyek a kalocsa-bácsi egyházmegye történetére vonatkoznak. Végül *e sorok írója* a bogyáni és kovili gör. kel. szerb zárdák történetéről, a bácskai és bánási szerbek történetéről értekezett, közölte továbbá a megyei nemesség egy terjedelmes összeírását és folytatta az országos levéltárban gyűjtött regesták sorozatát.

Ezen tisztán irodalmi munkásság mellett társulatunk gyűjteményei is tetemesen gyarapodtak, a mennyiben ugy a könyvmint a régiségtár számára érkeztek egyes adományok. Így Bács-Bodrogh vármegye alispánja megküldötte a megye monografiáját 2 kötetben, a M. Tud. Akadémia elküldötte az idén is, mint minden évben, történeti kiadványait, a M. Történelmi Társulat a „Századok“ című, az Orsz. Régészeti és embertani társulat pedig az „Arch. Értesítő“ című folyóiratokat. Azonkívül a temesvári délmagyarorsz. Muzeum-egylet s a velünk csereviszony-

ban álló többi vidéki szaktársulatok szintén megküldötték folyóirataikat, a nagyváradi tört. és régészeti egyesület pedig megküldte az idén kiadott ünnepi emlékkönyvét. Schmausz Endre elnök úr öméltósága a szabadkai millenáris ünnepélyekre vonatkozó helyilapokat, *Bittermann Nándor és fia* nyomdai kiadványaikat s a „Bácska“ című lap évi folyamát, *Czirfusz Ferenc* kir. tanácsos Csantavér község diszközgyűlési emlékkönyvét, *Buday Gerő* főgymn. tanár egyetemes egyháztörténeti munkáját, a „Bácska“ szerkesztősége Berauer római kath. tanügyi történeti művét, *Roediger Lajos* főgymn. tanár a Zombor városi könyvtár címjegyzékét, az *Orsz. kiállítás igazgatósága* a kiállítás leírását, *Fejér József* budapesti lakos régi magyar és erdélyi érmekre vonatkozó jegyzékét, *dr. Jankó János* a bácskai sokacokról írt néprajzi művét, végül *Holzmann Ignác* torzsai néptanító két drb. mult századbéli nyomtatványt küldtek és ajándékoztak. A megyei hírlapok közül a „Bajai Közlöny“-t és a „Szabadkai Közlöny“-t állandóan kaptuk.

A régiség gyűjtemény részére a következő ajándékokat kaptuk: *Gohl Ödön* budapesti nemzeti muzeumi tisztviselő, tagtársunk megküldte a Szabadka város által 1849-ben kibocsájtott szükségpénz bankjegyének hasonmását; *Vidákovics Márton* zombori lakos egy drb. nürnbergi régi játékpénzt adott; *Farkas József* zombori lakos egy régi bronzgyűrűt, egy agyag korsót és egy darab régi vasmértéksúlyt adományozott; *Szekfü György* zentai nyugalmazott főjegyző megküldte a zentai 1848–49. évi vértanúk hamvai fölé emelt emlék fotografiáját; *Bulkesz község* előljárósága titkárságunk felszólítására beküldte a község területén lelt középkori vassarkantyút; *Holländer Ignác* zombori kereskedő egy halálfejet ábrázoló festményt ajándékozott; *Roediger Lajos* zombori főgymn. tanár egy égetett földből készült őskori hálónehezéket szolgáltatott át, a mely szives adományokért a titkárság a társulat köszönetét esetről-esetre kifejezte.

A mi társulatunk ez évi külső működését illeti, van szerencsém jelenteni, hogy a mult évi közgyűlés határozata

értelmében a megyénk területén levő középiskolák igazgatóságait a társulat tagjai sorába való belépésre körlevélileg felszólítottuk, a minek folytán a bajai áll. tanítóképezde, a zentai gymnasium és a zombori felső kereskedelmi iskola tagok gyanánt társulatunkba beléptek. A megyei törvényhatósághoz ugyanezen tárgyban intézett megkeresés ügye pedig folyamatban van.

Mint külső összeköttetéseinkre vonatkozó tényt kell imitt felemlítenem, hogy a Bihar vármegyei tört. és régészeti egylet f. évi junius 27-én a muzeum épületének megnyitása alkalmából tartott ünnepélyére társulatunkat is meghívta s mert azon meg nem jelenhettünk, a főtitkárhoz intézett köszönő és üdvözlő levéllel mentettük ki magunkat.

Említendő továbbá, hogy a velünk összeköttetésben nem álló társulatok közül a történelmi segédtudományokat mivelő M. Heraldikai és genealogiai Társasághoz titkárságunk megkeresést intézett az iránt, hogy kiadványait nekünk a mi kiadványainkért cserében megküldeni sziveskedjék, mely kérésünket a nevezett társulat f. évi november hó 26-án tartott ülésében tárgyalván, teljesíthetőnek találta s kiadványait a jövőben megküldeni határozta.

Ugyanitt kell jeleznem ama fontos körülményt is, mely szerint a m. kir. belügyminiszter megbizásából az ország a helynevek egységes és hiteles törzskönyvének létesítése céljából alakított bizottság elnöksége f. évi nov. hó 12-én társulatunkhoz is megkeresést intézett, melylyel támogatásunkat és közreműködésünket kérvén, e megkereséssel a jelen közgyűlés folyamán lesz alkalmunk részletesebben foglalkozni.

A mi végre a társulatunk kebelében beállott tagváltásokat illeti, fájdalommal kell megemlékeznünk egy régi tagtársunk, Krappenheim József veprováci plébánosnak elhalálózásáról. Lemondás folytán kilépett társulatunkból 2 működő és 7 pártoló tag; új tag gyanánt pedig belépett hat, jelenleg tehát van összesen 98 tagunk.

Mely alázatos jelentésem kegyes tudomásvételét kérve, mély tisztelettel maradtam

Zombor, 1896. évi december hó 26-án.

Dr. DUDÁS GYULA,
titkár.

3. Az 1895. és 1896. évi zárszámadások bemutatása. — A számadások szerint az 1895. évi jövedelem kitett 450 frt 71 krt, a kiadás pedig 189 frt 46 krt; az ezen évi pénztármaradvány 261 frt 25 kr, mely áll 18 frt 17 kr készpénzből és 243 frt 68 kr takarékpénztári betétből. Az 1896. évi jövedelem kitett 472 frt 16 krt, a kiadás pedig 374 frt 85 krt; az ezen évi pénztármaradvány 97 frt 31 kr.

Ezen számadások a számvizsgáló bizottság által helyeseknek találtván, a választmány ajánlata alapján a felmentvény Pozsonyi Béla pénztárnoknak kiadatik s elnöki indítványra neki buzgó fáradozásaiért elismerő köszönet szavazzatik.

4. Az 1897. évi költségvetés előirányzata. — A választmány javaslata és tervezete az 1897. évi költségelőirányzatra nézve elfogadtatik és így a következőkben állapittatik meg:

a) BEVÉTEL:

Készpénz	97 frt 31 kr.
Tagdíjak	216 frt — kr.
Alapítványi kamatok	7 frt — kr.
Takarékpénztári kamat	7 frt 50 kr.
Összesen	327 frt 81 kr.

b) KIADÁS:

Nyomdai költségek	200 frt — kr.
Posta	10 frt — kr.
Titkári átalány	50 frt — kr.
Előre nem látott kiadások	20 frt — kr.
Összesen	280 frt — kr.
Maradvány	68 frt 81 kr.

5. Az alelnöki állás betöltése. — A társulat alelnökévé egyhangulag Czirfusz Ferenc kir. tanácsos választatik meg.

6. Iványi István kézirati műveinek megszerzése. E tárgyban Iványi, az elnökséghez intézett írásbeli ajánlata szerint, 100 frt vételár fejében, hajlandónak nyilatkozik összes kéziratait, nevezetesen: 1. okmány-gyűjteményét, 2. helység-adat-gyűjteményét, 3. a megyei helynévtár harmadik kötetének kéziratát, 4. összes jegyzeteit és 5. térképgyűjteményét a társulat tulajdonába átengedni. — Elnök indítványára Iványi István történetirő kéziratban levő munkáinak és itt említett gyűjteményeinek megszerzését az elnökséghez intézett írásbeli ajánlat értelmében a közgyűlés elhatározván, dr. Grüner Samu indítványozza, hogy a kéziratok 100 frtnyi becsára adakozás útján gyűjtsék össze. Mire Szemző Gyula a maga részéről 25 frtot felajánlván, Schmausz Endre elnök nyomban 20, dr. Spitzer Mór pedig 5 frtot tettek le a pénztárnok kezeihez, a ki megbízott, hogy a gyűjtést 50 frtig folytassa, azután pedig, ha az e célra kiküldött Frankl István a kéziratokat átveszi és átküldi, ezen összeget Iványinak küldje meg oly értesítéssel, hogy a hátralevő 50 frt összeggyűjtéséről később fog a társulat gondoskodni.

7. Az országos statisztikai hivatal átirata a megyei helynevek kiigazítása tárgyában. — Tudomásul vétetik és a titkár indítványára a megfelelő javaslat elkészítésével Czirfusz Ferenc alelnök, dr. Dudás Gyula titkár, továbbá dr. Grüner Samu, Mihályi János és Pozsonyi Béla személyében egy bizottság küldetik ki, a mely a titkár által kidolgozott helynévtárt vevén alapul, annak idején az elnökség közbenjöttével tegye meg a kívánt fölterjesztést.

8. Értekezések.

a) Czirfusz Ferenc felolvassa: „Néhány szó Bács-Bodrogh vármegye tagozatáról és két nagy folyójának fejlődéséről“ című dolgozatát, mely a társulati Évkönyvben kinyomatni határoztatik.

b) Titkár bemutatja a megye területén eddigelé felfedezett legrégebbi írott emléket, t. i. IV. Frigyes német császár 1456-ban kelt oklevelét, melylyel Steudlin Henriknek cimer kiegészítő részeket adományoz. Tudomásul szolgál. Végül

c) Titkár bemutatja Zenta r. t. város új címeres pecsétjét, mely a II. Ulászló királytól nyert 1506. évi szabadalomlevél alapján készült. Tudomásul szolgál.

9. Elnök a társulatnak az ezredéves ünnepély alkalmából kiadott megyei monografia létrehozatala körüli tevékenységét általában, különösen pedig a társulati titkárnak, mint a monografia volt szerkesztőjének, ügybuzgalmát és fáradozását ékes szavakkal méltatván, indítványozza, hogy a titkárnak elismerés szavazzassék. — Mely indítvány egyértelműleg elfogadtatik és a titkárnak, a megyei millenáris monografia szerkesztése és megalkotása körül szerzett érdemeiért, jegyzőkönyvi elismerés szavazzatik.

Egyéb tárgy nem lévén, elnök a közgyűlést bezárja:

Kmft.

Dr. Dudás Gyula,
titkár.

Schmausz Endre,
elnök.

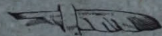
TARTALOM:

	Lap.
Hegyes. (Kis- és Nagy-Hegyes.) Irta Iványi István	51.
Adatok Bezdán község történetéhez. Czirfusz Ferentől	55.
A Beesei család és birtokviszonyai Bodrogh vármegyében. Irta Dudás Gyula	62.
Bácskai földesurak 1699—1848. Muhoraytól	67.
Zombor város multjából. Irta Buday Gerő	73.
Vármegyénk birtokadományos nemessége. (1699—1848.)	84.
Tárca	88.

A BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:
DUDÁS GYULA DR.,
TITKÁR

❧ XIII. ÉVFOLYAM. III. RÉSZ. ❧

ZOMBOR.
BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.
1897.

Tájékoztatásul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azon célból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágában művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségkedvelő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknél vagy a titkárnál személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 3 frt tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Aki ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az további három évre marad e kötelezettség alatt.

Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulatot célja elérésében, felolvasásra munkálatokat küldenek be. E címen a tagdíjak befizetése alól felmenthetők.

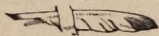
Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 frt alapítvánnyal járul e társulat céljai előmozdításához.

A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megillető társulati címek használhatására.

A társulat elnöke Schmausz Endre főispán Szabadkán, alelnöke Czirfusz Ferenc kir. tanácsos Zomborban, titkára Dudás Gyula dr. Zomborban, pénztárnoka Pozsonyi Béla Zomborban.

MAGY. AKADEMI
KÖNYVTÁRA

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:
DUDÁS GYULA DR.,
TITKÁR.

✠ XIII. ÉVFOLYAM. III. RÉSZ. ✠

ZOMBOR.
BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBÓL.
1897.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

A Horvátiak elei.

Bácsmegyében már az Árpádok korában találkozunk Bánca vagy Bánca (Banča) nevű helységgel, mely a hasonló nevű nemzetséget és a szorosabb értelemben veendő Báncai családnak eredetét adta. Bánca nemzetséget azonban még Esztergom-, Bars-, Pozsega- és Valkóvármegyében is találunk.

I. Beke és I. Orbász nevű fivérek (atyjuk nevét nem ismerjük) e nemzetség első tagjainak tekintendők. Benedek, vagy rövidítve Beke, kiról nevén kívül mit sem tudunk, két fiut hagyott maga után: Dénest és Lambertet. Dénes 1256-ban az esztergomi egyházmegyéhez tartozó Polozsán (kétségkívül a barsmegyei Garam-Podluzsán) nevű helységben szt. Erzsébet tiszteletére templomot épített; azonkívül még azt tudjuk felőle, hogy 1265. szeptember 22-én barsmegyei Priba nevű birtokot vétel útján szerezte. Kétséget nem szenved azonban, hogy ő azon Beke fia Dénes comes, ki 1269-ben Barbata (Perbete?) nevű földjét a Garam melletti szt. Benedek monostornak adta. (Wenzel VIII. 241). Fia II. Beke 1283-ban még fiatal ember, ki Esztergomban súlyosan megbetegedvén, pribai birtokát az esztergomi káptalannak adományozta; megjegyzendő, hogy az illető okirat őt bácsmegyei embernek nevezi s említi, hogy betegségéből kigyógyult.¹⁾

Lambertről csak azt tudjuk, hogy Esztergommegyében fekvő kürthi birtokát 1255. november 24-én Pózsa nyitrai főesperesnek eladta.²⁾

I. Orbász 1213-ban a kalocsai érsekkel és több más előkelőkkel Vilmos erdélyi püspöknek egyik adományozási levelén

¹⁾ Knauz II. 169., 170. Wenzel II. 273.

²⁾ Knauz I. 428.

mint tanu szerepel.¹⁾ Meghalt 1252. előtt; tetemét az esztergomi főtemplom előcsarnokában temették el. Emlékét fentartá a bács-megyei Orbász vagy Orbászpálotája nevű helység, mely miként Bánca és más Horváti-féle birtokok 1387-ben és 1395-ben a Garaiak kezébe jutottak.²⁾ Fiai közül egész biztosan csak I. István, Vince és I. Péter ismeretesek.

I. István 1237-től 1240-ig titeli prépost, 1237—1238. azonkívül még bácsi prépost és kir. korbátnok, 1240—1242. váci püspök és kir. korbátnok, 1242-ben Dalmátia helytartója, 1243—1252. esztergomi érsek, 1252-ben biboros és praenestei püspök, meghalt 1266-ban.³⁾

Vince (= Bencenc) neje révén a Kórógyiak őseivel jutott sógorságba. Fülöp, a Kórógyiak egyik oldalőse, a pozsegamegyei Orjava tulajdonosa, fiutódok hátrahagyása nélkül halt meg, mire IV. Béla király a koronára szállt birtokot Fülöp fivérének, Kelednek adta. Keled az orjavai birtok felerészét vejének, Bánca nb. Vincének adta, a nélkül, hogy unokahugainak, Fülöp leányainak örökösödési követeléseit kifizette volna; azért kénytelen volt a vejétől a neki adott birtokrészt elvenni és Fülöp leányainak adni, továbbá Vincének a tőle elvett birtokrész fejében száz márkát fizetni. A tatárjárás azonban más fordulatot adott a dolognak. Fülöp leányai és maga Keled a tatárok gyilkos kezei alatt elvérzettek és az akkori helyzet nem igen kedvezett a birtokügyek rendezésének. Csak 1243. október havában lehettek rajta az érdekeltek, hogy ügyüket tisztázzák. Keled özvegye Macha és fiai László, Fülöp és Gergely kinyilatkoztatták a pécsi káptalan előtt, hogy a Fülöp leányai és saját atyjuk Keled után rájuk esett orjavai birtok feléről sógoruk, Vince, javára száz márkányi ellenérték mellett véglegesen lemondanak, és azt átengedik, a birtok másik felét pedig hatvan márkáért akarják eladni. Vince a nevezett káptalan előtt negyven márkát

1) Fejér III. 1., 146.

2) Csánki, Hunyadiak kora, VII. 172.

3) Hazai okmánytár VI. 35; VII. 25. Knauz I. 349. Wenzel II. 90.

bizonyos Joákim comesnek, kinek Keled örökösei ezzel az összeggel tartoztak, a hátralékos husz márkát pedig készpénzben Keled fiainak adta át. Béla király 1244. március 21-én megerősítette Vincét, akkoron Esztergommegeye főispánját, az orjavai birtok tulajdonjogában.¹⁾

Vincéről azonkívül még azt is tudjuk, hogy 1253-ban a Garam folyó mellett birtokolt²⁾; utódjairól egyenes határozott adatunk nincs, de mindamellet felismerjük őket a következő közvetett adatok alapján:

1. IV. Orbán pápa 1263-ban István pápai káplánt és pozsonyi prépostot István praenestei püspök unokaöccsének mondja.³⁾

2. Egy évnélküli okiratból⁴⁾ tudjuk, hogy Kehedin Fülöp, László és Gergely comesek képviselője bizonyos peres ügyben a bíró előtt megjelent, ellenfele pedig: a kalocsai érsek és fivére Keled nem jelent meg.

3. Egy szintén évnélküli okirat mondja, hogy az ország egyik bírója előtt Gutkeled nb. Apaj bán fia Apaj Keled fiai László, Fülöp és Gergely ellen a somogymegyei Neszde és Kőröshegy birtokok tulajdonjogának bebizonyítása végett az okiratok felmutatására határnapot kap. Keled fiainak képviselője: Kuhedin; ugyanazon perben Okori (Baranyamegyében) Máté fia, Ehellős a Keled fiainak érdektársa.⁵⁾

Miután már most tudjuk, hogy István pozsonyi prépost, későbbi kalocsai érsek, Bánca nb. István praenestei püspöknek az unokaöccse, — továbbá, hogy ama bizonyos perében Kehedin által képviselt ellenfelei Keled fiai Kórógyi László, Fülöp és Gergely, — továbbá, hogy Bánca nb. Vincének neje Keled leánya, Kórógyi László, Fülöp és Gergelynek nővére: biztosra vehetjük, hogy a Kórógyiakkal perben állt kalocsai érsek és fivére Keled a Bánca nb. Vince esztergomi főispánnak a fiai; egyikük, a

1) Fejér IV. 1., 341.

2) Knauz I. 412.

3) Wenzel III. 45.

4) Wenzel XII. 678.

5) Hazai okmánytár VII. 331. Wenzel VII. 680.

későbbi érsek, megkapta hires nagybátyjának, István bibornoknak, másíku pedig anyai nagybátyjának, Kórógyi Kelednek a nevét.

II. István 1262-ben pozsonyi prépost: midőn őt 1263-ban zágrábi püspöknek jelölték, még nagyon fiatal volt; 1264-től 1278-ig kalocsai érsek; 1266-an pápai káplán; 1267—1272.

V. István korlátnok.

Keledről ugyan semmi bizonyosat nem tudunk, de azt hiszem, hogy későbbi nyomára is akadtam. Találjuk ugyan (Fejér IX. 6., 83.) hogy Rosd nb. Kis Mihálynak két neje volt; az elsőől, kinek nevét nem ismerjük, egy névleg szintén ismeretlen leánya született, ki Bencenc fia Keledhez ment férjhez, második neje Hontpázmán nb. Bazini I. Kozmának a leánya, ki férje halála után (Kis Mihály még 1270-ben él) Berenthei Köke Jakabbal (a Lónyaiak ősevel) második házasságra lépett. Berenthei Jakabnak e (második) neje Bencenc fia Keled nejének hozományát és menyegzői költségeit sajátjából fedezte, minek fejében IV. László király 1285-ben (akkor már Köke Jakabné volt) neki és férjének, Berenthei Jakabnak adományozta. Kis Mihály és kiskorú, akkor már elhalt, fiának, Mihálynak, bereg- és ungmegyei birtokait Köke Jakabnak 1285-ben következő fiai voltak: a) első nejétől: Pózsa, b) második nejétől: Bencenc, Kozma, Jakab és Miklós. Köke János 1296-ban (Forrói) Aladárral szemben a beregmegyei Kölcsin helységre igényeket támasztván (Wenzel X. 218.) többiek között Keled nb. Péter Jakab bizalmi férfiaként szerepel. E Péter tehát Bencenc fia, Kelednek a fia.

Mielőtt Vince fivérére, Péterre áttérnénk, még ki kell emelnünk, hogy István biborosnak még egy másik unokaöcscse, János győri főesperes nagybátyjától 1264. január 1-én kapja¹⁾ a zalai főesperességet. Vincének vagy Péternek fia volt-e? nem tudjuk.

I. Péter 1253-ban fivérével, Vincével együttesen, szintén garammelletti birtokos.²⁾ Két fiát ismerjük: II. Orbászt és Tamást.

¹⁾ Wenzel III. 110.

²⁾ Knauz I. 412.

II. Orbász 1280-tól 1286-ig egyház-doktor, pozsegai prépost, Erzsébet anyakirálynő kancellárja és (1286-ban) pápai káplán.¹⁾

Tamás, ki az „Aranyas“ melléknevet viseli²⁾, 1283-ban merül fel, midőn Orbász prépost beleegyezésével, fivérének, a részint Bars, részint Esztergommegyében (ma csakis az utóbbiban) fekvő farnadi birtokát cserébe adja az esztergomi érseknek s azért az esztergommegyei Sasal, Lóta és Parasztalnok nevű jószágokat kapja.³⁾ Utoljára találkozunk vele 1279-ben, midőn fiával, Pállal, együttesen valkómegyei (ma szerémmegyei) Szoz nevű helységét rokonának, Zsámboki Ajnard fia Jánosnak eladja.⁴⁾ E rokonság csakis anyai ágra vezetendő vissza. Tamás 1299-ben már nem él.

Fia Pál, kivel már 1297-ben találkoztunk. 1299-ben Gutkeled nb. Lotárd fia Dénes és ennek fivérének, Endre bánnak, fia Mortun ellenében a Baza mentén fekvő Messzeföldnek birtokáról és a csütörtökhelyi vásári jogról lemond. Atyja Tamás azt állította, hogy nevezett helységek ősi birtokaihoz tartoznak, Pál azonban elismeri, hogy az ellenfél ősi birtokát képezik.⁵⁾ Utoljára ráakadunk Pálra 1317-ben, midőn más valkómegyei nemesekkel⁶⁾ együttesen a pécsi püspöknek valamely birtokperében választott bíróként működik.

Fia II. Horváti Péter 1351. szeptember 24-én a Bács város mellett tartott megyei közgyűlésen a valkómegyei nemesség képviselője; 1355-ben pedig Hermann nb. Lackfi András királynéi tárnokmester nejét, Gutkeled nb. Mortin leányát, Erzsébetet, bizonyos örökösödési perben képviseli.⁷⁾

1) Fejér V. 3., 324. Hazai okmánytár VIII. 235., 273. Wenzel IV. 267. XII. 302.

2) Anjoukori okmánytár V. 517.

3) Knauz II. 172.

4) Wenzel XII. 603.

5) Wenzel X. 343.

6) Ezek: Zsadány nb. Tamás (a Velikeiek őse), Garai Sándor fia Miklós, Csák nb., Czimba István, Dénes fia János, Gutkeled nb. Mortun, Polgári Pál, Szentemágocs nb. Márton bán fia Imre. Fejér VIII. 2., 77.

7) Anjoukori okmánytár V. 517. VI. 263.

E Péter fiai : Pál, János és László. II. Pál 1379-től 1385-ig zágrábi püspök. János 1376. január 25-től 1381-ig macsói bán. Ő az, ki fivérével, Pál püspökkel és Lászlóval nápolyi Károly pártját fogván, annak halála után az ismert nagyjelentőségű szerepet játszotta. Miután azonban jelen soroknak csak az a feladata, hogy a Horvátiak még nem eléggé tisztázott eredetét a lehetőség keretében tisztára hozza, ennél fogva János bán működéséről és családjának későbbi sorsáról e helyen már nem szólok.

Az eddigiek alapján a következő nemzedékrendet kapjuk :

Bánca nb. névtelen.				
I. Orbász 1213 † 1252 előtt.				I. Beke (Benedek)
I. István † 1266. biboros, esztergomi érsék. — (Körögyi)	Vince 1244 Esztergom főispánja. Keled leánya.	I. Péter 1253.	Fiu János 1264. győri és zalai főesperes.	Dénes Lambert 1256-1269. 1255. II. Beke 1283.
II. István † 1278. kalocsai érsek.	Keled 1279. előtt. — ? Rosd nb. Kis Mihály leánya 1285 előtt.	II. Orbász 1280—1286. pozsegai prépost.	„Aranyas“ Tamás 1283—1297.	I. Pál 1297—1317. II. Péter 1351—1355.
II. Pál 1379—1393. zágrábi püspök.	János † 1393. 1376—1381 macsói bán.	László 1385.		

Dr. Wertner Mór.

Szavoyai Eugen herceg zentai győzelme.

I. Lipót király uralkodása alatt a török iga alóli felszabadulásának küzdelmei kezdődnek és forduló pontot jelez Bács-Bodrogh vármegyénk történetében is.

1683-ban kezdődött a török és német birodalom között a hosszas végtusa. Bécsnek fölmentése után a császári seregek diadalmasan nyomultak elő Magyarországnak török birta területein. A dunamelléki várak, mint Esztergom, Érsekujvár, Visegrád, Buda, Eszék és Pétervár, csakhamar visszafoglaltattak.

1686 szeptember 2-án történt Buda várának bevétele után, Lothringeni Károly főherceg megindítá hadát lefelé a Duna jobb partján, s gyors menetekben iparkodott a törökök után, de ezek Eszéknél a Dráván átkeltek, Belgrád felé vonulván.

Az alsó Tisza-Duna köze e tájban még a török hatalom alatt állott, kik azt Szeged, Szabadka, Baja és Bács váraiból igazgatták. E miatt De la Vergne tábornok fővezér küldetett Szeged ostromára, ki egy alkalommal az erődítés megszemlélése végett közel lovagolt táborkarával a vár alatt, a törökök ágyútüzeléssel fogadván, halálosan megsebesült. Kimulta után a főparancsnokságot nyomban Wallis gróf és Veteráni tábornokok vették át, kik az ostromot meg is kezdték. Gróf Barkóczy tábornok is részt vett lovasságával.

Szulejman nagyvezér Szeged ostroma felül értesülvén, Eszéktől Pétervárnak indulva, a Tisza mentén a bácskai részen fölfelé tartott seregével.

Barkóczy egyik portyázása alkalmával Szegedről a zentai

határig kalandozva arról értesült, hogy Zenta mellett az u. n. Orompart magaslaton megerősített táborban nagyobb török sereg áll. A Szegedet ostromló vezérek értesülvén, az ostrom vezetését Wallis tábornok vette át, Veteráni pedig Barkóczival mintegy 5000 főnyi magyar és német sereg kíséretében Zenta felé indult és október 15-én hajnali szürkületkor érkezett Zenta alá, hol az orompartok alatti síkon török és tatár csapatokra bukkantak és a bal szárnyon lévő tatárok csapatát egy támadással rendetlen futásra kényszerítette. Az ezek támogatására rendelt törökök félénken egész Zentáig húzódtak vissza a fahíd alatti sánca, melyet szekerekkel és gerendákkal erősítettek meg. Veteráni lovas katonáit leszállította lovaikról s elrendelte, hogy az erősítést kezeikkel szedjék szét, míg ő más oldalról intéz támadást. Rövid és véres harc után a mieink betörték, a spahik megfutva, a janicsárokat biztos halálnak hátrahagyták. A futamodó ellenséget a lovasság sokáig üldözvén, hadi jelvényeiket zsákmányul szerezték meg.

Midőn Veteráni már visszavonulni szándékozott, egy másik tatár csapat közeledett felé. Alig hogy rendbe hozhatta seregét, midőn vagy 12000 ember hihetetlen gyorsasággal rohanta meg. De a mieink a győzelemtől felbátorítva, rendületlenül tömörülve, az ellenség gyengülni kezdett és gyorsan visszavonult a szomszédos magaslatokra, hova a mieinket maga után vonta, hol 20 ágyú és 600 janicsárral megerősítve voltak elhelyezve. A mieink a magaslatokat megrohanva, a janicsárokat az utolsóig leölték, ágyúikat elfoglalták, azokat reájuk fordítva, a törököket és tatárokat gyors futásra kényszerítették.

Az ezen ütközetben részt vett magyar tisztek közül fennmaradt nevek Kiss Balázs ezredes, Makay tábori lelkész, báró Sennyei István és Károlyi István huszárkapitányok. Ez utóbbi messze túlszárnyalta csapatát, merész elszántsággal vágatott az ellenség közé, hol körülvétetvén, kétszer sikerült magát keresztül vágnia, de midőn hadmadszor is körülvétetett, egy török által

lándzsával szúratott keresztül s báró Sennyei kapitány már elkésve jöhetett segélyére.

Veteráni és Barkóczy tábornokok diadallal vonultak vissza Szegedre nagy zsákmányaikkal, hol a törökök e veszteséget meghallván, október közepén az ostromló sereggel megalkudva, a várat feladták és 20-án onnan elvonultak.

Szeged feladása után Baja, Szabadka, Madaras és Zenta kisebb fontosságú erősek is a császári seregek kezeibe jöttek. Titelt Heiszler és Wallis tábornokok csak két év múlva, 1688. július hóban vették be.

Nándorfehérvárat szeptember 6-án adta át a török az ostromló Miksa bajor fejedelemnek. Lajos bádeni őrgróf pedig a Szávánál tette tönkre a török seregeket.

1689-ben azonban a Szerbiában működő Strasser császári fővezért a törökök legyőzván, Musztafa nagyvezér ismét az országra rontott. Ezen vereség folytán 1689—90. évben Csernovics Arsen ipeki szerb patriarka mintegy 35—40 ezer szerb családdal a törökök elől Magyarországra menekült.

E közben Nándorfehérvár ismét török kézre került s Musztafa nagyvezér óriás hadával a következő 1691. év elején egyenesen Buda megvételére indult. A császári csapatok azonban Lajos bádeni őrgróf vezérlete alatt Szlankamennél augusztus 19-én a törökök felett teljes győzelmet arattak, a hol a beköltözött szerbek Monasterli vezérlete alatt 10000 emberrel vettek részt.

1697-ben II. Musztafa szultán Drinápoly és Szófia körül mintegy 150,000 főnyi haderőt egyesített. A bécsi udvari haditanács is megtett minden lehetőt, hogy a közelgő ellenséget szemmel tartsa és Pétervár fedezése miatt hadait oda indítsa.

E közben Frigyes Ágost szász választó fejedelem és német birodalmi fővezér 1697. június 27-én lengyel királylyá választván, I. Lipót császár, helyébe a 34 éves, de rangban legidősebb tábornokot, Eugen savoyai herceget nevezte ki július 5-én fővezérré.

Ez időben a császári seregek a Duna bal partjára átmenve Commercy herceg alatt, Eugen herceg ott július 12-én Kolluth mellett vette át a vezérletet. Az itt lévő sereg állott 16 császári és 9 szászországi gyalogezredből, továbbá 8 császári és 1 szászországi lovasezredből, összesen 44,590 emberből. E hadsereghez volt még csatlakozandó gróf Auersperg Bihács körüli, az erdélyi részeken állomásozó gróf Rabutin, s a felső Tisza vidékén lévő herceg Vandemont alatti hadtest, melyek együttvéve 70,000 főre rúgtak.

Nehem pétervári parancsnok augusztus 11-én tett a Kovil alatt táborozó Eugen fővezérnek jelentést, hogy a törökök a szultán vezérlete alatt Belgrádhhoz érkeztek, erre Pétervár erősítésére 8 zászlóalj gyalogságot és 290 lovast küldött. A vár alatti híd őrzésével pedig Monasterli 1700 főből álló bácskai szerb milic csapatával bízott meg.

A törökök augusztus 19—20-án Pancsovánál a Dunán átkeltek, e miatt Eugen herceg Titelt 8 gyalog zászlóalj és 800 lovassal megerősítette.

A következő napokban Vaudemont már Zentához leérkezett. Rabutin pedig útban volt Kanizsa felé. Augusztus 26-án Eugen herceg már csatlakozott Vaudemont herceg hadtestével Zenta alatt egy órányi távolban.

A szultán hada részben a bánáti oldalon felfelé haladt, részben pedig a Tiszán hidat veretett és augusztus 29-én Titelt hevesen megtámadva, abból Nehem tábornokot érzékeny veszteséggel űzte ki és így Kovil alatt táborba szállt, ez okból aztán Eugen Zenta alul lefelé vonult Pétervárhoz, miről a szultán értesülvén, Szeged ellen indult szeptember 7-én és szeptember 9-én Szent-Tamásig haladt.

Eugen a törökök után indult Ujvidék alul, 9-én Szt-Tamásig nyomult, a hol a kémszemlére küldött huszárok jelentést tettek, hogy egy elfogott tatár halála előtt bevallá, hogy a szultán seregével Zentához érkezett. Másnap 10-én Szent-Tamástól elindult, rákövetkező éjjel Zenta akkori szerb milic kapitánya,

Tököli, hírül hozta, hogy a szultán serege 10-én délben már Zentánál állott. Eugen 11-én napfelkelte előtt megindult, útközben a kémszemléről visszatérő huszárok a foglyul ejtett Kücsüg Dzsafér pasát vezették a herceg elé, ki bevallotta, hogy a szultán Zentánál hidat veretett és azon már átkelőben van.

Eugen herceg a még később nyert hírekben sem bízott meg teljesen, lovassággal és tüzérséggel maga sietett előre, a midőn személyesen tapasztalta, hogy a török sereg már részben átkelt a hídon, részben pedig a zentai proviant háznál vert hidat fedező védművekben és körülötte mozognak. A herceg hátrahagyott seregét bevárva, mely a délutáni órákban érkezett meg, azonnal a hadirend felállításához fogott.

A szultán és kísérete, valamint a tüzérség jó része a podgyászszal együtt már a túlparton és részben a hídon volt ekkor, a sáncokat pedig az összes gyalogság, némi lovasság és 100 ágyú védte. A vidéken portyázó török csapatok Eugen közeledtére szintén a védművek mögé húzódtak.

Eugen herceg a jobb szárnyat a Tiszáig tolta elő, a bal szárnyat pedig a síkon annyira nyújtá ki, a mennyire a csapatok száma megengedte. Mindkét szárnyat oldalvédekkel látta el, a a bal oldalvédet kettős rendben állítván fel.

Eugen hadserege ekkor állott: 52 gyalog zászlóalj, 112 század lovas és 60 ágyúból, mely összesen a 70,000 főt megközelítette. Ezek között voltak a Deák Pál, Pálffy és Zichy István huszár ezredei, továbbá a gróf Pálffy Miklós tábornok gyalog ezrede és a szerb milícia.

A csatarend felállítása délután 2 órától 4 óráig, két óra hosszat tartott és következő volt a felvonulás eredménye:

Jobb szárnyon: Gróf Heiszter Szigbert tábornok vezénylete alatt.

Az első ütközeti vonalban gróf Gronsfield altábornagy, gróf Schlick és gróf Vitry vezérőrnagyok alatt.

Központban: Eugen herceg fővezér. — Commercy herceg vezénylete alatt.

Az I. ütközeti vonalban Börner tábornok, gr. Rabutin lovas tábornok, gróf Reuss tábornok, gróf Auersperg tábornagy, Róbel és Schlabrendorf vezérőrnagyok alatt.

Bal szárnyon: Gróf Starhenberg Guidó tábornok vezényelte alatt.

Az I. ütközeti vonalban gróf Corbelli altábornagy, báró Hasstingen és báró Pfefferhofen vezérőrnagyok alatt.

A II. ütközeti vonalban herceg Vaudemont altábornagy, gróf Beuss és herceg Lichtenstein vezérőrnagyok alatt.

A csatavonalból jobbra-balra hátvédül állottak a Deák Pál, Zichy István és Pálffy huszár ezredek.

A zentai csatában részt vett főbb magyar tisztek közül gróf Pálffy János, gróf Dessewffy István tábornokok és Deák Pál ezredes nevei ismeretesek. A szerbek közül Tököli Jován neve maradt meg, kiknek feje volt.

Az egyes hadosztályok előtt voltak az ágyúk elhelyezve.

Így a híd és a hármás sáncok a Tiszától a Tiszáig lévén körülvéve úgy, hogy a sáncok közé szorult jobb parti török had teljesen körül volt zárva.

A törökök által rögtönözve felállított hajóhíd a mostani sziget előtt lévő proviantháznál volt, mely épület már azelőtt sáncokkal volt ellátva. Ezen sáncok képezték alapját azon hatalmas védműveknek, melyek által a törökök a hídfőt rövid idő alatt megerősítették. A védművek igen mély árokból álltak, melyek részint kívülről, részint belülről szekérsáncokkal is el voltak látva. Ez volt a hídfő belső védvonala. Ezenkívül még egy, szintén félkörben mintegy 1000 lépésnyi hosszúságú sugárral bíró külső sánc lőn felhánnya, mely mellvédekkel és kitörésre alkalmas nyílásokkal volt ellátva. E sáncok oly erősek és magasak valának, hogy Eugen herceget is csodálatra birták.

Eugen hercegnek I. Lipót császárhoz írt jelentése nyomán a támadás részleteit röviden összevonva, a következők voltak:

A herceg fővezér a bal szárnyat Zenta község és a sáncok közt lévő területen a bal oldalvéd néhány ezredével együtt a

Tiszáig terjesztette ki, midőn látta, hogy az ellenség lovassága az ő bal szárnyát akarja megtámadni, s már a folyóig terjeszkedtek ki, ágyúival a hidat kezdette lövetni, mit a jobb szárnyon is megtettek. Hogy ekkor az ellenség másfelől is lekötve legyen, a herceg elrendelte a támadást minden oldalon. Minthogy az ellenség a part és a folyó között lévő alsó vonalon akarta volna a bal szárny végét megkerülni, a leggyorsabban intézkedett, hogy ágyúk és gyalogság teremjen a víz alá, hol a törökök ezen részét szemközt támadva, de a bal szárny távolabb eső vonalából és oldalról erős tüzelésnek kitett török lovasság zavarba jött, minek láttára a császári katonák felbátorodva, az óriási sáncoknak rohantak nemcsak a gyalog testek, hanem a lovasok is, ez utóbbiak szokás ellenére részt véve a rohamban, az ellenség tüzét kiállva, ép úgy harcoltak, mint a gyalogság. Ezt látva, a többi támadó vonalak az egész hadsereg összes erejével nyomult előre feltartóztatlanul. A lovasságnak kiadatván a parancs, hogy lovaikról leszálljanak, kik ezután bizonyos rendben rohantak át a mély árkokon és magas sáncokon, melyek már török holttestekkel voltak telve.

A bal szárny és a bal oldalvéd zászlóaljai elvágta az ellenségnek a híd felé való visszavonulását, mely borzasztó vérengzésre adott alkalmat, a vizszélen, a vízben, a sáncoknál, valamint a hídnál. A katonák annyira fel voltak dühödve, hogy kegyelemről szó sem lehetett, noha egyes pasák és főtisztek nagy pénzbeli ígéreteket is tettek. Ez okozta azt, hogy a zentai csatából igen kevés fogoly esett, ezek is a halottak között és a híd hajóiból hozattak elő később.

E közben a jobb szárny és a centrum is hősiess támadásokat intézett a többi sáncok ellen, mely szintén sikerrel végződött.

A csapatok fékezhetlen harctüze leküzdött minden nehézséget s akadályt. A gyalogság a lovassággal együtt hatolt az árkokig, a lovas leszállott lováról, hogy együtt hághassák meg a mellvédeket.

E vérengzés jelenetei leírhatatlanok, miként Eugen jelentése

mondja 20,000 török maradt a sáncok között, 8000 a Tiszába veszett.

A szultán 2000 spahi kíséretében Temesvárra, onnan pedig Pancsovának Belgrádba s úgy haza menekült. A Magyarországra bevonult hadserege megsemmisült.

A csata folyama alatt a szultán túlsó oldalon, valószínűleg a csókai fensíkon elhelyezett táborában volt és már a harc színhelyére befolyással nem bírt, hol Mohamed Elmas nagyvezér személyes vezetése alatt folyt a harc. A szultán mellett volt Magyarország bujdosó fejedelme, Thököly Imre, ki a németek közeledtére javasolta, hogy rontanák le a hidat és úgy várják be a keresztények támadását, de a szultán ezen tervet nem fogadta el.

Az élet-halál harc közel két óráig tartott, mely alatt a török sereg és vezérei mind elestek. Este volt már mire a harcnak vége volt és 10 óráig tartott a zsákmányolás, mikor Eugen lefuvatott, a hídhöz pedig őrizetet rendelt.

Másnap reggel a Tiszán átkelve, a hátrahagyott török tábor zsákmányolására bocsjáttak a hős katonák. Úgy a holtak száma, mint a hátrahagyott zsákmány minden képzeletet felülmúlt. E táborban valamennyi sátor, köztük a szultáné is, díszes szerelvényeivel és 10 háremhölgygyel, úgy egyéb hadiszerek a győztesek kezeibe kerültek.

Míg ezen zsákmányolás tartott, Eugen herceg az ellenség üldözésére küldött lovas csapatokat Glöckelsberg ezredes vezetése alatt, kik számos foglyokkal és nagy mennyiségű zsákmánnyal tértek vissza.

A török részről elestek: Elmas Mohamed nagyvezér, Ibrahim pasa, Dzsafer temesvári parancsnok, Misirli Oglu anotoliai helytartó, Jaszli pasa alanai kormányzó, Baltadzsi Mohamed a janicsárok vezére, Ibrahim diarbekiri bég, Szugla szandzsak, több alhelytartó, főnök, janicsár, főnöki helyettes, a főagarász, a főidéző, a vasasok és tűzerek fővezére, 57—58 janicsár ezredes, 20 lovas aga, 10 ezredes, 3 turnidzsi basa. Zsákmányul esett

80 ágyú, 280 mázsa lőpor, 190 mázsa puskatöltény, 5400 ágyúgolyó, 523 bomba, 6300 gránát, 62 hajó, 179 gerenda, 19 vasmaeska stb. Továbbá 6000 teve, 15,000 ökör, 7000 ló, 9000 szekér, 2027 darab különféle sánceszköz, temérdek fegyver, 7 lófark jelvény, 423 zászló, temérdek dobok, a szultán pecsétje, melyet a nagyvezér holttestének nyakán találtak. Ezenkívül hídfák szerkezetével megrakott 71 társzekeret stb.

A cs. és kir. hadcsapatok veszteségei voltak a gyalogságból: elestek: 1 alezredes, 1 őrnagy, 5 kapitány, 4 hadnagy, 5 zászlótartó, 263 ember. Megsebesültek: 1 ezredes, 4 alezredes, 16 kapitány, 28 hadnagy, 7 zászlótartó, 1112 ember.

A lovasság közül elestek: 12 tiszt, 128 ember, megsebesült 47 ember.

A táborcarból megsebesültek: gróf Heiszter tábornagy, báró Pfefferhofen és gróf Vitry altábornagyok, végre gr. Reuss tábornagy súlyosan, ki utóbb Szegeden meghalt és ott a szent Ferenczdi zárdatemplomban temettetett el.

Felemlítésre méltó, hogy a császári lovasok alól elveszett 3533 darab háttas és részben tüzérségi ló. Ez onnan van, hogy a lovasság is ostromolta a sánccokat.

Ezzel a török iga alóli felszabadítási háborúk, melynek utolsó dicső mozzanata Zentán folyt le, e diadallal be lett fejezve és Bács-Bodrogh vármegye területe örökre felszabadult a török uralom alól.

A döntő csata előtt, szeptember 10-én, Zenta községet a törökök felégették és elpusztították.

A dicsőült savoyai Eugen herceg és győzelmes fővezér személyére nézve még a következő adatok sorolhatók fel:

Savoyai Eugen Ferenc a savoyai uralkodó fejedelmi család sarja született 1663. október 18-án Párisban. Atyja Móríc Eugen savoyai herceg és soissoni gróf és győzelmes hadvezére volt Franciaországnak. Minthogy XIV. Lajos francia király a fiatal Eugen herceget nem méltányolta, szolgálatát felajánlotta I. Lipót osztrák császár és magyar királynak, ki őt 1682-ben a Kuefstein

lovasszereget — mely máig is Eugen herceg nevét viseli — tulajdonával és parancsnokságával ruházta fel.

1683-ban szeptember 13-án Bécs ostrománál Kara Musztafa török nagyvezér ellen már dicsőséget aratott.

1686-ban Buda ostroma és visszafoglalásánál részt vett a sereg élén és a vár csúcs-sáncaira rohant Miksa bajor választófejedelem hadtestének élén. Az ostrom alatt lova lelövetett, azután pedig jobb kezén megsebesült egy nyíl által.

1688-ban Belgrád bevételénél Ibrahim pasa ellen részt vett, hol a vársáncok megrohanásakor a legelső rohanók között nehéz sebet kapott. Ugyanis egy janicsár sisakját kettéhasította s midőn Eugen ezen támadóját leszúrta, egy golyó térdénél hatolt keresztül.

1697-ben szeptember 11-én a felszabadító ütközetben volt győztes fővezér.

1701-ben augusztus 15-én Luzzaránál a franciák elleni csatában részt vett.

1704-ben augusztus 3-án Hochstädtnél az angolokkal a francia sereg ellen harcolt.

1705-ben augusztus 16-án Cassanónál Vendom francia marschal ellen.

1706-ban szeptember 7-én maga személyesen vezette csapatait Turinnál a francia erőd ellen.

1708-ban július 11-én Oudenard mellett németalföldön Vendom francia marschal ellen.

1709-ben szeptember 11-én Monsnál a franciák ellen.

1716-ban augusztus 5-én Pétervárnál Hali nagyvezér ellen.

1717-ben Belgrádnál III. Achmet török szultán ellen.

Ezen győzelmes csatákon kívül még sok helyen részt vett csatákban, ostromok és táborozásokban.

Lángeszű nagy hadvezér és előre látó beható nagy politikus volt, kit Európa tisztelt és ellenségei is elismerték fölényét. A cs. és kir. hadseregnek hős, bölcs, szerencsés fővezére 53 éven

keresztül I. Lipót, I. József és VI. Károly császár s III-ik magyar király hadurait rendíthetlen hűséggel szolgálta.

A cs. és kir. udvari haditanácsnak 32 éven át volt elnöke.

A császár és király által veretett emlékérmén ez áll: „Életében hősiességével győzte le ellenségeit, halála után vérrel szerzett dicsőségével és érdemeivel a mulandóságot.“

Meghalt Bécsben 1736. évi április 21-én.

Hült teteme a bécsi Szent István keresztkápolnájában nyugszik, szíve pedig a szárd királyok turini sírboltjában helyeztetett el, mivel az ottani uralkodóház sarja volt.

Dicsőség emlékének!

Szárics Bertalan.

Egy a mult században kelt folyamodvány.

Baja város szegény lakói 3000 frt miatt esdő szózatot intéztek Bácsvármegye közgyűléséhez. Az eredeti kérvényen évszám nem található, csak a külzeten jeleztetik, hogy a folyamodvány Bácsmegye ápril hó 8-án Baján tartott partikuláris közgyűlésén tárgyalatott. Az irat az 1730-ik évi csomagban találatván, részint ezen, részint pedig gr. Czobor Márkra történt hivatkozásból következtethetjük, miszerint a kérdéses irat 1730. év elején adatott be, s ápril 8-án tárgyalatott.

K ü l z e t.

„Ad Inclytam Universitat. J. Comittatus Bacsienis Dnos. Dominos Benignissimum Colendissimos. Humillima Instantia.

Perl Bajae 8-va Aprilis sub decursu particularis J. Comitatus Bacsienis Congregationis. Intra Script.

Tekintetes Nemes Vármegye minekünk kiváltképen való
Nagy jó Kegyelmes Patronus Uraimék!

Engedelmes hiv kötelességgel leborulván, terdünk s fejünk meghajtásával folyamodunk mindnyájan ezen méltatlan unalmas Instanciánk által Méltóságtok, Nacságtok, Kelmetekhez zokogó fohászzkodássénnkkal könörögvén T. Nemes Vármegyének, hogy maga ingyen való irgalmas Atyai gráciájából szegény ügyefogyott, majdan utolsó romlására s pusztulásra jutott Helységünket kegyes Atyai szárnya alá venni méltóztassék. Istenben megboldogult Püspök Nádasdi László Urunk eő Nacsága 3000 frtja iránt, melyet szegény Helységünk semmivel sem látta, nem hogy valami hasznát vette volna, minden szándékunk s gondolatunk ellen a mind Prokátor Urunk leveliből irtyük és bizonyosan halyuk, hogy Felséges Királyi Tablakk(nak) deliberatuma

szerint szegény városunk nyakára szállott, az honnan nem más egyéb, hanem utolsó romlása és pusztulása következik, ha csak Méltóságtok, Nacságtok s Kelmetek Felséges Kamaránál valami modalitást szegény Helységünk(nek) suggerálni nem fog méltóztatni. Melyre való nézve nagy alázatossággal Méltóságtok, Nacságtok, Klmetek lábaihoz borulunk, méltóztassanak ezen pénz iránt, melyet az Ur Istenben megboldogult Gróff Czobor Márk eő Excellenciája felvette, ugy az legalis Interesse iránt is benünket Consolalni és Kegyes Atyai irgalmas szárnyai alatt Conserválni, hogy mijis (mi is) továbbvaló mind Felséges Urunknak, mind pediglen édes Hazánk szolgálatajára megmaradhassunk. Mély irgalmassággal tellyes Atyai jóvoltát köztünk nyomorgó árvákkal özvegyekkel együt életünk fokáig buzgó fohászkodásaink és imádságunk által Nacságtokért, Klmetekért (kegyelmetekért) Istent imádunk, alázatossan kegyes resoluciót várván maradunk Méltóságtokk(nak), Nacságtokk(nak), Klmtkk (Kigyelmeteknek) alázatos szolgálái Bajai szegénységgh mind közönségessen.“

Baja város közönségének panasza a verbovaló militia ellen 1752. évi november hó 29-én.

Külzet.

„Az Tekintetes Nemes Bács Vármegyéhez nekünk kegyes Urajinkhoz Ó Mghoz., Nagyságokhoz.

Anno 1752. die 29 novembr. Bajae sub Grali Congregatione perlect.

Alázatos Instantiánk.

Tekintetes Nemes Vármegye!

Minekutánna az Tettes Ns. Vármegye Attyai Gondviseléséből, úgy a Tettes Militiabeli Fő Tiszt Urajmék Assistentiajából is az Verboválló Militiának minden regularis csendességét, úgy arra rendölt Hadnagy Úramnak is egyenlő értelmét és városunkkal való barátságos comportatioját reménlenénk. —

Mindekkoráiglan is mivel halgatásban lévén dolgunk, azzalis a fölylebb Instantianak és Commendonak értelmét affectuatiojában menni kétségesek vagyunk. — Holott föll tött előbbeni nehézségünknek enyhítésére ez iránt kiadandó s megtartandó renddölleseit s azoknak accomodatioját s jövendőbéli eltávoztatását velünkis közleni szükséges lött volna. — Hallyunk ugyan hogy Hadnagy Uram nem jó néven veszi. De nálunk nélkül is a szegényember, úgy a község panasza gyorsan jár, meszsze elér és Nagy Mélghu. (mélytóságu) Táblánknál is megfordul. Ha hogy maga költségén formális Ingiusitiot kíván, igen helyesen esik, akkoron Tudgyuk, hogy mindenek duplán megvilágosittanak. Csak az Instantiank ötödik Punctumának ennyéhány extorqueált forintokban refusioját és büntetlenül elvett akkoron ell-ki hagyott mentének megh térítettét, úgy az több Punctumoknak valóságos orvoslását várván várjuk.

De midőn ezekben kevés vigasztalásunkat láttyuk, ujonnan neheziti Szívünket és több érdemes vért is (vagyis férfiut) vélekedésre és vagy érzékenységre indithatt. Az midőn emberi halálra üldöző, avagy Urokon boszút nem álható személyek asyllumképpen az militia közé ugranak, hogy büntetéseket elkerülhessék, ennyihány napok mulván ismét a militiatól föll Szabadittyák és szabad Lábra állittyák, hogy gonoszságokat bosszu állásokat tüzzel, vassal és ugyan meg elevenyedett megújult dühösséggel és furiával, sok jó emberek veszedelmével practikalhassák, Continnalhassák. Ezen illy Példákkal teli vagyunk, régen ki tanultuk.

Hinc procul abest intentum Regulationi, Inae Majestatis.

Alázatosan jelentjük azt is : Hogy már ez előtt is régentén az T. Ns. Varmegyey Kegyes Parancsolattja és végzése az vala, hogy az Verbovalló militianak az arestansokkal és rabokkal semmi conferentiaja ne légyen, ha szintén katonasághra nem mindenkor hódithatnák is, nagy suspiciok vannak, hogy azokk (nak) szabadullásokra practikáltt utat mutathatnák, eleveny többszöri példánk vagyon. Úgy is az T. N. Vármegyey az ő

conferentiajokon kívül, akik arra valók admanuállja (letartóztatja). Curiakban, Város és Törvényházaknál az Verbunk placznak helye és a Verbunknak folytatása nem lévén.

Innend esett a napokban is, hogy Szegény gyarló contribuens (adózó) városi emberünk, bizonyos okból és correctió képpen az Város házánál tiz-tizenkét páltzára íteltetvén, ki lépven a házbul azonnal kezét kapván, katonának vitték, kinek szive ágában sem vala a katonaságh. Már is felesége gyermeke, háza utolsó veszedelemben maratt, öreg anyja az kit is táplálni köllött volna, siralmában adja ki lölkét. Az valóságos katonának termett embert és bosszú állót ell bocsátták, ell eresztik és az ily gyarló contribuensen kapván substituályák. Alázatosan Installunk szabadulásáért, nem különben régi és mostani dolgainknak bekességés complanatiojáért és finális compositiojáért, hogy Hadnagy Uram is békességben velünk, mi is véle csendességben élhessünk. Ezzel is minden jót remélvén, maradunk Tekintetes Nemes Vármegyének

Alázatos érdemetlen szolgálói
Baja várossa.“

Közli : Czirfusz Ferenc.

Szent-Miklós nevű helységek a régi Bács és Bodrogh vármegyékben.

I. A bácsi káptalan 1244. bizonyítja, hogy Iván, Farkas fia, egész Szent-Miklós nevű földbirtokát (terram suam de Seto. Niculus) a valkói főispánnak eladta. — Vajjon ez Bács vármegyei földbirtok volt-e? bizonytalan.

Csak 1420. van adatunk arra, hogy Bács vármegyében ily nevű birtok volt, s ebből akkor csere útján $\frac{1}{8}$ részt Maróti János kapott. — Később a Szentgyörgyi grófoké, mondja Csánki.

Bács vármegye délkeleti részében volt egy Szent-Miklós, a mely Garai Miklós nádoré volt, s az 1432. január 24. Miklós és László nevű fiaival birtokaiban megosztózkodván, Lászlónak jutott többi között: Futak, Fulharaszt, Almás (a mai Temerin), Szent-Miklós, Zyreg, Töwised. — E birtokok idővel az utolsó Garainak, Jób kezében voltak, aki 1470. Szécsi Miklóssal a Bancsa, Mortályos, Acsa, Szent-Miklós nevű birtokokra nézve osztályra lépett. Ennek következtében Szécsi Miklós 1478-ban az említett birtokok és Szent-Mihály stb. leánynegyedek felébe be is vezettetik.

Ezen Szent-Miklós a mai Temerin és Csurog között lehetett és Csurog határában van is egy Szent-Miklós nevű határrész, a mely a mult század elején mint ilyen többször fel is van említve.

1519. egy Bács vármegyei Szent-Miklós említetik, mint a Bodrog vármegye Szent-György szomszédja; e kettő között volt egy Bothó nevű földbirtok, a melyet a Czoboriak már 1498-ban Tapolca és Szent Pál nevű Bodrog vm. birtokaikhoz csatolták. Ez nem lehet az előbbi!

1552. is említették egy Szent-Miklós Bács vármegyében, a Geszthiek birtoka, a mely a törökök által elpusztult, urai pedig elmenekültek. — Vajjon ez az előbbivel azonos? nem bizonyos.

A török defterek a titeli nahijében felsorolnak egy Szent-Miklóst 1570 körül 5, és 1590-ben 17 adózó házzal. — Ez lesz a Csurog melletti. — Van itt még egy másik is, de Miklosice néven Mosorin, Csicsó, Szent-Ivánnal felsorolva, 155³/₄-ben 6 fizető és 14 nem adózó házzal. 1570 körül 7 és 1590-ben 14 adózó házzal. Ez a későbbi Alsó-Kovilhoz tartozó pusztá. — A zombori nahijében is volt egy Szent-Miklós nevű hely 1553-ban 2 adózó és 2 nem adózó házzal, 1570 és 1590-ben pedig ezenkívül még egy másik Szent-Miklós is volt. (Talán ezek egyike lehet az 1519-ben említett?)

1655-ben a török hódoltság alatt gr. Wesselényi Ádám igttatott be Bács vármegyében Parasztinác, Goszpodince, Novoszelo, Acsa, Nádalj, Nagykér és Szent-Miklós birtokába, amely utóbbi valószínű ugyanaz ama Szent-Miklós pusztával, amely a tiszai határőrség szervezésekor Csurog milit. sánchoz csatoltatott, amely 1728. és 1740. körül is említették és amely Csurogtól nyugatra van Goszpodince felé.

II. Bodrogh vármegyében is volt egy Szent-Miklós, amely Rég- és Budival együtt 1442. mint Cobor-Szent-Mihály, Halmos és Jánosi szomszéd helysége van felemlítve. S ez legalább részben a Perényieké lehetett, mert 1464. épen Perényi Imre (de Szent-Miklós) és mások Bodrogh vármegye előtt panaszt emeltek Cobor Mihály ellen, hogy ez a Bodroghban levő Szent-Miklós birtokukból egyes részeket önhatalmulag elfoglalt. Mint szomszéd helyek említettnek Rég. Aranyán, Ordód, Gergely, Tárnok, Kakat, Ivánfalva.

1485. Budi és Morhárt-Szántóval együtt Szent-Miklós is említették, e helyeken Morhát Jakab nővére az ő birtokrészeit Cobor Mihálynak és Imrének adta el. Ezen Jakab és nővére halála után Ulászló király is 1509. ezen említett 3 Bodrogh vármegyei helyet egészen a két Cobornak és Podmányai János-

nak adományozza ; s ezeket a boszniai káptalan azok birtokába be is vezette.

A török defterek a zombori nahijében 1570- és 1590-ben két Szent-Miklóst sorolnak fel, s ezekből az egyik valószínűen a szóban levő helység, amely a mai Rigyica és Sztanisics körül lehetett. — Azonkívül a szabadkai nahijében 1580- és 1590-ben Szent-Miklós mint Mélykutnak pusztája van említve, — a bajai nahijében pedig 1580- és 1590-ben előfordul Árokháza, továbbá Tataháza is egy külön Szent-Miklós pusztával. Ezen 3 puszta hihetőleg egy nagyobb földnek egyes részei, körülbelül a mai Jankovác határának déli részében.

III. Még egy Beld-(Bécs ?)-Szent-Miklós nevű régi hely is létezett, mint szántói Morhát Jakab birtoka Bács vármegyében. Midőn 1455-ben ő és neje szül. Sulyok Borbála a Sulyok testvérekkel birtokaikra nézve magvaszakadás esetére egyezkedtek, Paraszti, Kenyeres, Beld-Szent-Miklós és Medencés Bácsban említettnek Morhát Jakab birtokaiból.

1485-ben pedig Morhát Jakab nővére Eufrozina és özvegye Borbála a bácsi káptalan előtt Cobor Mártonnak és Imrének eladták Bács vármegyei Kenyeres, Paraszti, Beld-Szent-Miklós és Medencés ; Bodroghban pedig Budi, Thad, Morhátszántó és Szent-Miklós nevű birtokaik $\frac{1}{3}$ részét.

Az 1522. évi Bács vármegyei dézsmalajstromban (Steltzer szerint) mint kuriák fel vannak említve : Medencés, Kenyeres, Paraszti, Beld-Szent-Miklós, Tötös.

Ezen Beld-Szent-Miklós a mai Verbász és Torzsa között, talán Kucura határában lehetett.

Iványi István.

Régi romok jegyzéke.

(Bács-Bodrogh vm. területéről.)

Ada. A zentai-út mentén a Tisza felé eső részen templom romok. (Fridrik.)

Apatin-Ó-Becse között az u. n. kisebb római sáncok maradványai.

Adorján. Ó-Kanizsához tartozó területen az egykori Alsó- és Felső-Adorján helységek templomának maradványai.

Almás. Határában, Gradina nevű földrészén, régi váromok maradványai. (Iványi.)

Alsó-Kovil. Dunai ártér szélén „hajdu sáncok“ romjai. (Iványi.)

Bács. a) A középkori vár romjai. b) Szent Péter templom romjai. c) Egy régi őrtorony romjai. d) A franciskánusok földjén sáncok maradványai. (Bács B. R. E.)

Bartán vár romjai a monostorszegi határban, a Grubasevits pusztán a Kigyós-ér fölött. (1768. kam. térkép.)

Bogojevo. E helység és Karavukova között sáncok maradványai voltak láthatók. (1768.)

Bukin. Kladje pusztán egy falu romjai Noveszeló felé. (U. o.) Déronyától Bukin felé a Mosztonga balpartján rom- és sáncmaradványok. (U. o.)

Bresztovác. Az 1768. évi bresztováci pusztán, Bela brdo puszta irányában egy sáncolat romjai. (U. o.)

Begecs. A Duna mellett római castrum (Cast. Onagrinum) romjai. (Fröhlich.)

Báthmonostor. A középkori benczés templom és klastrom romjai.

Borsód. Kamenyák nevű területen (1737-ben) hajdani épület romjai voltak láthatók. (Iványi.)

Csatalja határában a) Vaskut felé templom rom, az 1768. kam. térkép szerint „rudera templi Szt. Gall.“ (1768. térkép.)

b) A vaskuti határ mesgyéjén török kápolna helye. (1768. térkép.)

Cséb. a) A bulkeszi határ szélén, régi Csordaklia falu határában, régi falu romjai. (U. o.) b) Az obrováci út mentén (Glozsán felé) templom rom. (U. o.) c) A Duna mellett templom rom. (U. o.) d) Keresztur. puszta felé, a Dunától nem messze, templom rom. (U. o.)

Cservenka. Az 1768-ban még puszta Cservenkán, Szivac helysége alul, a Bela brdo puszta felé, templom romja. (U. o.)

Csurogh. A helység mellett a Tiszára támaszkodó sánccal övezett római erőd (földmű) romjai. (Marsigli.)

Doroszló. Zsarkovác volt helység mellett (ma puszta) a szent-iváni út mentén templom-rom. (1768. térkép.)

Deszpot-Szent-Iván. a) A helység fölött, Taranya pusztán, templom romjai. (U. o.) b) Klima nevű földrészen, Egyh.-Szt.-Iván helység templom romja. (Iványi.) c) A Kucura irányában eső Szent-Péter pusztán templom helye. (U. o. 1768.) d) A római sáncon nagyobb épület maradványai. (Fridrik.)

Déronya. a) Bács és Déronya között az erdőben középkori kápolna romjai. (Henszlmann.) b) Ugyanezen tájon sánc maradványok. (U. o.) c) Ugyanezen tájon a *ders-i prépostság* maradványai egy magaslaton. (U. o.)

Feketehegy. Feketics pusztán a Krivája nyugati partján templom romja.

Futak. A régi vár romjai a Duna medrében. (Steltzer.)

Gara. A bajai út mentén, Garától délre, a Gyurity pusztán egy templom rom. (1768.)

Gajdobra határában (Palánka felé) az egykori gajdéli prépostság romjai. (Bács B. vm. R. E.)

Gyurgyevó határában dél felé „Klissza“ nevű területen régi várromok. (U. o.)

Glozsán határában egy elsáncolt régi épület romjai, mely talán az egykori „Kastélytelek“-nek felel meg. (Iványi és Steltzer.)

Hodzsák. A rác-militicsi határ felé (karavukovai határtól sem messze) templom romjai. (1768.)

Kollut. a) Békavár nevű romok a helység fölött a Duna mellett. (U. o.) b) A helység mellett templom romok. (Grosschmid.)

Katymár. A helységtől délre esik Sára puszta. Ennek nyugati részén, a sztanisicsi határ felé van egy templom rom. (1768.)

Kis-Hegyes. a) Az 1768. évi Nagyhegyesi pusztán, a Krivaja folyócska Kúla-Emuzsity felé eső partján régi templom romjai. (U. o.) b) A község északi részén „Várhegy“ nevű épületromok. (Fridrik.)

Keresztur. A községtől északra, Belaradinova pusztán, (Kúla határa felé) egy falu romjai. (1768.)

Kuczura. E helység határában, Torzsa felé, Sztub nevű pusztán, régi templom romja. (U. o.)

Kupuszina. Kucska pusztán templom és épület romok. (Bács B. R. E.)

Kulpin határában a Szilbásra vezető út mellett „Klissza“ nevű területen templom rom. (1768.)

Lality. A helységtől délre (pivnica-kereszturi határ között) templom romjai. (U. o.)

Martonos. E helység mellett a Tisza szélén régi erődítések maradványai.

Monostorszeg. a) Határában a Bodrocska bara mellett a bodrog-monostori apátság romjai. b) A Duna medrében két templom és egyéb épület romok maradványai. (Iványi.)

Obrovác. A helység alatt (Bukin irányában) van egy kör-sáncolat. (1768.)

Ó-Kér. a) E helység fölött régi templom maradványai. (U. o.) b) Kis-Kér mellett (az 1768. évi hasonló nevű pusztán) régi templom romjai. (U. o.)

Ó-Kanizsa. a) A Pesztl-Bognár-féle szálláson terméskőből épült épület-maradványok. (Bács B.) b) A Sajtin nevű legelőn szintén épület-maradványok. (U. o.) c) A Kőrös és Tisza tor-
kolatánál Marsigli szerint római eredetű sáncolatok. (Marsigli.)

Ó-Becse és Kanizsa között (a Kőrösérig) római sáncok mar-
adványai. (Rómer.) b) Ó-Becsétől felfelé a Csikérig ugyanezen
római sáncok.

Ó-Szivac és Uj-Szivacz közt, a Ferenc-csatorna körül
„Klissza“ nevű részen templom rom. (1768.)

Prígl.-Szent-Iván. Apatintól keletre, a mai Szent-Iván körül
templom rom. (U. o.) b) Gyurity pusztán (1768-ban helység!)
a Mosztonga mellett templom rom. (U. o.)

Pacsér. A nagyvölgy mentén, annak inkább a baloldalán
(a bajmok-militicsi irányban) templom rom. (U. o.)

Parabuty. Régi falu helye (szelistye) látható a községtől
Hodzsák felé eső részen, a római sáncon túl. (U. o.)

Palánka. a) Velity vagy Viszinde pusztán, az obrováci
határ széléhez közel templom romja. (U. o.) b) A Duna mentén,
Palánkától kelet felé, a glozsáni út mentén, régi falu romjai.
(U. o.)

Pivnica. a) A helység határában levő Pettau pusztán
(Keresztur alatt) templom rom. (U. o.) b) Az 1768. évi pivnicai
pusztán, a római sáncokon felül, templom romja. (U. o.) c)
Ugyanitt Paraga helység felé, a Golodobra pusztán, templom
rom. (U. o.)

Petrovác. Határában Békatorok nevű pusztarészen van a
„bodoni klissza“, mely az egykori Bodon helység templomának
romja. (U. o.)

Rigyica. A Bajára vezető út mentén, Legyen puszta felé
van egy templom rom. (U. o.)

Rác-Militics határában (Doroszló felé) „klissza“ nevű föld-
részen templom rom. (U. a.)

Rém. Határában a Borota pusztán az egykori Boroth hely-
ség templomának romja. (1768. térkép. U. o.)

Szekhegy. Az 1768. évi Szekity nevű pusztán a Krivája keleti partján templom rom. (U. o.)

Sové. a) E helység és Kucura közt, a régi Ugarszka pusztán, templom helye. (U. o.) b) Sóvé és Alpár puszta közötti részen templom romja. (U. o.)

Szabadka. a) Verusity pusztán, a csantavéri úton az egykori Verese gyház helység templomának romja. (Klissza.) (Iványi.) b) Zobnatica pusztán a hasonló nevű egykori falu templom romja. (U. a.) c) Györgyén pusztán „gradina“ nevű várrom. (U. a.) d) Kelebia pusztán „templomhegy“ nevű részen templom rom. (U. a.) e) Tavankút pusztán ugyanoly nevű részen a falu romjai. (U. a.)

Szt.-Tamás. Határában (Turia felé) „klissza“ nevű földrészén templom maradvány. (1768.)

Tovarisova. A község határában északra Szelencse puszta irányában (hol egykor N.-Bánca helység állott) templom rom. (1768. térkép.)

Titel. a) A titeli fensik végpontján, a város felett, vannak a régi vár romjai sáncok és kőfal maradványok. (Bács B.) b) A titeli prépostság romjai ugyanott. (Thim.) c) A helységtől 8500 lépésnyire a fensik partján római építkezés maradványai. (Marsigli és Bács B.)

Topolya. A községen kívül egy magaslaton templom vagy más épület romjai.

Ujvidék-Tisza-Földvár között az u. n. nagy római sáncok maradványai. b) Határában Szajlova puszta fölött egy „klissza“ nevű részen templom rom. (Iványi.)

Verbász. a) Feketehegy és Verbász közötti Velity pusztán, a Krivája nyugati partján templom romja. (1768.) b) Verbászon felül, (Parasztniácon túl) Kis-Dobra pusztán templom rom. (U. o.) c) Verbásztól délre, a szenttamás-kucurai út mentén sáncolat körben: „Csarnok-sánc“ néven. (U. o.) d) Ugyancsak Verbásztól délre, e sáncoktól lefelé nem messze (a Csarnok pusztán) templom rom. (U. o.) e) A Verbász-Szt.-Tamás közötti határ

mellett egy régi falu romjai. (Csarnok-puszta mellett.) (U. o.)
f) A helység melletti szőlőkben kőtemplom alapfalai. (Iványi.)

Vaskut. A helység mellett levő halmok környéken egy nagyobb magaslaton u. n. pogány vár romja. (Rómer.)

Zenta. a) A tornyosi pusztán templom helye. (Jankovich-féle birtokon.) b) A kalocsai pusztán templom maradványok. (Szlávnity-féle szálláson.) c) Az Ormon levő pap-halmon épült maradványok. (Plébánia földek.) d) A bátkai templom maradványai a Tisza partján.

Zombor. a) A Bukovác nevű pusztán templom és épületek romjai. (Évk. VI. évf.) b) Cservenka városrészben sáncok és erődítések romjai. (Steltzer.) c) Gradina pusztán egy magaslaton templom rom. d) Nenadity pusztán templom romja. (Évk. VI.) e) Csicsova pusztán templom romja. (U. o.) f) Rancevo pusztán templom romja. (U. o.) g) Bility pusztán templom romja. (U. o.) h) Ivanovszelo pusztán templom romja. (U. o.) i) Sáponya pusztán templom romja. (U. o.)

Zsablya. A helységen túl az Almás-ér és a Tisza mocsarai által képezett szigeten római földmű romjai. (Marsigli.)

Közli : D. Gy.

Török származású családok Bácsme gyében.

I. Haill család.

A nemességet H. Ignác ujvidéki birtokos és utóbb városi főbiró 1741. évi október 28-án nyerte s armálisa Bácsme gyében 1742-ben lett meghirdetve. A nemeslevél elmondja, hogy atyját Alibégnek hívták, a ki Albánia előkelő nemes mohamedán vallású családjából származott s Buda bevételekor (1686.) fogságba kerülván, a keresztény hitre tért és mint katona a birodalmi hadakban szolgált, a háboruk befejezése után pedig Bácsme gyében telepedett le uj nevén Haill János Istvánnak nevezetvén. Ennek fia volt a nemességszerző. Címere: vízszint osztott pajzs, felső kék mezejében oroslán emelkedik ki, az alsó vörös mezőben három rózsa látható; a sisak felett emberi kar kardot tart; a foszlányok jobbról: arany-kék, balról: ezüst-vörös. — H. Zsigmond iparos és H. Miksa ó-becsei korona kerületi tisztviselő 1821. évi február 26-án nyertek Bácsme gyéből nemesi bizonyítványt. Ezek gyermekei voltak H. Ignác (szül. 1748. Ujvidéken) tiszakerületi tanácsnoknak s mindketten Ó-Becsén születtek. H. Miksa 1835-ben tiszakerületi aljegyző volt Ó-Becsén.

II. Török család.

A mohácsi vész után hazánkba telepedett törökök közül egy Musztafa nevű vitéz a XVI. század első felében a felső vidéken a magyar hadak fogságába esvén, a keresztény hitre tért s János nevet nyert, vezetéki név gyanánt Török-Musztafa nevet vevén föl. T. M. Jánosnak gróf Pekry Lajos liptóme gyei

főispán Insbruckban 1543. május 27-én kelt oklevelével — mint hivének — szolgálatai jutalmául Liskófalva nevű liptómezei birtokán házat és telket adományozott teljes nemesi előjogokkal. Ezen adományt első ízben megerősítette I. Ferdinánd király 1552. március 14-én, másod ízben pedig Miksa király 1565. január 6-án kelt oklevelével. Utódai közül Bácsmegyében T. Ferenc (de Liskófalva) 1804-ben Nógrád megye bizonyítványa alapján lett meghirdetve. Ugyanő 1808-ban vármegyei esküdt volt s Jankovácon lakott, a hol 1824-ben gyermektelenül halt el.

Dudás Gyula.

Az elemi csapások történetéhez.

I. Vihar a Tiszavidéken 1842-ben.

- a) „Nagytekintető Tekintetes Első Al-Ispán úr,
Különös kegyességű Úram!

Az e folyók 22-én délutáni fél órakor tamadt és egy negyed óráig rendkívüli s leírhattatlan erővel s villám sebeségű dühöséggel s robbajjal vidékünkön keresztül vonuló szélvész, ezen Tiszai Járasnak felügyellésem alatt levő Helyei lakosoknak tetemes s kipótolhatlan karokat okozott az által: hogy a már ledolgozott és keresztékbe s markokba volt gabnakat szét hordta, — a talpon allokot pedig végképpen kirázta s kitépelte, — melly alkalommal:

a) *Martonos Helysége* az által: hogy a Szállásokon lévő épületjei majd mind valamennyi, a Helységben lévők pedig tsak egynehány megszagattak s megrongaltak, — az összerakott Széna baglyak pedig és a keresztékbe s kivékbe vólt gabnak annyira elhordattak, hogy azokból alig tsak egy harmadrész megmaradt, — minthogy azokat a nagy Szélvész még a Tisza folyamba is béhömpölygette — a talpon allokot pedig végképpen kicsepelte, — kipótolhatlan karokat szenvedett.

b) *Ókanizsa mezőváros* lakosai által a már keresztékbe s vontatokba öszverakott gabonaikban szenvedett kár leírhattatlan, mert némellyek jeles részben vagy felében, némellyek pedig a földjükön termett buza vagy arpa, keresztékbe s vontatokba öszverakott egész terméstül, — a dühösködő szélvész által megfosztattak, — azon felül mind a szállási mind pedig a városbani épületek tetemesen megrongaltak.

c) *Zenta Mező város* pedig a mindenféle gabonákban szenvedett tetemes karokon kívül éppen a szélvész dühöngése alatt tamadt tűz veszélytül is retteget, — mert a Varosban Göblyös Mihály, a pusztan pedig kurta Toth Mihály hazai, a megettük a szomszéd udvarba lévő pernyés gödrökből a szélvész által felélesztett tűztül meggyuladvan, a Varosban tizen egy, a szallasokon pedig öt ház mindennemű épületekkel az említett kurta Tóth Mihály szaraz malmával, hazi butorokkal, kinem takaríthatott gazdasági eszközökkel, szerüs kertekben berakott széna baglyakkal együtt, — a borzasztó tűz langok; melyeket az isszonyuan dühöngő szélvész miatt legyözne nem lehetett; martalékjáva lette: — melly alkalommal a tűz miatt szenvedett karok 13,000 firt vez becsültetnek. — Zenta Mező Város lakosai az Isteni különös s hatartalan Malasztjának és Gondviselesnek tulajdoníthatjuk: hogy a tűz a város végén a szél mentében, tamadt mert különben az egész város lángok aldozatja lenn vala.

d) *Ada Mező Város* lakosai a rendkívüli szélvész miatt a a gakonakban tetemes ugyan, — de türhető — az épületekben pedig igen csekély karokat szenvedtek: minthogy a Varosban egyetlen egy sem, a szallasokon pedig tsak két épület meg-rongáltatott; — melly annak tulajdonítható: hogy a szélvész az Adai Hatarban nem oly nagy mértékben dühöngött.

e) *Moholy Helységében* a gabonákban okozott türhető karokon kívül a szélvész az épületekben igen csekély karokat tett.

Melly szomorú s rendkívüli Csapás által okozott tetemes karoknak legalázatosabb bejelentése után, — hathatos part-fogasba tovább is ajánlott — legmélyebb Tisztelettel hodolok — Ókanizsan július 28-an 1842.

Nagytekintető Tekintetes Első Al-Ispan Úrnak legalázatosabb szolgálja PILASZÁNOVITS JÁNOS, szolgabíró.

II. Jelentések az 1838-iki nagy árviz idejéből.

b) „Megyeli Első All-Ispány Nagy Tekintetű Tekintetes Pacséri Ódry József Úr kegyes meghagyása következtében a Teletskai Járásban némely helységekből a hó víz által tett és okozott károkat alázatossan jelentjük:

1-ször. Topola Mező Városát Februárius hó 28-án éjjelen a hó a rendkívüli hó viz áradása annyira ellepte, hogy 30 házakban még a szobákban is a víz bé rontott úgy, hogy a Lakosok házaikból kihurczolkodni, és azokat elhagyni kénytelenítették, és némely házak már el is dűledeztek — s a határjában lévő 12 hidat annyira megrontotta, hogy azok végképpen használhatatlannokká, és által járathatatlanokká tétettek: — ezen okozott károknak leendő orvoslása végett Topola Mvárosának Esd levelét ide Sub. % alatt a T. Közönségnek vagyon szerencsénk előterjeszteni.

2-szor. Ómorovicza helységében három napig folyvást tartván a nagy viz folyása, a hol ugyan a házakban igen tetemes károkat nem tett, hanem a Helység határában találtató hidakat oly annyira megrongálta hogy azok végképpen által járhatatlanok.

3-szor. Csantavér helységében is mintegy 40 házakban a rendkívüli hó viz áradás által a viz be hatot, és több már azok közül le is dűlt — a helység közepén levő 120 öles töltést végképpen elmosta, s hidjaikat hasonlóan járathatatlanokká tette.

4-szer. Királyi Kincstári Hegyes Helységében mintegy 30 házakban a hó viz bérontott és némelyek már le is dűledeztek és remélhető, hogy azon házak, a mellyekben a viz bérontott egy általjában le fognak roskadni, s szinte ezen Helység töltéseit és hidjait egészen elpusztította. — Költ Martzius hó 3-án 1838. KNÉZY ANTAL, főszolgabíró. TARNAY JÁNOS, esküdt.“

c) „Nagytekintetű Tekéntetes Al-Ispány Úr.
Megkülönböztetett tiszteletre méltó Uram!

Tegnap mult éjszakának ideje alatt Feketehegyi határrul hirtelen legnagyobb sebességgel jött iszonyú sok víz a Sz-Tamás határján köröszkül menő Krivaja érben oly annyira megszapordott, hogy a raja fenn álló malmok mellett lévő töltéseket fölül futja és nem tsak azon malmokat az örlésre alkalmatlanná, hanem még a jelessebb hidakat is, nevezetessen Sz-Tamásrul Feketehegyre és Ó-Betserül Verbászra vezető hidakat oly annyira járhatatlanokká tette, hogy rajtok az által járás a legnagyobb veszedelemmel is lehetetlen, kivált a kereszt útrol Verbászra vezető hidon, mindhogy rajta a víz keresztül tsapván, annak tsak a víztül kiálló nagy négy karója keveset láttzatik.

Ezen szerentsétlen tsapás mellett tartván még nagyobb veszedelemtül, tudni illik hogy ezen temérdek sok vizek lefolyásának netalán tán alább leendő akadályoztatásával hamar történendő kiterjedései által még tetemesebb károk eshetnek, azoknak szabadon a kanálisba, onnéd pedig a Tiszába való lefolyása eránt Alszolgabiró és Csendbiztos Hajnal Istvány Úrnak kiküldetése mellett szükséges rendelések tétettek, s eszerént minden további veszedelemtül Sz-Tamás határját, valamint az alább lévőkre is mentnek leendeni remélyhetni.

A többi vizeknek a Járásomban leendő letsapoltatásokra nézve hasonlóan emai napon innend szükségessék elrendeltettek.

A Tisza vize szembetünőképpen ugyan árad, azonban annak eddigi áradása által a Lakosok minden veszedelmen kívül vannak.

Mely ebbeli alázatos Jelentésem után Úri kegyeiben ajánlott megkülönbözött tisztelettel maradok Sztamáson Martius 3-án 1838.

Nagy Tekintetű Első Al-Ispány Úrnak alázatos szolgája
VOLARICH JÁNOS, főszolgabiró.“

d) „Nagytekéntetű tekéntetes nemes első Allispán Úr,
nagyiszteletű kegyes Uram!

Hivatalból s ezzel párosított mély tisztelettel tudósítottam eddiglen hetenként tisztelt első Allispán Urat arról, hogy a nemes Vármegye felső Járása községeiben sem a Víz, sem a jégtorlatok érdekes károkat nem okozának, ellenben ez uttal sok szerentséllenségeket tegnap előtt, és tegnap virradóra közbenjöttetek kéntelen vagyok fel-fedezni, — jelesül — mi az országutakat illeti, ezekben a hirtelen felolvadott hóbol kerekedett nagyobb tömegű Vizek sok helyen által szakítottak, sőt némely helyütt úgy, hogy a közlekedés átaljában lehetetlen, mint Rigyiczáról Kattymárra, hol az Ólegyeni völgyben a sok Víz úgy elborította az ország utat, és e mellett jobbról is, balról is nagyobb térséget, ezek felett embernyi magasságnál mélyebb lévén a hirtelen öszvefolytt Víz, — mely a Szentiváni úgy nevezett Kigyós folyamba is be rohanván, ott tetemes károkat tett, de Szent-Iván alatt a Bikityről Almásra vezető országutbani nagy töltést által szaggatva, minek megtartásához az Uradalom is ottani patakmalma megmentése főbol tettelegessen hozzá járult sőt mint egy kétszáznyi Zsákot homokkal megtöltvén, igyekezett a Víznek gátot vetni, de hasztalan, mivel ezzel sem lehetett a Víz dühét voltakép korlátozni, — Rigyicza Helységet körülvette, sőt annak némely utzáit meg-szaggatta, az Uraság szép nagy kertjét el-borította, és a Baja felé vezető országútban nagy téglahidát öszve-szaggatta, mik miatta ezen Helységből a közlekedés tsak Sztanisits felé lehetséges, minthogy a ragadozó, s több házakat ott öszve-roskattatta Víz nehut tiz lábnyi mélységű, de mind ezeknél nagyobb álmélkodásra méltó az, hogy a telecskaságon s így magasbb helyzetű Sztanisics Mező Városába is tegnap a Víz igen hirtelen s olly sokkassággal omlott be, miként a község napkeleti részét el-borította, több házakat öszve-omlasztott, s így a sanyaruságot a részében közössé tette, miknek lehetségekénti gátlására a kellő rendeléseket nyomon s

személyesen meg is tettem, munkálkodnak is a lakosok mindenüti nem tekintve éjjelt, nem innet, — azonban fájdalom kevés sikerrel, mivel a Viz nem csak a hó felolvadásával szüleménye, hanem Pacsér, és Nemes-Militits Helységek napkeleti részein, valamint Sári pusztán is — eddig még nem tapasztaltt, támadott földfakadások, tekintőleg onnani Vizkiömlések, — mi szomorúkat, és károkat következtetend még e Vizveszely, nyolcz nap mulva alázattal teendő tiszti jelentésembe környülményesben elő-terjesztendem a károk jegyzékeivel együtt, mennyire kinyomozandók leendnek, — ez uttal arra könyörögvén nagytekintetű első Alispán Úrnak, méltóztasson az illető Mérnök Urat ki-küldeni, hogy mind a már öszve: roskasztott rigyczai hídnak újépíté-
sebeli tervét — az ideigleni közösülést hosszú fenyűk által eszközlesbe vétetni, meg-rendelvén immár, — valamint a hihe-
tőleg még öszveomlandó hidak terveit el-készitse, a tán tán illy nagy erővel hirtelen jött viznek el-tünzte után helyre-
álitandóknak — egy uttal pedig engemet kegyessen arra fel-
hatalmazni, hogy ha egyik községbeli lakosok elégtelenek lennének az ellengátok kellő működésében, ollyasoknak más községekből rendelhessek segédkezeket. Ki egyébaránt nagytekintetű első Alispán Úr kegyébe és hathatós pártfogásába ajánlott, Nagy tisztelettel maradok Zomborba 1838-diki, Bőjtmás hó 5-én.

Nagytekintetű első Allispán Úrnak alázatos Szolgája CZINTULA JÁNOS, főszolgabíró.

Közli: x. y.

Tárca.

Zenta. Őfelsége „Zenta“ nevű torpedó cirkáló hajóját f. évi augusztus hó 18-án nagy ünnepélyességek között bocsájtották vízre Pólában. A bácskai földön levő Zenta városát tehát nagy kitüntetés érte, a midőn a király elhatározta, hogy a most elkészült új páncél-hajónak neve „Zenta“ legyen, mert legfelsőbb elhatározás szerint ezentúl a tengeri hadihajók az osztrák és magyar történelemben előforduló fényesebb győzedelmek helyszíneinek nevei után fognak elkereszteltetni.

A mostani hajókeresztelés és vízrebocsájtás összefüggésben van egyébként azzal is, hogy az idén a zentai híres csata két száz éves évfordulóját ültük, tehát Őfelsége legkegyelmesebb elhatározása a dicső Savoyai Eugen herceg és az általa vívott zentai diadal kétszáz éves emlékét újította fel.

Az idén szept. 11-én volt kétszáz éve, hogy II. Szulejmán török szultán mintegy 150 ezer emberből álló seregével a Magyarországon elveszett részek visszahódítása végett hazánkba tört s a tiszai vidéken Szeged ellen menve, Zentánál tábort ütött. Zenta a különös körülményt, mely nevét világtörténeti nevezetességre emelte, nem valami véletlenségnek, hanem azon fontos topographiai oknak köszönheti, mely szerint a Tiszán nagyobb hadosztályok számára a legjobb átkelési pont. Zentán alól ugyanis egy sziget van a folyóban (ma Eugen-sziget), mely a Tiszát két ágra különíti s a két ágnak medrét annyira emeli, hogy a nyár utolján az egyik folyóág rendszerint teljesen kiszárad, a másik pedig oly sekély, hogy gyakran minden vízi jármű nélkül át lehet gázolni a folyót.

Zenta mint vízátkelési hely ezen oknál fogva régi idő óta nevezetes, már a mohácsi vész előtt is híres volt révéről, a régi „Zenta-rév“ alakban előforduló neve is innen ered, s ezért történt, hogy már II. Ulászló király itt kelt át a Tiszán, utóbb pedig a szultán, sőt jóval később a Temesvár ostromára vonuló német és magyar hadak is itt mentek át a folyón; s ez az oka végül, hogy a midőn ezelőtt két évvel Ófelsége a délmagyarországi hadgyakorlatokon részt vett, a hadtestek folyamátkelési gyakorlatait a Tiszán Zentánál tartották meg.

Ebből az alkalomból érdekes tudni, hogy a zentai világhírű csatateret Ófelségének két év előtti látogatásán kívül, csak egyetlen elődje kereste fel, s ez II. József császár, a ki nem hadgyakorlatokon járt itt, hanem a temesi részeken történt utazása alkalmával, még mint trónörökös, 1768-ban rándult át Zentára csupán azért, hogy a nagy Savoyai herceg híres győzelmének színhelyét megszemlélje. Muhoray.

Bács-Bodrogh vármegye Történelmi Társulata f. évi augusztus 18-án a „Zenta“ nevű osztrák-magyar torpedóhajó vízrebocsájtási ünnepélyére a következő távirati üdvözlést küldte: „Cs. és kir. Hadtengerészeti Parancsnokság Póla. Ó Császári és apostoli királyi Felsége „Zenta“ nevű torpedó hajójának vízrebocsájtása alkalmából a zentai dicső győzelem színteréről üdvözlését küldi a nagy multak emlékeit kutató: Bács-Bodrogh megyei Történelmi Társulat“.

Társulatunk választmányi ülése. Jegyzőkönyv. A Bács-Bodrogh vármegyei Történelmi Társulat által Zomborban, 1897. évi június 19-én tartott választmányi ülésről.

Jelen voltak: Czirfusz Ferenc kir. tanácsos elnöklete alatt dr. Grüner Samu, Kozma László, Mihályi János, Pozsonyi Béla és dr. Dudás Gyula választmányi tagok.

1. Elnök bejelenti, hogy a társulat elnöke, Schmausz Endre főispán úr, állásáról nagymérvű elfoglaltsága és a székhelytől való állandó távolléte miatt leköszönt. — A lemondási okirat a titkár által felolvastatván, dr. Grüner Samu, Kozma László

és id. Mihályi János felszólalása folytán elhatározatik, miszerint ömértósága lemondásának visszavonására kéressék fel, s a mennyiben erre nem volna birható, neki a társulat alapítása s fentartása körül szerzett elévülhetlen érdemeiért, a közgyűlés hozandó határozata útján, köszönet és elismerés nyilváníttassék.

2. Elnök bejelenti, hogy dr. Spitzer Mór választmányi és Schwerer János működő tagok elhunytak. — A jelentés szomorú tudomásul szolgálván, elnöki indítvány folytán a nevezett elhunytak özvegyeihez részvétirat intéztetni határozatik.

3. Elnök előterjeszti, hogy a titkársághoz érkezett jelentkezések szerint: dr. Vojnits István főispán, gr. Chottek futaki uradalma, a Növendék papság Szent Ágoston egylete, Mihályi Ernő alszámvevő, a Zenta városi gymnasium, a zombori állami főgymnasium, a Zombor városi felső kereskedelmi iskola, végül a bajai állami tanítóképző intézet a társulat kebelébe évdíjas tagok gyanánt kívánnak belépni. — A jelentkezések örvendetes tudomásul szolgálván, jelentkezők a társulat évdíjas rendes tagjaivá választatnak, miről az alapszabályok egy-egy példányának megküldése mellett értesíttetni határozatnak.

4. Elnök jelenti, hogy az állami tanintézetek tagsága ügyében a vall. és közokt. miniszteriumhoz annak idején fölterjesztést intézett, a melynek folytán a miniszterium a megyénk területén levő állami intézeteket felszólította, hogy társulatunk tagjai közé belépjenek. — Örvendetes tudomásul szolgálván e jelentés, a nagymélt. miniszteriumhoz köszönő irat intéztetni határozatik.

5. Elnök előterjesztést tesz a vall. és közokt. miniszteriumtól kérendő segély tárgyában. — Ez ügy a közgyűlés elé terjesztetni s a miniszteriumhoz intézendő köszönő levéllel egyidejűleg fölterjesztetni határozatik.

6. Elnök jelenti, hogy Szilágyi Sándor miniszt. tanácsos, kiváló történetírónk jubileuma alkalmára veretett érmek egy példányának beszerzése iránt társulatunkhoz is felhívás érkezett. — A felhívás felolvastatván, a jubilearis érem 5 forint értékű

bronz példányának megrendelése elhatároztatik és azzal Pozsonyi Béla pénztárnok megbízatik, utasítatván a titkár, hogy az érmet a társulat gyűjteményében tegye közszemlére.

Egyéb tárgy nem lévén, az ülés berekesztetett.

Kmft. Czirfusz Ferenc, elnök. Dudás Gyula, titkár.

A régészet ügye Barsban, Ugocsában és nálunk. Barsvármegye — mint az Arch. Ért. írja — már 1892-ben alkotott a megye történeti és régészeti emlékeinek megvédésére egy terjedelmes helyhatósági szabályzatot, melyet újabban csekély átváltoztatással Ugocsa megye is átvett és egész területén közhírré tett. Egyúttal Bars megye 1000 frttal, Ugocsa pedig 500 frttal egy-egy régészeti alapot létesített. Az Arch. Értesítő ez összegekre nézve megjegyzi, hogy azokat a régészet ügyének előbbreviteli szempontjából „végtelen csekély összegek“-nek tartja s hivatkozik Versec városra, mely egy maga majdnem 1000 frtot fordít évenként muzeumára, továbbá Szeged városra, mely ennél is sokkal többet költ a városi muzeum és könyvtár fenntartására. Ha a Bars és Ugocsa megyék által megajánlott összegeket keveslik a fővárosi szakkörök, mit szóljunk mi itt a gazdag Bácskában, a kik még eddig sehonnan semmiféle anyagi támogatásban nem részesültünk?

Újabb leletek Bács-Bodrogh megye területéről. Megyénk területén az újabbi időben több lelet került napfényre, u. m. a) *Prigl.-Szt-Iván* község határában az erdőségben Roheim Károly birtokos munkásai arany pénzeket találtak, melyek a titkárságunknak bemutatott példányok szerint I. Mátyás király, Zsigmond lengyel király, Báthory István lengyel király és Ciconia velencei doge pénzeiből valók.

b) *A csonoplai* határban a Kis-Tolvajos pusztán egy középkori vas sarkantyú került elő a szántásból, melyet Gyurkovits Antal társulatunk gyűjteményének ajándékozott.

c) *Apatinban* a körgát építésénél egy régi sírban vas kardot, bronz csattot és egy drb ezüst lemezt találtak a munkások. Ezen leleteket Karácson Gyula megyei alispán úr szívességéből kaptuk.

d) *Moholon* házépítés alkalmával egy női sírt fedeztek fel, melyben bronz karperecek, ezüst fülbevalók, gyűrű és gombok találtak. E leletek a megyei alispáni hivatal útján, a lelet tulajdonosának kívánságára, értékmeghatározás végett a m. kir. belügyminiszteriumhoz küldettek fel.

e) *Zentán* az u. n. Eugen-sziget környéken egy török pecsét gyűrű találtak. E gyűrű valószínűleg az 1697. évi nagy esztában elesett török tiszté lehetett, mert rajta csillag és félhold látható. Lenyomatát a tulajdonos Dudás Andor úr beküldte társulati pecsétgyűjteményünk számára.

f) Ugyancsak *Zentán* a bátkai pusztán a régi bátkai templom rommaradványait fedezték fel a Tisza szélén, melyből Dudás Andor egy góthikus templom borda tagozatát képező téglát és terméskő darabokat ásott ki.

g) *Bogojeván* az u. n. székes határrészen Cziráky Gyula r. k. segédlelkész egy őstelep maradványaira talált. A „Szabadka és Vidéke“ egyik számában közölt tudósítása szerint e telep kőkorszaki (neolith) lenne s eddig a következő tárgyakat találta ottan: 12 darab bögre, 2 drb hálónéhezék, 1 drb orsógomb, 1 drb agyag kúp, 1 drb agyag kanál (?), 1 drb csiszolt kő baltafook, 1 drb csont tű vagy ár, 1 drb silex kés- vagy nyílhegy, továbbá több darab tüzkő szilánk, csont, csiga és béka-teknő. A leletek a nemzeti muzeumhoz lettek beszolgáltatva. („Szabadka és Vidéke“ 1897. 27. sz.)

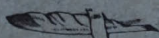
TARTALOM.

	Lap.
A Horvátiak elei. Irta: Dr. Wertner Mór	99.
Savoyai Eugen herceg zentai győzelme. Irta: Szárics Bertalan . .	105.
Egy a múlt században kelt folyamodvány. Közli: Czirfusz Ferenc	116.
Szent-Miklós nevű helységek a régi Bács és Bodrogh vármegyékben. Irta: Iványi István	120.
Régi romok jegyzéke. Közli: Dudás Gyula	123.
Török származású családok Bácsmegyében. Irta: D. Gy.	129.
Az elemi csapások történetéhez. Közli: x. y.	131.
Tárca	137.

A BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:
DUDÁS GYULA DR.,
TITKAR.

✠ XIII. ÉVFOLYAM. IV. RÉSZ. ✠

ZOMBOR.
BITTERMANN NÁNDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYVOMDAJABÓL.
1897.

Tájékoztatásul.

A Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat 1883-ban alakult azon célból, hogy e vármegye történelmét egész kiterjedésében s minden ágában művelje.

E társulat **pártoló tagja** lehet minden történet- és régiségkedvelő, aki ez iránti szándékát írásban egyik elnöknél vagy a titkárnál személyesen, vagy valamely társulati tag által bejelenti és a társulat pénztárába évenként 3 frt tagdíjat fizet. A kötelezettség három évre szól. Aki ennek lefolytával a titkárnál nem jelenti be írásban kilépését, az további három évre marad e kötelezettség alatt.

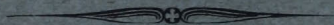
Működő tagok azok, kik **tettlegesen** elősegítik a társulatot célja elérésében, felolvasásra munkálatokat küldenek be. E címen a tagdíjak befizetése alól felmenthetők.

Alapító tag egyszer mindenkorra legalább 50 frt alapítvánnyal járul e társulat céljai előmozdításához.

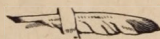
A társulat minden rendű tagjai fel vannak jogosítva az őket megillető társulati címek használhatására.

A társulat alelnöke Czirfusz Ferenc kir. tanácsos, titkára Dudás Gyula dr., pénztárnoka Pozsonyi Béla, ügyésze Grüner Samu dr. ügyvéd Zomborban.

T. Tagtársainkhoz. Akik az Évkönyv egyes füzetait nem kapnák rendesen kézhez, legyenek szivesek ez iránt való reklamációikkal a társulat titkárához (Zombor, megyeház) fordulni.

A
BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ÉVKÖNYVE.

SZERKESZTI:
DUDÁS GYULA DR.,
TITKÁR.

❧ XIII. ÉVFOLYAM. IV. RÉSZ. ❧

ZOMBOR.
BITTERMANN NANDOR ÉS FIA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJABÓL.
1897.

A Vojnits család ősei.

I.

Vármegyénk régi birtokosai. A Vojnits család.

Bács-Bodrogh vármegye régi idők óta számos nagybirtokos családnak adott otthont, azokat a nemzetségeket azonban, melyek a honfoglalás után legelőször telepedtek le, névszerint nem ismerjük. A vármegyénk birtokviszonyaira vonatkozó oklevelek ugyanis csak ritkán nyúlnak túl a tatárjárás korán, vagyis a XIII. század közepén, s nagyon valószínű, hogy a honfoglaláskor itt megtelepült első birtokosok a tatárjárás alkalmával nagy részben kipusztultak.

Legalább ama családok, melyekkel a történet folyamán vármegyénkben találkozunk, jobbára a XIII. és XIV. századig viszik fel okleveles eredetüket; így tehát nagyon valószínű, hogy az ősi nemzetségek jobbára már az Árpádok korában kihaltak itten, s ama családok, melyekkel a történetben először találkozunk, inkább csak a tatárjárást, vagy éppen az Árpádokat követő század új jövevényeinek tekinthetők.

Hogy a XIII. századtól fogva egészen a mohácsi vészig mily sok nagy és nevezetes család lakott Bács és Bodrogh vármegyékben, azt számos okleveles emlék igazolja.¹⁾ Ezen családok azonban a mohácsi vész után (1526.) mind kipusztultak innen s vagy az ország más vidékeire költöztek, mint (pl. a Czoborok, Kisvárdyak), vagy a török háborúban veszték el.

Vármegyénk területe az 1540-es évektől fogva török birtokká lett s mint ilyen részint császári, részint egyeseknek adományozott hűbért képezett. Voltak azonban itt magyar birtokosok

¹⁾ Bács-Bodrogh vármegye Monografiája I. 150.

is, csakhogy ezek nem laktak itten. Egész sorozatát tudjuk azoknak a birtokoknak, melyeket a magyar királyok és nádorok a török korszak alatt adományoztak egyeseknek s azt is tudjuk, hogy bár a magyar birtokosok nem laktak itten, e birtokoktól mégis bizonyos jövedelmeket húztak. A kalocsai érsek is, bár nem lakhatott Kalocsán, minden időben szedette a dézsmát.)

Mivel azonban az egyes birtokok tulajdonosai nem laktak a helyszínen, a birtoklás vidékünkön természetesen nem folyt zavartalanul s a jövedelmeket jobbára az ellenség harácsolta össze.

A török uralom megszűnte (1687.) után Bács megye egész területe kincstári természetűvé nyilvánított és mint fegyverrel visszafoglalt tartomány, az udvari kamara és a bécsi udvari haditanács kormányzóke alá került. A régi birtokosok közül csupán a gróf Czobor család nyerte vissza birtokainak egy részét (a bajai uradalmat 1727-ben), a többiek, bár némelyek ez iránt tettek lépést, célt nem értek, mert a megye nagyobb része, mint határőrvidék, katonai kormányzat alatt maradt s bár utóbb 1698-ban már úgy Bács, mint Bodrogh megye visszaállított, a bennök levő (nem katonai) községek mind a kincstár tulajdonát képezték.

A két megyében az újjászervezéskor csak dalmata és szerb népesség létezett. E népek vidékünket szórványosan már a török hódoltság korában állandóan lakták, a dalmaták fő zöme azonban 1687 elején, a szerbek nagy többsége pedig csak 1691-ben települt le itten.

Ezen dalmata és szerb lakosságból szerveztetett 1688-tól fogva a tiszai határőrvidék, mely a szegedi várparancsnokság alá tartozott s a Tisza és Duna melléki kisebb helységeken kívül magában foglalta Szabadka és Zombor megyebeli nagyobb helységeket is.

A Szabadkán határőrségi szolgálatot teljesítő s 1687 óta letelepült dalmata családok közt a legelőkelőbbek közé tartozott

1) Bács-Bodrogh vármegye Monografiája I. 255—261.

a Vojnits család. Korábbi őseit nem ismerjük, sem a hagyomány, sem hiteles iratok nem értesítenek arról, hogy hol lakott e család a török korszakban és az azt megelőző időkben, valószínű azonban, hogy e család is azon ősi dalmáciai családoktól származott, melyek már a mohácsi vész előtt is szerepet játszottak s melynek legtöbbje magyar nemességgel is birt.

II.

A család első ismert ősei. (1720—1741.)

A Vojnits család első ismert ősei a tiszai határőrvidék katonái voltak. Mint ilyenek részt vettek az 1687—1699-ik évek közt lefolyt nagy török háborúban a többi határőrökkel s bár a csapatok kimutatásait ez évekből még nem ismerjük, mindazáltal tudjuk, hogy Savoyai Eugen herceg hadseregének is kiegészítő részét képezték s tevékeny részt vettek az 1697. évi zentai csatában. 1703-tól 1711-ig a Rákóczy-féle mozgalmakban a király-párti seregben harcoltak a határőrök, 1716—18-as évek közt pedig a török háborúban vettek részt a szabadkai határőrségi csapatokkal a Vojnits család tagjai is.

A szabadkai határőrség, mely 1687-től fogva állott fenn, a következő század elején mind sűrűbben találta soraiban a Vojnitsokat, így a szabadkai helyőrség 1714 körül kelt lajstromában a határőrök sorában V. Miklós, V. András, V. József, V. Péter, V. Illés és V. Lukács említetnek;¹⁾ az 1724—1734-ik évek közti sorozatában pedig V. Lukács már mint hadnagy szerepel, az 1734. évi következő lajstromban V. Márton és V. Boxo (helyesebben Boskó) mint lovas határőrök említetnek. 1737-ben V. István határőrségi zászlótartó volt Szabadkán s az őrségben még egy ismeretlen keresztnévű V. is említetik.

Az 1739. évben kitört újabb török háborúban ismét szerepel e család is, mert hisz abban a bácskai helyőrség szintén részt vett. Szabadkáról ez évben a határőrök közül többen Belgrádhoz

1) I. Antunovics: Razprava, 102—104. l.

lettek lerendelve s ezek névsorában V. Mártonnal, V. Lovrinnal és V. Tamással találkozunk.

Az 1741. évben kitört örökösödési háborúban, mely egészen 1748-ig tartott, e család is tevékeny részt vett. 1743-ban ugyanis V. Lukács hadnagy, továbbá V. Lukács és V. Pál határőrök voltak katonai szolgálatban.¹⁾ Az 1744-ben elrendelt országos insurrectióhoz, mint a többi megyei birtokos családok, a V. család is 1 teljesen felszerelt lovast küldött a csataterre.²⁾

III.

Vojnits István és Szabadka város felszabadítása.

Szabadka mint határőrvidéki sánc-helység (fossatum) 1687-től fogva állandóan a tiszai határőrvidék parancsnoksága alá tartozott. 1718-tól fogva, midőn már a temesi u. n. bánság is vissza lett foglalva a törököktől, a bácskai határőrségi helységeknek mindinkább fogyott a hadászati jelentősége s ez birta rá Bács megye és az ország rendeit is, hogy ettől fogva ezen részek polgárosítása, a katonai szervezet megszüntetése és az anyaországhoz való visszacsatolásának kérdése több ízben sürgettetett. Szabadka helyőrségének katolikus része szintén csakhamar megúnta a katonai szervezetet, mert a tiszai határőrvidék főkapitányai, a kik szerbek voltak, a szabadkai szerbeket támogatták s bár a lakosság $\frac{2}{3}$ részben dalmata s $\frac{1}{3}$ részben szerb volt is, a hatalmat a szerbek birtokolták.

A szerbek uralmától Szabadka másként nem tudott szabadulni, mintha a katonai szervezet megszüntetése mellett foglal állást. Ebben a törekvésében legnagyobb támasza Vojnits István volt, a ki előbb mint tiszt szolgált a miliciát, az 1730-as években pedig a helység polgári lábra állításán állandóan fáradozott. Vele tartott természetesen egész rokonsága is. Bács megye támogatta a felszabadulni kívánó szabadkaiakat, mert

1) Iványi I.: Szabadka tört. II. 16—26.

2) Bács-B. m. Monogr. I. 449.

hisz maga is kívánta, sőt országgyűlésileg sürgette több ízben a határőrvidék felosztását, nemkülönben a megye főispánja Patacsics Gábor gr. kalocsai érsek, a kivel a szabadkaiak állandó összeköttetésben állottak.

Vojnits Istvánt törekvéseiben számos más szabadkai család is támogatta, a kiknek segítségével az ottani szerbek tudta és beleegyezése nélkül már 1740 körül mozgalom indult meg az iránt, hogy a helység szabadalmas kamarai mezővárossá alakíttassék át. Evégből Vojnits és társai ismételten jártak Patacsics érseknél, majd pedig Bécsben, a hol csakhamar siker követte fáradozásukat, mert Szabadka 1743-ban tényleg felszabadult s mint Szent Mária mezőváros Vojnits Istvánt választotta főbírájává.¹⁾

IV.

A család nemességre emelése. Első birtokai.

A határőrvidékek megszüntetését 1741. évi 18. t. c. elvileg kimondván, a volt határőrségi tisztek nemesi rangra való emelése, az egykori hadi érdemek jutalmául, az intéző körök által egyidejűleg kilátásba lett helyezve. Siettette a V. család kitüntetését V. Istvánnak a város polgári lábra való emelése körül kifejtett buzgósága s így történt, hogy Bácsmegye őt már 1740-ben kitüntetésre ajánlotta és a következő 1741. évben Mária Terézia királynő Pozsonyban október 28-án kelt oklevelével V. Istvánt, annak testvérét Jánost s gyermekeiket nemesi rangra emelte. A család címerül egy tört pólya által vízszint kettős mezőre osztott pajzs felső udvarában két felfelé fordított s egymással vízszint fekvő arany félholdat, alsó mezejében pedig egy lenyazott török főt nyert; a pajzssisak feletti nemesi koronán egy páncélos kar kivont kardot tart.²⁾ E cimern minden részlete a

¹⁾ Iványi I. u. o. I. 128—139. A kir. kamarával 1743. jun. 28-án kötött szerződést szintén Vojnits István írta alá, s ő szerezte össze azt a 12 ezer frtot is, a mit a város felszabadulása fejében kellett Bécsben fizetni.

²⁾ Dudás Gy.: Bácskai nemes családok, 34. l.

család hadi erényeire és a törökök elleni küzdelmére vonatkozik, tehát mintegy igaz symboluma a mult eseményeinek s egyike a heraldikailag is kiváló legszebb alkotásoknak.

A nemességszerzők közül V. István 1743-tól Szabadka város főbírája, János pedig tanácsnokaként szerepelt. Birtokaik ekkor még csak Szabadka határában léteztek. Még mint határőrök nyerték első birtokaikat, mert a határőrségi szervezetből tudjuk, hogy annak minden tagja megfelelő földbirtokban is részesült. Ezen földbirtok állott 8—40 hold szántóföldből, 1—6 hold szőlőből, némi legelőből és kaszálóból.¹⁾ Mivel pedig a V. családból idők folyamán, mint föntebb láttuk, sokan voltak mint tisztek és határőrök katonai szolgálatban, természetes, hogy a város határában tetemes birtokokkal rendelkeztek. E birtokokat a volt határőrök a polgárisítás után mind megtartották, sőt újabbakkal gyarapították s így történt, hogy a szabadkai u. n. zobnaticai puszta már a mult században tetemes részben a családé volt.²⁾

V. István gyermekei: V. Lukács, a ki már az 1734—1743. évek közt határőrségi hadnagyként szerepelt, továbbá András, Jakab, József, Simon és Mihály voltak. V. János egyetlen gyermeke volt Bonaventura. 1747-ben V. Lukács és János írták alá a városban lakó nemesekkel kötött szerződést Szabadkán. V. János 1750—51-ben és 1758—59-ben volt városi főbíró, a kit e tisztségben V. Lukács vált fel. Ő hosszú időn át nagy szerepet játszott s a főbírói székben 1754—55., 1762—63., 1770—71., 1776—77. években szerepel s ugyan ő volt az utóbb (1779.) szab. kir. várossá lett Szabadka első főbírája 1779-től 1781-ig.

Ugyan ő volt az, a ki a család későbbi gazdagságának alapjait megvetette. Helyes gazdálkodás útján ugyanis a családi aránylag csekély szabadkai közbirtokokat tetemesen növelte,

¹⁾ Iványi I.: A tiszai határőrvidék. 48. l.

²⁾ Zobnaticán 1808-ban a családnak 1210 úrbéri hold földje volt. (Vm. ltr.)

utóbb pedig testvéreivel együtt Bácsmegeye területén szerzett birtokokat.

A Zákó család ugyanis, mely 1751-ben nyerte Bajsa pusztát, mivel azzal annak betelepítési kötelezettsége is járt, kénytelen volt ezen hatalmas birtoktest fele részét árúba bocsájtani s azt 1759-ben Vojnits Lukács és társainak eladni. Az arra vonatkozó első szerződés Ó-Kanizsán 1759. január 14-én kelt, mely szerint Zákó István volt tiszta határőrvidéki kapitány eladja Bajsa helység fele részét 13,000 frtéért V. Lukácsnak és testvéreinek András-, Jakab-, Mihály- és Simonnak. E szerződés be lett mutatva a csanádi káptalannak, a mely azt hiteles formában átírta és kiadta ugyanezen évi március 10-én.¹⁾ A latin nyelven fogalmazott szerződésben a birtok nincs részletesen körülírva, sem annak nagysága megmondva, az egykorú följegyzésekből tudjuk azonban, hogy Bajsa puszta 5064 holdat tett ki,²⁾ melynek fele most a Vojnits család tulajdonába ment át.

Ugyanaz napon, midőn az adásvételi szerződés kelt, Zákó és Vojnitsok között a birtok kezelése és haszonélvezetére nézve külön egyezés is jött létre, még pedig magyar nyelven, a melyet itt már csak nyelvészeti és gazdaságtörténeti érdekénél fogva is be kell mutatnunk.

A külön egyezés így szól:

„Mivel Isten segicsigibül megért szandékból és föltett akaratbul származott gyakrabban let beszédinkel és edgyüt valo szollásunkal Bajsai helység iránt kövthezendő edgyezsigre léptünk volna, hogy nem csak edgyik rész közülünk az Határnak Fassio szerint usussában, hanem a sziveink edgyessige is minden fértelmezis nélkül megtartassék, kövthezendő mind két részrül megtartandó Punctumokat föltettük. És főkép.

Elsőben Hazai, Major és más keritések, malom, egy szöllő Zákó Istvány uram által birattattak eggenlőképen maga kölcsigivel és fáradságával foltatandó gazdaságával, azon Zákó uramnak

1) Bács-Bodrogh mege levéltárában.

2) Bauer A.: Repert. univ. terren. C. Bács et Bodrogh. 7. 1.

szabadon maradni fognak; Amely pedig jobbágyok által kötelességből munkáltatni fog, ollatin hasznoknak edgyenlő lészen az osztálla.

Másodsor az Határnak megtartása és határozás véget Cameralis Joszág csupán értvén mind a két részrül az kölcsigre edgyenlőképen özsvfutny tartozunk.

Harmadsor minden esetre (remínség kívül, ha némi némű villongasunk lenne és magunkat megsérteteknek tapasztalnánk és érzenénk, akkor) senkinek ne ligen szabad törvényes utat hamarább, miglen magunk közt attafiuságos alku nem próbálunk, — keresny és elő venny, hanem ha máskép ollatin probált attyafiuságos alkuval meg nem edgyezhetnink, és az dolog ollyas volna, mely fontossab és nagyob meg vizsgálást kívánná, úgy mindaz által ne edgyike, másikának köszülünk köcsiget okozunk.

Negyedszer valamint közönséges Jóra cilozandót látunk, mind azt egyenlő erővel, és edgyike az masika reá állása, és hajlása nélkül semmit se rendelhessen. Mellyeknek nagyobb ereire bizonyító levelünket edgyike a másikának ki adtuk. Költ Kanisán Januarius Holnapnak 14. napján Krisztus urunk születésének 1759. esztendeiben.

(L. S.) Zákó Istvány m. p.

(L. S.) Vojnits Lukács m. p.

(L. S.) Vojnits Jakab m. p.

Tettes Bács vármegyének v. szolgabirája m. p.“¹⁾

Mivel Bajsa királyi adomány útján jutott a Zákókhöz, természetes, hogy az akkori jogi felfogás szerint a Vojnitsok birtokkvételéhez a királyi jóváhagyás is szükségessé vált. Az adásvétel jóváhagyása iránt csakhamar meg is tétettek a szükséges lépések, valamint az iránt is, hogy a V. család a „bajesai“ előnevet használhassa és Zákókkal egyenlő joggal viselhesse, ezen ügynek rendbehozatala azonban hosszú időbe került, mert Zákó Istvánt a fiai perrel támadták meg a birtok eladása miatt,

1) Eredetije Bácsmege levéltárában.

azt vitatván, hogy azzal atyjuk önállóan nem rendelkezik. Nem tartozik ide ezen hosszas pernek részletezése, csupán azt említjük meg e helyütt, hogy a V. család 1759-től fogva birtokába vette Bajsát, bár a királyi jóváhagyás — mint alább még látni fogjuk — majdnem 40 évig késett.

V.

A család tagjai a közpályán és a nemesi insurrectiókban. Újabb birtokszerzemények.

A Bajsára nézve kötött egyezés aláírásánál már fentebb láttuk, hogy Vojnits Jakab magát Bács megye vice- vagyis alszolgabírájának mondja 1759 elején. Ebből világos, hogy — bár az ide vonatkozó megyei jegyzőkönyvek elvesztek — a Vojnits család egyes tagjai már az 50-es években nemcsak szűkebb hazájukban Szabadkán viseltek előkelő tisztségeket, hanem a megyei közszolgálatban is részt vettek. Hogy Szabadkán egészen addig, a míg a város szabad királyi városi szabadalmat nyert, kik viseltek közülök köztisztviselői állásokat, fentebb már el-soroltuk, itt most azokat kell röviden bemutatnunk, a kik mint megyei tisztviselők szerepeltek.

A bajsai birtokot szerző öt testvér közül, kik mint láttuk, mindannyian a néhai nemességszerző Vojnits István fiai voltak, Lukács kiérdemesült katonatiszt és szabadkai főbíró, utóbb öreg korában tanácsnok, megyei hivatalt nem vállalt, testvére Jakab azonban már 1758-tól fogva Bács megye alszolgabírája, később főszolgabíró, 1775-től pedig már megyei táblabíró. Ugyanő 1793-ban is az. Gyermekai közül V. Fábián főszolgabíró, utóbb (1802) táblabíró, majd a jelen század elején 1801-től 1819-ben bekövetkezett haláláig megyei II-od alispán; másik fia V. József megyei esküdtséggel kezdi szolgálatát, majd aljegyző, utóbb táblabíró (1790). Ugyane tájban unokatestvére V. József fia Sebestyén főszolgabíró (1797.). V. Lukács fia Antal alszolgabíró (1797.); V. Fábián fiai közül V. János 1791-ben esküdt, 1797-ben adószedő; végül ugyancsak V. Lukács fia Máté és

Lukács testvére Mihály, továbbá Simon fia Lőrinc a század végén megyei táblabírák.

Az időközben kitört francia háborúk sok vér- és pénzáldozatot kívántak megyénktől és megyebeli családainktól is. Mennyi volt az anyagi subsidium, a mit az egyes családok adtak, nem tudjuk kimutatni, a háború által szükségessé vált nemesi fölkelésben azonban mindjárt 1797-ben 8 tagja vett részt e családnak, a kik közül V. Salamon kapitány, V. József főhadnagyként szerepelt; a további nemesi fölkelésekben egészen 1809-ig V. Mihály kapitány, V. Mihály ifj. hadnagy és V. János hadnagy neveivel találkozunk.

Mialatt a család imitt elsorolt tagjai a köztisztviselői és hadi pályán működtek, közülök egyesek újabb birtokra tettek szert. Ugyanis még V. Lukács meg akarta venni az 1740-es években a báró Pejacsevics József-féle birtokot képező Roglatica pusztá $\frac{1}{6}$ -od részét, sőt Miskolczy István, mint a br. Pejacsevicsék veje és egyik örököse, e részt 1747. szept. 21-én el is adta 2420 firtért V. Lukácsnak. 1748-ban báró Pejacsevics József gyermektelenül elhalván, Miskolczy a báró özvegyét Bács megye útján a vagyomból ki is helyeztette, azonban az özvegy felszólalása folytán kir. rendelettel 1749-ben visszahelyeztetett s így a V. Lukácscsal kötött adásvétel érvénytelen maradt. Miskolczy roglaticai földesúr a lefizetett vételért V. Lukácsnak visszafizetni nem bírván, 1749. nov. 30-án Roglatica pusztának rája eső $\frac{1}{3}$ -ad részét kötötte le zálogul. Ugyanezen évi szept. 10-én br. Pejacsevics Henrik, mint roglaticai részbirtokos a csanádi káptalan előtt eladta V. Lukácsnak és testvéreinek a saját részbirtokát, de mivel ezen szerződés sem nyert királyi megerősítést, 1750-ben zálogszerződésre léptek.

Az 1750-es években, főleg miután a néhai br. Pejacsevics József özvegyének birtokát is bérbe vette V. Lukács és testvérei, egész Roglatica pusztát birták, mert a Miskolczy és br. Pejacsevics Henrik-féle részeket zálogban tartották. 1756-ban a Vojnitsok,

a kik Zákó Péter bajsai birtokos ellen birtokháborítás miatt pert folytattak, tényleg már roglaticai possessorok-nak neveztetnek.

Miskolczy István roglaticai földesúr 1761-ben elhalálozván, fia Ferenc, a ki időközben a szintén bajai származású Pilaszanovics családdal jött rokonságba, a Pilaszanovicsok ösztönzésére a roglaticai $\frac{1}{3}$ -ad részbirtoknak visszaváltásán, esetleg vissza-perlésén fáradozott. A vármegye ítélete folytán Miskolczy 5550 frtot akart kifizetni a zálogbirtok kiváltásáért, de a Vojnits család nem adta vissza. Mivel pedig időközben br. Pejacevics Henrik utódai Lipót és József bárók is ki akarták váltani atyjuk részjóságát, de ez sem sikerült, mert a Vojnits család nem fogadta el a pénzt, arra hivatkozván, hogy V. Lukács és társai eredetileg örök áron vették azt s csak szorultságból hagyta náluk zálogul atyjuk, — ennél fogva Roglatica puszta ezen $\frac{2}{3}$ -ad részeért a perek minden vonalon megindultak s a perek még 1766-ban is folytak, míg nem 1769. dec. 1-én oly egyezsége léptek a perlekedő felek, hogy V. Lukács és társai az általuk birt $\frac{2}{3}$ -ad részért a Miskolczy család részéről 18,400 frttal kielégítettén, a birtokról lemondanak. Ekként Roglatica a Miskolczyakhoz került vissza de csak azért, hogy annak fele részét már 1771-ben a Pilaszanovics családnak adják el. A Vojnits család utóbb azonban ismét birtokos lett Roglaticában, a mennyiben V. József és Mihály már 1783-tól fogva bérben birták a Miskolczyak által e tájban Losonezy Györgynek eladott roglaticai $\frac{1}{4}$ -ed rész birtokot, a bérletből pedig csakhamar adásvevés származott, mert a Losonezy család 1785-ben a pécsi káptalan előtt eladta e részbirtokát V. Fábián, József, Máté, Antal, Illés, Lőrinc és Mihálynak örökösen. Mivel pedig Roglatica $\frac{1}{4}$ -ed része a Miskolczyak kihalta után a király által a Zlinszky családnak adományoztatott (1791), Z. Mátyásnak 1798-ban történt magvaszakadtával ezen $\frac{1}{4}$ -ed rész ismét a kir. kincstárra háramlott vissza. V. Fábián és említett társai tehát e birtokra nézve a kir. kincstárral léptek alkuba, melytől 21,000 frtéért a birtokot

meg is vették¹⁾ s arra a fentnevezettek I. Ferenc királytól 1808. jun. 24-én királyi donációt nyertek. A birtokbaiktatást a kalocsai káptalan ugyanez évi szept. hóban végezte.²⁾ Ekként a Vojnits család most már Roglatica fele részét bírta.

VI.

Gazdasági adatok. Vojnits András végrendelete. Vojnits József és Sebestyén egyezsége.

Vármegyénk kulturális történetének fontos adatait nyújtják a megye területén élő közbirtokos családok. Közéletünk és gazdaságunk állapotának képét tárják azok elénk, azért különösen a családok birtokrendezkedéseire vonatkozó különféle iratokat kiváló figyelemmel kell kísérnünk. Sajnos, hogy ezen iratok a régi időből, nevezetesen a mult századból már nagyon gyéren vannak képviselve és sem a vármegyei törvényhatóság, sem a városok és községek, sem pedig az egyes családok nem nagy számmal tudnak ily kulturtörténetileg fontos emlékeket fölmutatni.

A Vojnits család birtokviszonyaira és magán helyzetére nézve becses adatokat foglal magában a mult századból Vojnits Andrásnak végrendelete, mely 1789-ben kelt s melyet itt röviden az alábbiakban ismertetünk, hogy lássuk, miből állott e korban a bácskai ember gazdasága.

V. András, mint a fentebb elmondottakból kitűnik, fia volt néhai V. Istvánnak, a nemességszerzőnek, 1789-ben már nagy kort ért el s öt fia és egy férjnél levő leánya volt.

A Szabadkán ápril 24-én kelt végrendelet első pontja szerint öt fiú gyermeke az bajsai részbirtokát (mely még testvéreivel osztatlan állapotban van), továbbá alsó és felső Duboka pusztában, nemkülönbén Roglatica pusztában a család és utódainak díszére egyenlő arányú nemesi jogokkal kapja.

¹⁾ A roglaticai egész uradalom 6156 holdból állott, ennek még 1826-ban is 1/2-ed részét bírta a Vojnits család. (Lásd Bauer i. m. 16—17. l.)

²⁾ Az iratok Bács-Bodrogh megye levéltárában.

2. Megtartja magának és holta után feleségének életfogytig tartó haszonélvezetre a) Szabadka városi házát, b) szabadkai földön levő két szőlejét, c) Ludas pusztán levő 262 hold szántóföldjét, d) a Szabadka városi két malmot, e) az ugyanitt levő vendéglőt, f) azt a fél malmot, a melyet Simon nevű testvérével Zobnatica pusztán bir, g) a Szabadka városban levő földeket (mennyi, nem írja), h) végül 700 drb juhót és 16 drb tinót.

3. Roglaticai, alsó- és felső-dubokai polgári természetű birtokait, a terhekkal együtt, Fábián és József nevű fiainak hagyja a következő föltételekkel: a) amennyiben ő és felesége a 2-ik pontban érintett javadalmakból nem birnának megélni, Fábián és József őket kellőképen ellátni tartoznak; b) összes adósságait tartoznak kifizetni, a mi egészben 6304 frtot tesz ki.

4. Ujonan épült malmát gyermekei közül János, István, Sándor és Magdolna öröklik.

5. Halála után és neje halála után minden holmiját Fábián és József kapják.

7. Következik 77 ló, 29 ökör, 65 tehén, 41 borjú, 74 sertés és 1364 juhnak felosztása.

7. A gazdasági felszerelés és egyéb ingóságok becsértéke 19110 frtot. Ebből a többi gyermekek egészen kielégítettvén, mivel Fábián és József még mit sem kaptak, majd a hagyatékából elégíttessenek ki.

8. Magdolna leányának külön 4000 frtot rendel, azért, mert a bajsai birtokot csak a fiúk öröklik.

Végül akként rendelkezik, hogy bajsai birtokát az öt fiú közösen örökölje, azonban roglaticai, továbbá alsó- és felső-dubokai birtokait csupán Fábián és József nevű fiai és azok utódai nyerjék.¹⁾

E végrendelet mutatja, hogy a család egy-egy ága mily tetemes vagyonnal rendelkezett már a század vége felé; de egyúttal mutatja azt is, hogy a család jövőjét s a gyermekek sorsát mily nagy gonddal intézte a családfő, nehogy hiányos vagy ferde

¹⁾ Másolat Bács-Bodrogh megye levéltárában.

intézkedéseivel a családok jólétét megrontó örökösödési perekre adjon alkalmat.

Hogy a birtokviszályt mennyire kerülték, világosan mutatja a pár évvel később V. András gyermekei V. József és Fábían (másként Sebestyén) között létrejött barátságos egyezség, mely kulturtörténeti szempontból szintén nagyon nevezetes. 1797. november 5-én jött létre ezen egyezség oly célból, hogy mint az egyezkedő felek mondják: „a gyűlölséges perek, melyek közöttük az osztály iránt támadhatnának,“ elkerültessenek. A régi okos és helyes gazdálkodás egész rendszerének alapigazságait látjuk letéve és megpecsételve ezen egyezségben; a mezőgazdaság és állattenyésztésre vonatkozó adatai pedig élénk világot vetnek az akkori bácskai közbirtokosok vagyoni helyzetére.

Az ingatlan birtokokra nézve az okirat a következőket tartalmazza:

„1. Vagyon ugyan mind a Roglaticai pusztának negyed részén örökös uradalmi jussu 515 hold földünk, Bajsai Dubokában hasonlóképen 515, szabad kir. Maria Theresiopolis városa Zobnatica nevezetű pusztán pedig 724 hold földünk; de mivel Roglaticai és Zobnaticai pusztákon levő földünk, gazdaságunk és annak folytatása módjához képest oly kevés volna, s hosszabb inkább mintsem széles, hogy ha mi aztat egyenlőképen közöttünk felosztanánk, nagy alkalmatlanságunkra szolgálna, közakarattal ezen két rendbéli, tudnillik Roglaticai és szab. kir. Maria Theresiopolis várossa Zobnaticai pusztán levő földjeink eránt úgy egyeztünk meg: hogy a Roglaticai pusztának negyed részén levő 515 hold földünk Sebestyénnek, de oly móddal, mindazonáltal adódjon, hogy mivel itten $104\frac{1}{2}$ holddal kevesebb volna, mind sem a Zobnaticai pusztán, azon Zobnaticai pusztán levő földünkből mérettessen még ki a Roglaticai földünkhöz az ő $104\frac{1}{2}$ hold föld á 2000 org. quadrat. számlálván mindenikét, továbbá oly móddal is, hogy mivel a Roglaticai földünk nemesi jussu volna, melytől portiót nem fizetünk és a melyen Hazánk törvénye szerint Regalia Beneficia minden teher nélkül marad-

hatunk, ellenben pedig a Zobnaticai pusztán fizetés s város engedelmé nélkül, csak az koresmáltatásnak sem volna helye, mind azért tehát, mind pedig azért is, hogy holtunk után a József gyermekeinek csupán csak azon okból, hogy nem possessionatusok előmeneteli szerencséjük meg ne gátoltasson, ha hogy holtunk után a mi gyermekeink megkívánnák, hogy mind a Roglaticai, mind pedig a Zobnaticai földünk köztük in stirp. felosztasson, az ő nekik szabad legyen és így felét Roglaticai földünknek kapják Sebestyén gyermekei, felét pedig József gyermekei, úgyszinte a Zobnaticai földünk felét is a Sebestyén gyermekei, másik felét pedig József gyermekei, tudnillik mind a Roglaticai nemesi, mind pedig Zobnaticai polgári birtokinkat köztük in stirpes egyenlőképen feloszthassák; az említett szab. kir. várossa Zobnaticai pusztáján, kivévén a Roglaticai földhöz adódott $104\frac{1}{2}$ holdat, még hátramaradott $619\frac{1}{2}$ hold föld, minden holdat 2000 org. quadrat. felvévén, Józsefnek, a ki ezen a földön mind ekkoráig folytatta a közigazdaságot, holtáig maradjon; azután pedig, ha az ő gyermekei tovább is ezen a földön meg akarnának maradni, szabadon megmaradhassanak; ha pedig a fellyebb kötött mód szerint mind ezt, mind a Sebestyén Roglaticai pusztán levő földjét fel akarnák osztani, az az ő szabad akarattyukra hagyattatik; a Dubokai földünket hosszában egyenlőképpen felosztottuk, melyből Sebestyénnek $257\frac{1}{2}$, nemkülönben Józsefnek $257\frac{1}{2}$ hold jutott a 2000 org. quadrat. számlálván mindenikét; a Bajsa helységben levő részünket pedig míglen azt fel nem osztjuk, egyenlőül fogjuk használni; és minthogy Sebestyénnek a Zobnaticai földünkből $104\frac{1}{2}$ hold föld által adódott s erre nézve ő nékie a Maria Theresiopolis város közhasznából is része volna, tekintvén ezen felül azt is, hogy földünk, mely Sebestyénnek esett közakarattunkból, a mint az elébb is jelentetett, semmi teher alatt, Zobnaticai földünk pedig, mely hasonlóképen közakarattunkból Józsefnek jutott, Portio és más egyéb városi terhek alá vettette legyen, arra kötelezzük magunkat, hogy a Zobnaticai földünkre

esendő terheket hason felében viselni és fizetni fogjuk; mivel pedig a Roglaticai nemesi jussu földünkre is már Subsidium Diaetale, már Gratuitum oblatum, katonaállítás és más terhek is több ízbeli tapasztalásaink szerint vettetni szoktanak, hogy ha még idővel is olyatén teher illetné Roglaticai földünket, tartozzon József is az illetén terheket felében viselni, ezt az együgyű jámbor igazság is így hozza magával.“

2. Minthogy a zobnaticai földön egy nagyobb ház, földbe-ásott pince, két kamara, egy lóistálló, egy akol, marha félszer, 4 putri, sertés-ól, 26 gabona-verem; a roglaticai földön: egy ház, egy földbe ásott pince, egy félszer, két kamara, egy lóistálló, egy téglás pince, 4 putri, egy sertés-ól létezik, Sebestyén számára Roglaticán még két kamara, egy lóistálló, egy téglával kirakott pince, egy sertés-ól, 4 putri és 26 gabona-verem építessék közös költségen, hogy azok már 1798. év tavaszára készen legyenek.

3. A zobnaticai földön két kert van; egyik részben gyümölcsös alma, körte, szilvafákkal, részben gyümölcstelen akác és szilfákkal; a másik csupán fiatal gyümölcsfákból álló. E kerteket József kapja, Sebestyénnek csupán az köttetvén ki, hogy a régebbi kertnek fiatal fát roglaticai új kertjébe átvitethesse.

4. Az ingó javak felosztása a következő:

a) a juhokból úgy József, mint Sebestyén kapott 358 nyírott juhot, 226 nyíratlant, 135 ürüt, 164 nőstényt, 11 kost, 28 öreg kost, 244 öreg ürüt, 33 vágó juhot, összesen 1199 drbot;

b) a méneses lovakból 59 drb jutott az egyik, 59 drb a másik részre;

c) a szarvasmarhából egy-egy részre jutott: 38 tehén, 10 üsző, 28 tinó, 28 borjú, 2 bika, összesen 106 drb;

d) a jármos ökrökből egy-egy részre esett 17 ökör, 3 szekér és 3 eke, a hozzátartozó eszközökkel együtt;

e) a kocsislovakból egy-egy részre jutott 7 ló és 1 kocsi; azon felül maradt osztályon kívül egy ló és egy ökör, melyet közakarattal a bajsai templom számára ajándékoztak;

f) a sertésekből egy-egy rész kitett 2 öreg, 2 süldő, 45 magló, 11 hízó;

g) a takarmányból, mely összesen Dubokán 35, Zobnaticán árpaszalma 20 öl, zabszalma 4 öl, búzaszalma 40 öl, köles- és zabszalma 18 öl, búzapolyva 1 ölből állott, két egyenlő részre osztottak.

Zobnaticán egy száraz malom közös marad; három hidasól és 1 fahambár közül 2 ól Sebestyéné, a hambár és 1 ól Józsefé.

„Kezdvén felosztani a közgabonákat is — folytatja az egyezés, — kimértünk úgy egyikünk, mint másikunk részére 188²/₃ bajai mérő rozsos búzát és 44 mérő árpát, maradt még 2 teli verem búza, 1 verem árpa, 2 verem köles és 1 verem zab, melyet mostanában az időnek rövidsége miatt fel nem oszthatunk és minthogy Sebestyén a kimért kölesből néki esett 50 vékát tavaszig, avagy csak addig, a midőn arra szüksége léssen, Józsefnek hagyta, tavaszkor, avagy elébb is, a midőn ebben az egyenlő osztályt meg fogja kívánni, míg a két egész veremben levő kölesből járandó részen fölül, tartozik József ő nékie adni 50 vékát, azon alkalmatossággal a 2 verem búza, 1 verem árpa és 1 verem zab is két részre egyenlőképen föl fog osztódni.“

Végül némely kevésbé lényeges intézkedés után így folytatja az egyezés: „Minthogy pedig adósságaink is volnának és minekünk is mások tartoznának, az adósságainknak felét Sebestyén, felét pedig József tartozik kifizetni; azon adósságoknak pedig, melyekkel mások minékünk tartoznak, fele hasonlóképen Sebestyént, fele Józsefet illetni fogja.“

„E volt teljes akaratunk és eltökélett szándékunk, melynek valóságáról és megmásolhatatlan állandóságáról ezen saját kezeink aláírásával és pöcsétjeinkkel megerősített osztályos levelünket adjuk. Zobnaticán, Szent-András havának 5. napján 1797.“¹⁾

1) Másolat Bács-Bodrogh vármegye levéltárában.

VII.

(V. Fábíán alispán. A pacséri és ó-morovicai birtokok. Bajsa beigtatása.)

V. András fiai közül tehetségeivel messze kivált V. Fábíán, kiről már fentebb volt szó, s aki az 1790-es években megyei főszolgabíró, utóbb pedig táblabíró volt, mígnem a közbizalom 1801-ben Bács megye II-od alispáni székébe helyezte, melyben hosszú időn át, egészen 1819-ben bekövetkezett haláláig, kiváló gonddal szolgálta a megye közügyeit. Ez időben a megye főispánja br. Podmaniczky József, első alispánja pedig Odry András volt, akik ebben a nehéz korszakban V. Fábíán tehetségében nagy támaszra találtak. V. Fábíán nagy érdemeket szerzett főleg a meg-megújuló insurrectionális csapatok kiállítására és felszerelésére körül, továbbá az ekkor folyó francia háborúk szükségleteire a megye részéről szolgáltatott gabona, eleség és takarmány gondos beszolgáltatása terén. Ugyanő képviselte két ízben, t. i. 1805. és 1807-ben Bács megyét a pozsonyi országgyűlésen Márfy Lipót megyei főjegyzővel együttesen.

Közbirtokossági szempontból V. Fábíán és unokatestvérei V. Antal (a későbbi alispán) és a szintén unokatestvér Lőrinc (táblabíró) szintén érdekes alakjai a megyének, mert ők azok, a kik a pacséri és ó-moroviczai kincstári részjóságokat családjaik számára megszerezték, amaz 1801-ben $\frac{1}{24}$ -ed, emezek 1802-ben József nevű testvérükkel $\frac{8}{24}$ -ed és $\frac{9}{24}$ -ed résznyi birtokot vásárolván.¹⁾ Az ó-moroviczai közbirtokra vonatkozó kir. adománylevél, mely 1802. évi szept. 24-én kelt, részletesen elmondja V. Fábíán addigi életpályáját és elsorolja érdemeit is. Innen

¹⁾ A pacséri uradalom egészben 2788 holdat, $\frac{1}{24}$ -ed része tehát 116 holdat, az ó-moroviczai uradalom 3476 holdat, $\frac{8}{24}$ -ed része tehát 1152 holdat tett ki, $\frac{9}{24}$ -ed része pedig 1296 holdat, vagyis a pacséri és ó-moroviczai birtokok összesen 2564 holdat tettek. V. Fábíánnak birtokai voltak továbbá Zobnaticzán 410 hold, Ludason 176 hold, Tornyoson 104 hold, Szabadkán belső föld 28 hold, ugyanitt tetemes szőlő és legelő, végül Roglaticzán 9 hold erdő. Összes vagyona a hivatalos felvétel szerint mégis csak 194,000 forintra becsültetett, lévén akkor 1 hold földnek az ára 30—40 frt. Ezenkívül V. Antalnak voltak birtokai Baján, V. Lőrincnek Verusityon, Radanovácson és a szenttamási határban, ezek terjedelmét az iratok nem említik.

tudjuk, hogy miután 1782-ben megyei esküdt volt, még ugyanez évben II-od aljegyző lett, 1786-ban már főszolgabíró, 1790-ben táblabíró; ezen évek sora alatt a közszolgálatot buzgón teljesítette, részt vett a bácskai telepítésekben, érdemeket szerzett az ezen vidéket e tájban pusztító sáskák kiirtásában, a szárazságot követő szükség idején pedig a köznyomor enyhítésén fáradozott, végül úgy a török, mint a francia háborúban mindent megtett, a mivel csak Ófelsége a király érdekeit szolgálhatta. Testvére József, a kivel együttesen nyerte (34,000 firt lefizetése mellett) a donációt, ekkor ugyan még csak megyei esküdt volt, de az oklevél szavai szerint érdemeiben ő is mindenben osztozott.¹⁾

Ugyanő eszközölte ki, hogy csaknem 40 évi haladék után I. Ferenc király a Vojnits család részére a bajsai részbirtokra nézve 1793. dec. 16-án donációt adott, melynek alapján a családnak Lukács-, András-, Jakab-, Simon- és Mihálytól származó része a „bajsai“ előnevet viselhetette és ezen donáció alapján a kalocsai káptalan 1794. május 5-én a szokásos birtokbaiktatást elvégezte.

Ekként el lehet mondani, hogy a Vojnits család törzsbirtokai már a jelen század elején V. Fábián s rokonsága korában megalakultak s ezek képezték csekély változással egészen 1848-ig a család által a közélet terén kifejtett tevékenység alapjait. A család most már igazi nagybirtokossá vált, méltó vetélytársa lett a Bács megyében e tájban nagybirtokos családoknak, és el lehet mondani, hogy nagy vagyona arányában vett részt a nehéz idők közterheiben s közpályák harcaiban.

Egy pillantás arra a díszes névsorra, melyet az 1848-ig közpályán működött családtagok lajstroma nyújt, világosan látatja velünk, hogy e család előkelő társadalmi és vagyoni helyzete arányában igen sok jeles férfiút adott az ország és Bács megye közéletének, a kik nemcsak magán viszonyaik közt, hanem a köztisztviselői és katonai pályán is egyaránt kitűntek.

¹⁾ A donáció másolata Bács-Bodrogh vármegye levéltárában.

Nem lehet célunk e helyütt a család különböző időszakokban szereplő jelesebb tagjainak méltatása, elég csupán általánosságban megemlékeznünk; az ő nevük úgy is elválaszthatlanul egybe van forrva Bács vármegye történetével.

VIII.

Függelék.

A Vojnits család közpályán működött tagjai 1848-ig.

V. István és János határőrvidéki tisztek (1771.), V. Lukács és Jakab bajsai földesurak (1759.), V. János m. esküdt (1791.), V. Sebestyén országgyűlési követ (1791—92.), V. Salamon és József insurgens kapitányok, V. Jakab insurgens zászlótartó (1797.), V. Fábíán alispán, V. Sebestyén m. főszolgabíró, V. Antal m. alszolgabíró, V. János m. adószedő (1797.), V. Illés m. esküdt, V. Lőrinc, Máté és Mihály m. táblabírák (1801.), V. Fábíán országgyűlési követ (1805—1807.), V. Mihály a magyar gárda tagja, insurgens kapitány, V. Antal főszolgabíró, V. Miklós m. esküdt, V. Salamon táblabíró (1809.), V. Antal országgyűlési követ (1811.), V. Illés m. biztos, V. István, János és Illés m. táblabírák, V. Simon m. esküdt (1811.), V. Ferenc m. aljegyző, majd ügyész, V. Dániel tb. alügyész (1825.), ugyanő 1828-tól szolgabíró, 1832-től főszolgabíró, V. László és Károly m. esküdt, V. Antal, Mihály, György, Miksa és János m. táblabírák (1825.), V. Ferenc tb. alügyész, V. Alajos m. táblabíró (1828.), V. Antal alispán, V. János főszolgabíró, V. Mihály alügyész, V. Ferenc m. adószedő, V. László, Ferenc, András, Menyhért, Máté és Bertalan táblabírák (1832.), V. Barnabás szolgabíró (1829.), ugyanő 1844-től országgyűlési követ, 1845-től főszolgabíró, V. Ferenc főszolgabíró, V. Márk, Sándor és István m. esküdtek, V. Dénes, Gábor és István táblabírák (1845.), V. Lukács országgyűlési képviselő (1848.) stb.

D. Gy.

Jánosi nevű helység a régi Bodrogh vármegyében.

A titeli káptalannak egy 1250. évből való és a Szerém vármegyei Hetényt érdeklő okiratra hivatkozva, ezt az ország-bíró 1317-ben Ladisl. filius Ladislai de Janusy kérelmére átírja. (Cod. Potr. VI. 263. Anjouk. I. 439.)

1364. Kont Miklós nádor a Bodrogh vármegyében gyűlést tartván, e vármegyei nemesek közül jelen vannak: Nicolaus fil. Chobur de Ivanusy. (Zichy III. 244.)

1381. Csánki említi (a Békési család levéltárából). Leckével határos.

1382. Ladisl. nemes de Jánusy. (Monial II. 62., 23.)

1384. Czobor Jáos bepanaszolja jánosi Kiss Pétert (de Janossi) Gergely jánosi várnagyot és ezek népeit a neki Jánosiban okozott kár miatt. A bírák itt Jánosiban tárgyaltak február 12-én Pethei birtokán. Jánosi tehát vár — Czoborok és jánosi Kissek és Pethei Mihály birtokosok.

1403. Zsigmond király október 26-án Czobor Jánost hűtlensége miatt Czobor-Szent-Mihály, Halmos és Janussyban volt Bodrogh vármegyében birtokaitól megfosztja és ezeket Szilágyi Lászlónak adományozza. — A bácsi káptalan december 26-iki jelentés szerint utóbbit be is vezette.

Szilágyi László Bács vármegye főispánja 1405-ben (május 1-én) eme birtokokban Bernolthi Miklós fiait, az ő kedves rokonait is részesíti és 1406. január 3-án kelt királyi rendeletre a bácsi káptalan ezeket (január 22-én) be is iktatta ellenmondás nélkül.

1406. Czobor-Szent-Mihályi Miklós, István fia, az ő birtokrészeit átengedi nővérének, Ankónak, a ki Szilágyi László

fiának, Györgynek neje lett. E birtokok: Szent-Mihály $\frac{1}{3}$ része, Halmos $\frac{1}{2}$ része, Jánosi $\frac{1}{3}$ részét az Égett erdő nevű erdőség $\frac{1}{3}$ részével, továbbá Aranyáni és Iklódi részbirtokait, — bizonyítja a bácsi káptalan junius 24-én.

1411. Bertók és társai, Pilis vármegyében levő Bia nevű birtokukat Zsigmond királynak engedik át a rác despota részére s ezért a király nekik cserébe adja Czobor-Szent-Mihály, Halmos és Jánosi Bodrogh vármegyében fekvő birtokot $\frac{2}{3}$ részben, amelyet előbb Czobor János rátája miatt $\frac{2}{3}$ részben Szilágyi László és rokonainak adományozott, de ezen collatio időközben megszűnt s a birtokok ismét a király kezére jutottak. Ezeknek harmadik harmadrésze Czobor Miklós rátája miatt szintén a királyi fiskusra estek. — Bertók és társai elfogadják. (Elench.)

1412. Bertók és társai a budai káptalan által e birtokoknak Szilágyi László kezében volt $\frac{2}{3}$ részébe bevezetettek. Czobor Miklós fia, János óvást tett ugyan, de nem jelent meg a törvényszék előtt s így azok újból statuáltak. (Elench.)

Czobor Miklós fia, János bizonyítja részvételét a Marczali-féle lázadásban, de idejében attól el is állott, tehát a nota alól fel akar mentetni, bizonyítja ezt Bodr. vm. 1411. december 16. és 1412-ben maga Marczali Miklós erdélyi vajda is.

1437. augusztus 29-én Prágán kelt okirat alapján Czobor-Szent-Mihályi János fia Mihály Zsigmond királytól engedélyt kap a Csehországban szerzett érdemeiért, hogy Czobor-Szent-Mihály, Halmos és János iránti jogait, (amelyeket most Bertók fiai birják cserében Biáért) a nádori törvényszék előtt bizonyíthassa, pert kezdhessen birtokai visszaszerzése végett. (Dl. 8925. orsz. lvt., egy 1447. évi átiratból.) Czobor János fia Mihály birtokrészeit Czobor-Szent-Mihály, Halmos és Jánosiban in Bodrogh meg is nyerte:

1442-ben még Bertók özvegye és Balás gyermekei birják és laknak itt Czobor-Szent-Mihályban, de ama birtokrészeket Uiászló király most Mihály és fivérének adományozza s a budai káptalan be is iktatja őket ellenmondás nélkül; szomszéd

helyek : Rég, Szent-Miklós, Budri. — A Bertókék úglátszik mégis pert kezdetek, mert

1447-ben Hédervári Lőrinc nádor az említett 3 birtok $\frac{2}{3}$ részét Czobor Mihály- és Mátyásnak ítélte oda, úgy azonban, hogy ezen birtokok birtokosainak, a Bertók János és Lászlónak visszaadassék Bia birtokok. Erre a bácsi káptalan a Czobor testvéreket a 3 birtoknak $\frac{2}{3}$ -dában visszaiktatta, s akkor szomszéd nemesek voltak : de Fethe, de Jánosi, de Paka. Azonban Bertókék tiltakoztak 1447. március 29-én. Ez ellen a nádor június 7-én a Czoborokat mégis megerősítte. (Orsz. lvt. Dl. 8925.)

1450. Czobor-Szent-Mihályi Czobor Mihály és Mátyásnak Jánosiban birtokát néhai Zempléni Gábor özvegye, Zsuzsanna és fiai elfoglalták, ezt inquirálta a kőí káptalan.

Czobor Mihály és Mátyás ezen Zsuzsanna és fiainak Bodrogh vármegyei Czobor-Szent-Mihály- és Halmosban volt birtokaik felébe és a Jánosi területen volt sziget (zanyeb?) és Égett erdő nevű két erdőnek birtokába, a bácsi káptalan által statuírtatnak, mert ezen birtokok öröklési jogon illetik a Czoborékat. — Jelen vannak : Régből, Szent-Miklósból, Tamásfalvából.

1457. Czobor Mihály maga és fiai, így Mátyás fia nevében kéri a királyt, hogy Hédervári Lőrinc nádornak 1447-ben kelt ítéletét (javukra) a Bodrogh vármegyei Czobor-Szent-Mihály, Halmos és Jánosi-ra nézve megerősítse. (Elench.)

1472-ben a bácsi püspöki helynök felszólítja Imre esperest, mint Jánosi helység plébánosát, hogy ok nélkül elhagyott helyét haladéktalanul ismét elfoglalja.

1476. évi november 11-én Bodrogh vármegye a király rendeletére vizsgálatot tartott Bariszló Péter de Jánosi-nak özvegye, Anna panaszára : hogy a Czoborék fegyveres jobbjágyaikkal elvitték a gabonát az ő jobbjágyaiktól.

1479-ben a kőí káptalan október 4-én jelenti, hogy Pethei Mihály és neje Borbála, továbbá Beriszló Péter özvegye, Anna hatalmaskodtak a Czoborok birtokán : Czobor-Szent-Mihály- és Jánosiban, Bodrogh vármegyében.

1480. Czobor János, Imre, Márton Mátyás királytól megnyerik Beriszló Péter lányának, Borbálának részét: Czobor-Szent-Mihály, Jánosi és Halmos in Bodrogh, a bácsi káptalan be is vezeti őket, de ellentmondanak Beriszló özvegye, Anna, továbbá jánosi Pakai László özvegye, Katalin.

1483-ban a kői káptalan a királynak jelenti, hogy megvizsgálta a károkat, melyeket Porkoláb Gergely és Kiss Péter okoztak ennek Jánosi nevű birtokán levő Thersekezut és Szyget nevű erdeiben. (Dl. 18839--40. orsz. levéltár.)

1483-ban a jánosi Sziget nevű erdő ügyében a kalocsai káptalan is adott egy relatiót a király rendeletére, Háj-Szent-Lőrincben tartott vármegyei gyűlés vizsgálatáról. Ursula corsors Gregorii Porkoláb de Janossi és Elisabeth corsors Petri (Kiss?) voltak a vétkesek.

Igen sok név van felsorolva, mint commetenei, vicini és comprovincialis. Vicini: de Szőlős, de Gergeri, commetenei: de Kakath főfőtanu volt, de Tamásfalva, Piski, Leckese, Rég. (Orsz. levéltár. Dl. 22505.)

1496-ban Beriszló Péter özvegye, Anna a bácsi káptalan jelentése szerint a Bodrogh vármegyei Jánosi, Czobor-Szent-Mihály és Halmos birtokokra vonatkozó összes iratokat Szentiváni Mihálynak, ennek nejének s gyermekeinek adta át. (Dl. 20395.)

1521. Bodrogh vármegye dézsmajegyzékben: Gergely, Budi, Janossy, Geszth, Erdőalja van egy kerületben.

E helységet ezen nevéen többé nem találjuk, a török hódoltság korában elpusztult.

Legnagyobb részt Halmossal és Czobor-Szent-Mihálylyal van felemlítve, amellyel közös sorsban volt.

Holléte azonban nem bizonyos; csak az kétségtelen, hogy Jánosit nem szabad a mai Jankováccal azonosítani és hogy Zombor körül volt. Csánki e helységnek Lekcsével és Szöllőssel

való szomszédságára hivatkozva, amely utóbbi ismét Pakával volt határos, Jánosit Zombortól, a régi Czobor-Szent-Mihálytól éjszaknyugatra helyezi, Gákova felé.

Én inkább Ivanovoszelo zombori pusztával azonosítanám!

Iványi István.

A Latinovics család régi birtokviszonyai.

Megyei helytörténetünk szempontjából az egyes családok régi birtokviszonyainak története nagyon fontos. Eddig sajnosan nélkülöztük a Bács megyei családok részletes multjának kézi könyvét, reméljük azonban, hogy talán létrejön ez is nemsokára. A Latinovics család részletes történetét sem ismerjük eddig, éppen azért bármily adat kerül is e tárgyban felszínre, annak a helytörténetíró kiváló hasznát veheti.

Az alábbiakban a megye ezen egyik vagyonban és tekintélyben egyaránt előkelő családjának egykori birtokállapotára vonatkozó összeírást ismertetjük, melynek eredetije Bács-Bodrogh megye levéltárában található.

Az összeírás a család egyik tagja, Latinovics Sándor tábla-bíró kérelmére 1829—30. években készült Bács megye hatósága útján, melynek részéről az összeírás és becslés nehéz munkájával Vojnits Antal másod-alispán, Kovács József főszolgabíró és Vojnits László esküdt lettek megbízva. Az eljárásról szóló hivatalos bizonyítvány Baján 1830. évi szeptember hó 12-én adatott ki.

A család birtokai Katymár és Madaras helységekből, Borsód és Ó-Legyen pusztákból, az ezekhez tartozó uradalmi haszonvételekből és az épületek s beruházásokból állottak. Úgymint :

1. Katymár helységben.

E községben foglaltatott 176 telepített és 6⁴₈ szabad telek föld. Lakott a községben 295 gazda, 132 zsellér.

A 176 úrbéri telek értéke (egy telket 2500 frtjával számítva) 440,000 frt.

A 132 zsellér házadója és robotjának értéke 18,700 frt.
Ugyanitt 20 kapa uradalmi szőlő értéke 2000 frt.

Az úrbéresek 341 holdnyi szőlője után eső dézsma és egyéb szolgálmány megfelel tőkében 50,000 frt.

A királyi haszonvételek u. m. korcsma és mészárszék utáni jövedelem megfelel tőkében 15,000 frt.

Az uradalom korcsmaiban évente kiméretni szokott 2000 akó bor után esedékes 4000 frtnyi jövedelemnek megfelel tőkében 66,666 frt 40 kr.

A helységben levő 12 malom és 2 pálinkafőző utáni 985 frt évi jövedelemnek megfelel tőkében 16,416 frt 40 kr.

A bárány-tized, évenként 600 drb bárányt számítva, megfelel 15,000 frtnak.

E helységben levő földesúri földek 3272 holdat tesznek ki, s ezek értéke 409,000 frt.

2. Madaras helységben.

E helység magában foglal 158 úrbéri, $12\frac{3}{4}$ szabad telket, ezek értéke 197,500 frt.

Van a helységben 54 zsellér, kiknek adója és robotja 7650 frt.

Az úrbéres szőlő 343 holdnyi, mely jövedelme után megfelel tőkében 41,950 frtnak.

Az uradalmi korcsmáltatás jövedelme megfelel tőkében 29,000 frtnak.

Bárány-tized, évente 250 darabot számítva, kitesz 6250 forintot.

Bolt és mészárszék utáni jövedelem megfelel tőkében 5833 frt 20 krnak.

Az uradalmi kaszáló 92 hold, melynek értéke 11,500 frt.

Nádalás jövedelme tőkében megfelel 10,500 frtnak.

Uradalmi földek értéke 272,187 frt.

3. Borsód pusztán.

Szántóföld, legelő és kaszáló volt e pusztán 4333 holdnyi, melynek értéke 649,950 frt.

Szőlő 87 kapa 8700 frt.

Korcsma jövedelem megfelel tőkében 10,000 frtnak.

Nádalás jövedelem tőkében 9000 frt.

Malmok jövedelme tőkében 12,000 frt.

4. Ó-Legyen pusztán.

Uradalmi földbirtok e pusztában kitesz 1321 holdat, melynek értéke 198,150 frt.

A korcsma jövedelem megfelel tőkében 4166 frtnak.

6. Épületek.

Az épületek értéke Katymár, Madaras helységekben, továbbá Borsód és Ó-Legyen pusztákon összesen kitesz 325,148 frt 27 krt.

Baján az épületek és az ottani szőlőföldek értéke 132,968 frt 2 kr.

7. Gazdasági beruházás.

Igás ökör 21,000 frt. Bikák 1800 frt. Tiroli tehenek 2400 frt. Magyar tehenek 7040 frt. Ezek ivadécai 8150 frt. Ménesbeli lovak 25,000 frt. Csődörök 2400 frt. Igás lovak 4200 frt. Juhok 44,608 frt. Kosok 1250 frt. Ürök 6000 frt. Összes érték: 3.089,085 frt 19 kr.

A fentebbiekben elsorolt adatok világosan mutatják egyrészt a család vagyoni gazdagságát, másrészt pedig a régi földesúri gazdálkodás alkatelemeit képező tényezőket és az azokból folyó jövedelmeket. Tekintve, hogy abban az időben, midőn ezen összeírás készült, a szántóföldek holdját átlag csak 150 frtra becsülték, könnyen elgondolható, hogy a birtoktestek összértéke mai pénzünk szerint mily tetemes volt.

Hogy a régiek gazdagságát és vagyoni befektetéseit feltüntető hasonló kimutatások igen becses adatokat nyújtanak a megye anyagi kulturájának megismeréséhez, azt talán nem is kell külön hangsúlyoznunk.

D. Gy.

Az 1838-ik évi árvíz történetéhez.

„Bács vármegye f. évi Szent János hó 18-án tartott közgyűléséből Hesz Ádám apatini bíró és Schmausz Károly jegyzőnek a legközelebbi rémítő Dunaárvíz alkalmával kitüntetett szorgalmukról alázatos jelentést tesz.

2431. ex 1838.

közgy.

Helytartó Tanácsnak!

A Dunának veszélyes kiáradása alkalmával megyénkbeli Apatin mezővárosa Elöljárói, kiváltképen pedig Hesz Ádám bíró és Schmausz Károly jegyző a töltések kijavításában és felemelésében oly fáradhatlan szorgalmat és lelki erőt tüntettek ki, hogy jól lehet a dühösködő hullámok a községnek 18 helyeken készített töltéseit több ízben általhágni törekedtek, — ők mégis részszerint a helybeli lakosok, részszerint pedig Patséri Ódry András főszolgabíró által Prigl.-Szt-Ivánról segítségre rendelt munkások célirányos elalkalmaztatása, buzdítása és egész éjjelenként lámpák mellett végrehajtott fáradhatlan munkásságuk által a veszélylyel fenyegető hullámokat annyira meggátolták, hogy különben a víz árjának oly nagyon kitett és végelpusztulással fenyegetett községet és ez által a szorgalmatos adózókra háramlandó kiszámíthatatlan károkat elmellőzték, — e végett a nevezett Hesz Ádám apatini bírót és Schmausz Károly jegyzőt jelen közgyülekezetünk alkalmával előnkbe hivatván, őket ezen kitüntetett szép ügyelletükért, másoknak buzdító példájukra egész közönségünk előtt megdícsértük.

Melyről is cs. kir. Főhercegségedet és a Nagymagasságú m. kir. Helytartó Tanácsot mély alázattal értesítvén, — azon szorgalmas két személyeket kegyelmébe s kegyességükbe leendő ajánltatásukra érdemeseknek ösmertük.

Zombor, 18-ae Junii 1838.

E. G. Congreg.“

Közli : **Czirfusz Ferenc.**

Egy adat Csantavér község telepítéséhez.

„Az Tekintetes Nemes Bács-Vármegye Statusaihoz Alázatos
Instantia !

Belül meg nevezett Szokola Jóseph által e végre nyujtatik bé : hogy az Nemes Vármegye is, minthogy ő Csantavéri faluban Szabados, őtett, jövendőben valami Szabadsággal, midőn azon falu az Nemes Bács-Vármegye Jurisdictioja alá fog essni, meg vigasztalná.

Tekintetes Nemes Vármegye nékem Kegyes Uraim !

Minthogy én Szabad M. Theresiopolis királyi Várossának, Csantavér névű falujában a megszállításal, az ottanniak levő Tekintetes Királyi-Commissio előtt magamra vállaltam s ugyan ezzért az meg nevezett faluban Szabadossá tétettem fiammal együtt.

Ehez képest kivántam az Tekintetes Nemes-Vármegyénél is Alázatos Essedezéseimet tenni, hogy midőn azon megnevezetett Csantavéri-Helység az Város Jurisdictioja alul az Tekintetes Nemes-Vármegyének igazgatása alá fog rendeltetni, engemet : mint még Szállítója annak az falunak, valami Szabadsággal is Keyessen örömoztetni ne terheltesse.

Én ugyan azon vagyok és lézsek : hogy azon falut jó és tehetséges Emberekkel meg Szállíthassam ; a kik az közönséges

Terhnek viselésére alkalmatossak lehessenek. A ki midőn ké-
résemet alázatossággal újítanám, azon alázatossággal vagyok

Az Tekintetes Nemes Vármegyének !

Signatum dic 7 sept. 1782.

Alázatos Szegény Jobbágya

Szokola Józseph

Csantavéri lakos.“

Közli : **Czirfusz Ferenc.**

Dézsmajegyzékeink 1520—21—22-ből.

Azon aránylag nagyon is csekély számú írott emlékek között, melyek Bács és Bodrogh vármegyékre vonatkozólag a mohácsi vész (1526.) előtti korból fenmaradtak, kiváló érdekűek az 1520—22. évekből származó kalocsa-bácsi érsekségi dézsmajegyzékek, mert igen sok fontos geográfiai és művelődéstörténeti adatot tartalmaznak. E dézsmaalajstromok az Országos Levéltárban (Urbarial. és Conscript. osztály) őriztetnek¹⁾ s megyénk egyes történészei által helylyel-közzel fel is lettek használva. Mivel azonban e dézsmajegyzékek egész anyaga még sehol nem közöltetett, alkalmat veszünk magunknak, hogy azt az alábbiakban bővebben ismertessük, kiterjeszkedvén Csongrád megye lajstromaira is, mert megyénk tiszavidéki része abban a korban Csongrád megyéhez tartozván, az ezen vármegyei lajstromban foglal helyet.

I. Bács vármegye.

E vármegye az 1522. évi lajstromok szerint öt dézsmaszedési kerületre oszlott, melyek a dézsmaszedő közegek, a községek és azok lakóinak száma szerint így következnek :

a) Halmosy Balázs és némethi Biró Mátyás dézsmaszedők kerületében :

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Monosterszegh	13.	Hernye	9.
Kis-Szóna	50.	Tót-Szóreg	25.
Széplak	13.	Erdőmög	11.

¹⁾ A Bodrogh megyére vonatkozó jegyzék hiteles másolata a br. Rudics levéltárnak rendezése alkalmával került elő s jelenleg a történelmi társulat gyűjteményében őriztetik. E másolat 1772-ből való.

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Kemend	29.	Bajkut	32.
Dersfalva	13.	Túszeg	12.
Fábiánfalva	3.	Cserefalva	13.
Keresztur	17.	Szóna	141.
Berszeg	20.	Csaszló	37.
Falkomár	53.		

b) Némethy János pap és kislaludi Radács Dénes dézsmaszedők kerületében :

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Ispánfalva	7.	Nagyvölgy	14.
Tót Vajszka	3.	Szent-Márton	7.
Perkeleth	3.	Félegyháza	11.
Vajszka	52.	Fürfalva	13.
Boztyas	6.	Verőfény	9.
Kereki	10.	Péczel	18.
Tótfalu	5.	Nyék	2.
Morhant Szántó	5.	Földvár	6.
Marocska	6.	Monosfalva	1.
Kislalud	17.	Lengyel	20.
Alsó Patona	58.	Jófalu	8.
Felső Patona	36.	Szent-Lőrinc	22.
Némethi	51.	Egyedfalva	13.
Kis Geresd	17.	Szurdok	9.
Nagy Geresd	23.	Gemeccsen	25.
Kőégető	9.	Sándorfalva	12.
Várszög	11.	Lugas	27.
Hullatag	21.		

c) Domby György és vajszkai Fabó Fábián dézsmaszedők kerületében :

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Bánca	107.	Gesze	29.
Mindszent	23.	Varjad	18.
Szentlélek	9.	Kaput	26.

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Elős	4.	Kerekd	7.
Horváti	26.	Thyl	19.
Kereki	8.	Tolmács	20.
Machal	50.	Csika	31.
Gare	21.	Dál	6.
Izsák	8.	Mácsa	30.

d) Péter barát és belvári Porkoláb Péter dézsmaszedők kerületében :

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Kér	10.	Csomafalva	3.
Jakabfalva	4.	Ewk	22.
Alatk	9.	Petróc	11.
Fonó	64.	Tarcsa	29.
Ivánkafalva	15.	Répás	29.
Doroszló	28.	Tatárrév	16.
Thewl	16.	Baurád	19.
Bátha Tótfalu	33.		

e) Zethey István és ujfalusi Biró Mátyás dézsmaszedők kerületében :

Dézsmafizetők száma :		Dézsmafizetők száma :	
Kecsmen	32.	Csömöri	21.
Jozan	21.	Boldogasszonyfalva	14.
Drág	37.	Szóreg	21.
Vásáros Várad	19.	Boron	24.
Szajol	12.	Zsedvár	21.
Kiszács	14.	Szent-András	38.
Mortályos	28.		

II. Bodrogh vármegye.

E vármegyéről három évi (1520—22.) dézsmalajstrom maradt fenn.

1. Az 1520-ik évben kelt lajstrom szerint e vármegye dézsmaszedési kerületek szerint a következő helységeket foglalta magában, u. m.:

a) Apáthy-i Bán János és Miklós pap kerületében :
Geszt, Jánosi, Erdőalja, Sári, Budi, Gergeri.

b) Apáthy-i Ambrus pap és Szabó István kerületében :
Tótfalu, Bodrogh, Kis Kőlöd, Szőlös, Vizmelléki Zaka,
Udvard, Hetes, Nagy Hetes.

c) István pap és apáti Vizlay Pál kerületében :
Varfel, Darvas, Apáti, Érsek Zaha, Arnat, Apos, Répás-
Szentkirály, Újfalú.

d) Miklós besenyői plébános és csekei Császár Mihály
kerületében :

Béd (Déd), Orosz, Ságod, Csanád-Szent-György, Körtvélyes,
Csanád, Isser, Kákon, Szent-Iván, Istvánvölgye, Szent-Pál,
Szent-István.

e) Mátyás csipcsi plébános és parraghi Császár Orbán
kerületében :

Sükösd, Kakus, Bathmonostor, Davoth, Herczegszántó.

f) Mátyás orosz plébános és kákoni Hegyes János kerü-
letében :

Kajand, Pathala, Kachmár, Eszter, Székely, Kakot, Halmos,
Csomoklaja, Vanna, Czobor-Szent-Mihály.

g) István szentiváni plébános és kákoni Mikloska Demeter
kerületében :

Besnye, Szántó, Borot, Side, Árokháza, Mátéháza, Szent-
György, Tárnok, Gara, Borsód, Csőszapa.

2. Az 1521-ik évi lajstrom szerint Bodrogh vármegye
dézsmaszedési kerületek szerint a következő helységeket foglalta
magában, u. m. :

a) Szentistváni Isery Ambrus és szentistváni Weres András
kerületében :

Déd (Bed), Orosz, Ságod stb. mint fentebb.

b) Mátyás orosz plébános és szentpáli Csáholy Lajos ke-
rületében :

Pathola, Kayand, Székely stb. mint fentebb.

c) István presbiter, szentiváni plébános és kákoni Lőrincz Bálint kerüleiében :

Sükösd, Herczegszántó, Davoth stb. mint fentebb.

d) Miklós bélfalusi plébános és szentiváni Tóth Máté kerületében :

Besnye, Szántó, Borot stb. mint fentebb.

e) Ambrus apáti-i esperes és darvasi Darvasy Pál kerületében :

Vizmelléki Zaka, Nagy-Hetes, Kis-Hetes stb. mint fentebb.

f) Miklós apáti-i esperes és vizlai Vizlay Pál kerületében :
Gergeli, Budi, Jánosi stb. mint fentebb.

Ezen 1521. évi lajstromban az egyes községek szerint a következő birtokosok neveit találjuk feljegyezve, mint a kiknek telkén lett a dézsma összegyűjtve, u. m. :

Korláth Bálint, Székely helységbeli.

Farkas Albert, Kakad „

Tóth Péter, Katymár „

Varga Illés, Eszter „

Sipos Mátyás, Vanna „

Hodujlak István, Csomoklya „

Molnár Gáspár, Halmos „

Kaydor István, Szent-Mihály helységbeli.

Kis Balázs, Herczegszántó „

Csenged Osvald, Davot helységbeli.

Biró Vitalis, Monostor „

Buzás Mihály, Borot „

Váradi Benedek, Árokháza „

Keiser György, Szent-Mihály „

Zyrni Urbán, Gara „

Becsey András, Tárnok „

Valkóy Elek, Vizmelléki Zaka helységbeli.

Balog Bálint, Nagy-Hetes helységbeli.

Tóth Mihály, Kis-Hetes „

Kalmár János, Bodrogh „

Dienes János, Udvard helységbeli.

Sütő György, Szőlős „

Szép Gál, Gergeli „

Samjár Ambrus, Budi „

Futó Fábián, Jánosi „

Seres Ambrus, Geszt „

Kovács Lőrinc, Erdőalja „

3. Az 1522-ik évi dézsmajegyzék szerint Bodrogh vármegye kerületek szerint a következő helységeket foglalta magában, u. m. :

a) Ambrus esperes és apáti Vizlay Pál kerületében (a lakosok neveivel együtt) :

1. *Tótfalu.*

Tóth Pál.

Bodrogh Pál.

Varga Lőrinc.

Varga Péter.

Cseke Tamás.

Nagy Lőrinc.

Varga Gergely.

Kovács Illés.

Kovács Imre.

Mikos Máté.

Varga Bertalan.

Nagy Mihály.

Vas Márton.

Bancsid Balázs.

Varga Gergely.

Futó György.

Sánta György.

Kokus János.

Kokus István.

Varga Péter.

Szűcs István.

Tóth Benedek.

Molnár Miklós.

Csonak Balázs.

Borbola Miklós.

Deák Bertalan.

Kis Balázs.

Bakos Antal.

Varga János.

Kokus Jakab.

Kozma Döme özvegye.

Kendervető Balázs.

Baucsi János.

Bács István.

Csioti Imre.

Bakos Döme stb.

Összesen 118.

2. *Vizmelléki Zaka.*

Retkes Tamás.

Halas Péter.

Mázló Balázs.

Mokus Fábián.

Sánta Miklós.

Csordás Lőrinc.

Tóth Bálint.

Varga Kelemen.
Szántó Domokos.
Boros Péter stb.

Összesen 66.

3. *Bodrogh.*

Sánta Ferenc.
Dékán Péter.
Pelbárt Péter.
Forgó Antal.
Varga Pál.
Asztalgyártó Gergely.
Hirdető István.
Kopácsi Kelemen.
Tar Döme.
Ihász Bertalan stb.

Összesen 147.

4. *Bodrogh-Monostor.*

Varga Gergely özvegye.
Tatár János.
Fejes Tamás.
Gyenge Imre stb.

Összesen 10.

5. *Tizház Szent-Márton.*

Kántor Döme.
Tóth Balázs.
Varga Gergely.
Kozma Pál.
Nádvágó Ágost.
Huszár Ágost stb.

Összesen 10.

6. *Wel.*

Baka Máté.

Perjes Péter.
Veli Máté stb.

Összesen 7.

7. *Sári.*

Berecz Tamás.
Nemes Mihály.
Pap Benedek.
Sári György.
Szép Péter stb.

Összesen 24.

8. *Udvard.*

Szőke Pál.
Pap Gergely.
Meszes János.
Dekán Márton stb.

Összesen 41.

9. *Csót.*

Bakó Péter.
Nagy Péter.
Csóti Máté.
Patócsi Ferenc stb.

Összesen 12.

10. *Kis-Kölöd.*

Robotos Gergely.
Fazekas András.
Hegedűs Benedek stb.

Összesen 21.

11. *Retkes.*

Simon István.
Disznós Mátyás.
Bíró György stb.

Összesen 16.

12. *Nagy-Kölöd.*

Genesi Mihály özvegy.

Erős György.

Barát Tamás stb.

Összesen 23.

13. *Szölös.*

Tóth János.

Ihász János.

Varga Mihály stb.

Összesen 26.

14. *Kétház.*

Fodor Péter.

Kaszás István.

Pálfi János stb.

Összesen 10.

15. *Erdőalja.*

Tóth György.

Kósa László.

Olajos Bálint stb.

Összesen 20.

16. *Lekese.*

Fodor Máté.

Tóth Miklós.

Terjeni Ferenc stb.

Összesen 9.

17. *Bartán.*

Jánosi Ferenc.

Kovács Simon.

Török Mihály stb.

Összesen 8.

18. *Jánosi.*

Csapó Ferenc.

Fóris György.

Szabó Márton stb.

Összesen 23.

19. *Papi.*

Kerékgyártó János.

Vég Pál.

Viga Tamás stb.

Összesen 16.

20. *Kis-Hetes.*

Keserű Imre.

Kása Mihály.

Sajtos Fábrián stb.

Összesen 12.

21. *Nagy-Hetes.*

Hetesi Gerárd.

Dékán László.

Szép Benedek stb.

Összesen 43.

22. *Geszt.*

Kovács Miklós.

Halmos Lukács.

Tóth Gergely.

Pap Gergely.

Mészáros Mihály.

Dáli Márton.

Varga Bálint stb.

Összesen 45.

23. *Baracska.*

Aranyi Balázs.

Sánta Mihály.

Vödrös András.

Összesen 6.

24. Zat.

Nagy Máté.
Biró Péter.

Kis Ambrus.
Süveg György stb.

Összesen 6.

III. Csongrád vármegye.

E vármegyéről az országos levéltárban két évi (1521—22) dézsmajegyzék létezik. Ezekből itt csak azt a részt közöljük, a mely a jelenleg Bács-Bodrogh vármegye területéhez tartozó helységekre vonatkozik.

a) Az 1521-ik évi dézsmajegyzékben előforduló helységek :

Zenta.	Füles.
Bátka.	Szegegyház.
Pacsér.	Nagy-Hegyes.
Mohol.	Tornyos.
Bánfalva.	Fi-Bajcs.
Szent-Miklós.	Madaras.
Karjad.	Tavankút.
Nagy Adorján.	Veresegyház.
Gyékéntó.	Csiktó.
Martonos.	Kerekegyház.
Tót Kalocsa.	Csontafejér.
Kőkút.	Napfény.
Chykanitha.	Sebestyénháza.

b) Az 1522-ik évi dézsmajegyzékben előforduló helységek :

Szent-Miklós.	Sopron.
Péterréve.	Tornyos.
Bátka.	Kis-Hegyes.
Karjad.	Füles.
Bánfalva.	Asszonyfalva.
Tót Kalocsa.	Baka.
Nagy Adorján.	Csikló.
Martonos.	Csikegyház.
Zenta.	Chykanicza.
Devecser.	Irnos.
Kevi.	Kutas.
Kőkút.	Vizes Turul.

c) Az 1522-ik évi dézsmalajstromban előforduló lakosok nevei :

1. *Baka helységben.*

Arató János, Katona Vince, Gál Mátyás, Fonnyad Miklós, Fonnyad Tamás, Biró Vitus, Bene György, Mészáros János, Deák Pál, Tóth Sebestyén, Tóth Barnabás stb. Összesen 30.

2. *Csiktó helységben.*

Szegedi Döme, Szegedi Lukács, Barát János, Gazdag Benedek stb. Összesen 10.

d) Zathai Sós János esperes és palotai Szőke Márton dézsmaszedők 1522. évi számadásaiban előforduló községek és amaz egyének nevei, a kiknek telkén volt a dézsma-gabona elhelyezve, u. m. :

Szent-Miklós : ?

Péterréve : Kustár Tamás.

Bátka : Bűn László.

Karjad : Biró Lázár.

Bánfalva : Szopori Tamás.

Tót-Kalocsa : Pilaryth Balázs.

Nagy-Adorján : Thugos István.

Martonos : Kneeson János.

Zenta : Tamási János.*)

Közli : Muhoray.

*) Országos Levéltár, M. O. D. L. 37163. sz.

TARTALOM.

	Lap.
A Vojnits család ősei. Irta : Dudás Gyula dr.	147.
Jánosi nevű helység a régi Bodrogh vármegyében. Irta : Iványi István	167.
A Latinovics család régi birtokviszonyai. Irta : D. Gy.	172.
Az 1838-ik évi árviz történetéhez. Közli : Czirfusz Ferenc	175.
Egy adat Csantavér község telepítéséhez. Közli : Czirfusz Ferenc	177.
Dézsmajegyzékeink 1520—21—22-ből. Közli : Muhoray	179.

A BÁCS-BODROGH VÁRMEGYEI
TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.
